

నిరీక్షణ

శా. లగ్నం బెల్లి వివాహముం గదిసె నేలా రాఁడు గోవిందుఁ డు
ద్విగ్నం బయ్యెడి మానసంబు వినెనో వృత్తాంతముం బ్రాహ్మణుం
డగ్నిద్యోతనుఁ డేటికిం దడసె నా యత్నంబు సిద్ధించునో
భగ్నంబై చనునో విరించికృత మెబ్భంగిం బ్రవర్తించునో.

మ. ఘనుఁ డాభూసురుఁ డేఁగెనో నడుమ మార్గశ్రాంతుఁ డై చిక్కెనో
విని కృష్ణుం డిది తప్పుగాఁ దలఁచెనో విచ్చేసెనో యీశ్వరుం
డనుకూలింపఁ దలంచునో తలఁపఁడో యార్యామహాదేవియుం
నను రక్షింప నెఱుంగునో యెఱుఁగదో నాభాగ్య మెట్లున్నదో.

భా గ వ త ము

ఆగస్టు-1935 గృహలక్ష్మి

పాశ్చాత్యస్త్రీలు—వారి అభివృద్ధి

విక్టోరియా మహారాణి కాలమునాటి కంటె యిప్పటికి పాశ్చాత్య సుందరీమణుల స్వాతంత్ర్యము వేయిరెట్లు హెచ్చినదని చెప్పవలెను. ఆకాలమున విశ్వవిద్యాలయ ద్వారములు, ఉన్నతాధ్యాపకాచార్యకత్వ మార్గములు, ఉత్తమోద్యోగముల తెరవులు, శాస్త్రరహస్య పరిశోధనామందిరముల తలుపులు వారికి తెరవక మూసిపెట్టియే యుంచిరట. ఇప్పుడట్టి వెలుతులన్నియు తీరినవి. ఉండివుడిగి, కినిసిపెనగి మానవుడట్టి మార్గములన్నియు స్త్రీలకై తెరచినాడు; మానవతులందరు నేడు వానిలో విహరించుచు పురుషులకు దిగ్భ్రమ గలిగించుచున్నారు. వారట్టి ఆదర్శప్రాయమైన పోరాటము పురుషులతో సలిపి, ఆదర్శప్రాయమైన హక్కుల బడసి, ఆదర్శప్రాయమైన జీవనముల నడపుచుండుటచేతనే, భారత దేశపు మహిళామణుల భారము లనేకము తగ్గి, అట్టి హక్కులు సౌకర్యములు మొదలగు వానికొరకు వారట్టి ఘోరసమరము లొనర్పకుండనే ప్రభుత్వమువారును ప్రజానాయకులును గూడ వారికి లొంగి విజయవిభూషితుల నొనరించుచున్నారు.

అయితే ఇట్టిరాజకీయ స్వాతంత్ర్యములు, ఆర్థికహక్కులు, విహారస్వేచ్ఛలు, మొదలైనవి లభ్యమైనతోడనే సరియా, ఆపైని వారికికావలసిన దింకేమైనయున్నదా యనున దొక చిన్నప్రశ్న. అనగా యీ స్వాతంత్ర్య సౌకర్యాదులన్నియు ఆమెను సౌఖ్య సౌధాగ్ర భాగమున ఆనందడోలికలో నూగులాడ చేయగలుగునా, లేక యింతకష్టపడి, యింత పోరాట సలిపి, యిట్టి సౌకర్యములు బడ

పిసను వారిదుఃఖములు అజ్ఞానములు మొదలగునవి యెప్పటియట్లనో అంతకంటె ఘోరముగనో ఉన్నవా? వారిజీవితాశయములు ఈ రాజకీయాది హక్కులతో పూర్తియగుచున్నవా లేక యింతకంటె నధికముగా వేఱేమైన గలవా?

సర్. రాధాకృష్ణనుగారు కలకత్తాలో జరిగిన అఖిలభారత మహిళాసభాసమక్షమున నుపన్యసించుచు పై ప్రశ్నల కొకరీతి సమాధానమిచ్చినారు. ఇట్టి హక్కులు తప్పక స్త్రీలోకమునకు పురుషులతో సమానముగా నుండవలసినవేయైనప్పటికిని, ఇట్టి హక్కులను మాత్రము బడసి సంతుష్టులగుచున్న దేశముల స్త్రీలు ఎన్నో సొగసులలోను వియ్యమ్మణలలోను గోటులలోను తూలుచు యిరువదిరెండేండ్ల వయస్సుకే ప్రపంచము సర్వమెఱిగి, అనుభవించలేక విసుగుగొని యేడ్చుచున్నారు. వారికి దుడ్డు, దర్జా, పాట, ఆట అన్నీ హెచ్చుగానేయున్నవి. వానితో యేమిచేయుటయో వారికి తెలియకుండా వున్నది. ఇట్టి శుష్కషోకులను ఇంకా మఱీ యింకా సంపాదించుకొని పోసీసుకొందామని ఒకరితోనొకరు పోటీచేయుచు, గెలుచుచు ఓడుచు, లేచుచు పడుచు, నవ్వుచు యేడ్చుచు; వీటికి కారణములైన వారిని పొగడుచు తిట్టుచు పత్రికలలో నవ్వుచు యేకుచు కాలమల్ల యిట్టిఅల్లకల్లడములో పడి వగచుచున్నారు. ప్రొద్దెల్లయు వారికి శరీరసౌందర్యాదుల పోషణములోనే గడచుచున్నది. సంఘములోకి బహిరంగముగా పోతే అదంతా ఒకకృత్రిమపుటాటయై విసుగు పుట్టించి దుఃఖమును కలిగించుచున్నది. అది కాస్త తప్పుకొగలిగి యేకాంతమంటూ యెక్కడైనావుండి అక్కడకు పోగలిగితే, విచారపూరితమైన భావములు డెందమును కలంచి తమ్ముణచివేయు చుండును. పేరులేని విచారమొండు ఆధీరలనెల్ల కలంచి తీరులేని ప్రేలాపనలను ప్రేలించుచుండును. అదియేమిటో యెట్టిదో తెలుసుకొనగోరుచో పాశ్చాత్యసాంఘిక నవలలు, నాటకములు, సినీమాలు, టాకీలు, అందలి నటకులు, పాత్రలు, కవులు మొదలగురంగములను చూచిన కొంత విశదముకాగలదు. అదంతయు దుఃఖపూరితుడగు పిచ్చివాని చరిత్రలు చర్యలువలె అర్థవిహీనమై డెందమునకు రోత గొలుపుచుండును. ఇదంతయు వారి స్వాతంత్ర్యముల ఫలము, దీనిని వారు విసర్జింపలేరు, విసర్జింపనొల్లరు, పైగా సర్వప్రపంచమున నిట్టిభావములు బొమ్మలు వెదజల్లి వారినికూడా పాడుచేయుచున్నారు. ఇవి యెల్లయు వట్టిదురాశయములై వాటిదుష్ఫలితములను తామనుభవించుచున్నను, సదాశయములని ప్రతీ పత్రికయందు, గోడలకంటించు బొమ్మలయందు, యెక్కడ పడితే అక్కడ ప్రకటించుచు ప్రాచ్యదేశపు టమాయికులఁగూడ 'సరస' యను పేరిటి మంత్రకత్తెవలె తమవలలోనికి లాగుచు పాడుచేయుచున్నారు. ఆదేశములలో స్వాతంత్ర్యమను పేర ప్రతీ వ్యక్తియు తన యిచ్చవచ్చినది చదివి, యిచ్చవచ్చినది చూచి, చేసి, విహ

రించి నవ్వుచుండవచ్చును. వద్దనిచెప్పితే విను వారులేరు, చెప్పఁగోరగల మగవారులేరు. అథవా యేకేథలిక్కు మిషనరీలలాంటివాళ్లో చెప్పబూనుకుంటే వాళ్లవంటినుంచి మతము వాసన, దేముడుకుళ్లు ప్రాచీనకాలపుకంపు ముక్కుకు కొట్టుటచేత కాబోలు వెంటనే కోటినాలుకలుకలములు పేటలనిండా వాటిని ప్రేలి ఖండించి పత్రికలనిండా చెరిగివేయుక మానవు. ఇంతకంటె కొన్ని సాంఘికమర్యాదలు మతాచారములు మొదలగువానిచే వ్యక్తులెల్లరును కట్టియుండబడినపూర్వకాలమే నయమని రాధాకృష్ణనుగారు చెప్పినారు.—స్వాతంత్ర్యము పేరిట పాశ్చాత్యస్త్రీ మర్యాదలనుండి సూత్రములనుండి తెగతెంపు చేసుకొని వచ్చేసి తమతమ క్షుద్రతరచిత్తవృత్తులకు దాసానుదాసులై అహంకారసౌధాగ్రమున విఱ్ఱవీగుచు జ్ఞానకళయని ప్రపంచమునకు అచ్చులద్వారా పత్రికలద్వారా బలవంతముగా బోధనచేయుచున్నారు.

ఇట్టి అభివృద్ధిని బడసిన పాశ్చాత్యులు తక్కిన పేదలను ప్రాచ్యులను మొదలైన వారి నుద్ధరించుటకు సంఘాలేర్పరస్తున్నారు, చందా లిస్తున్నారు, వసూలు చేస్తున్నారు, లిష్టులు వ్రాస్తున్నారు. ఇందులో వారికి విసుగు లేదు విరామములేదు. ఇదికూడా యించుమించు పైపిచ్చులలాటి పిచ్చే. అది కొందరికి, ఇది మరికొందరికిగా ఉన్నవి. సంఘసేవ సంఘసేవ అని కేకలువేసి లెచ్చర్లిచ్చి దయాపూర్వకమైన చందాలు కొందరు కురిపించగానే సంఘమునకు నిజమైనసేవకాదు. ప్రస్తుతము ఊరుకు రెండుమూడు, జిల్లాతాలూకారాష్ట్రాల కొకొక్కటి, అఖిలప్రపంచమున కొకటి సేవాసంఘాలు స్థాపించి అందులో అందరము సభ్యులుగాచేరి చందాలుచెల్లించి, రిపోర్టులు ప్రచురించి సంఘసేవ కార్యగణ్యులముగా మనలను మనము పరిగణించుకొనుచున్నాము. వీథులలో ముష్టియెత్తుకొంటున్న వాళ్లకు యిళ్లలోను కచేరీలలోను కుర్లీవాళ్లకంటె యెక్కువ సంఘసేవ కావాలని యీ సంఘాలవుద్దేశ్యము. డబ్బుపారేస్తే సంఘసేవ అయిపోతుందని వీరు నిశ్చయించి ఒకొక్కజాతి కష్టాని కొకొక్కయెత్తు డబ్బు క్రుమ్మరించుచుందురు. డబ్బులేనివాడు ఆఖరుకు సంఘసేవకూడా చేయలేడు. పూంజీదారులువచ్చి ప్రపంచమును నిర్ధనముచేసినారు. ధనములేకుంటే సంఘసేవైనా చేయలేము. వారికష్టములకు ర్కాతింపగల్గు పరితపించి వారితోకలిసి వారి దుఃఖవిదారణోపాయముల నాలోచించగల ఓర్పు యీ సేవకులకు లేదు. ప్రపంచముయొక్క స్థితి సంపూర్ణముగ మారనిదే వారిదుఃఖములు తొలగవు. వారిదుఃఖములుతొలగవలెనంటే, ప్రపంచకస్థితి సంపూర్ణముగ మారవలెనంటే, స్త్రీపురుషులు స్వాతంత్ర్యమనుపేరట చరలాడుచున్న యీ భోగలాలసత్వమునకు, విలాసపరత్వమునకు, శుష్కవిద్యాప్రియత్వమునకు, ధనరాసులను సంపాదించు తలంపులకు స్వస్తిచెప్పి శాంతి, సంతుష్టి, స్వవిమర్శన, సఖ్యము మొదలగు సుగుణముల

నభ్యాసపరచుకొనక తీరదు. పాశ్చాత్యదేశములో వనితామణులు పొందిన స్వాతంత్ర్యమువల్ల, పై చెప్పిన సుగుణముల ప్రచారమునకు వారెంత ప్రయాసపడుచున్నారో చూచినచో తెలియగలదు.

పట్టణములను విడువక, కుటీరపరిశ్రమలకు పూనక, యంత్రాలలో కూలిపనిలో నలుగుతూ, నీతిమార్గములయందు గౌరవములేక, హోలీ వృద్ధ ప్రతిష్ఠయొక్కటే స్త్రీజన్మకు కీర్తిదాయకమనుకొంటున్నన్నాళ్లు పాశ్చాత్య పురుషులస్థితివలె స్త్రీలస్థితియు పైకెంత దర్జాగా బలముగా గొప్పగా కనిపించినను లోలోపుల హేయమానము కాకపోదు. పై వారెంతమందివిూదికైనను తిరగబడి పైపై స్వాతంత్ర్యమును తెచ్చుకొని విఱ్ఱవీగడము పాశ్చాత్యులకు మనకంటె సులభము. ఇట్టి స్వాతంత్ర్యము వారిని దుర్లక్షణములకును అహంకారమునకును స్వాధీనము చేసి అట్టి వెల్లయు విజ్ఞానపరంపరలవలె వారి కండ్లముందు తాండవమాడఁజేయును. చిత్తవృత్తియొకటి యుండుననియు దానిని స్వాధీనములోనుంచుకొని ప్రభుత్వము చేయవలసిన బాధ్యత మానవునిపై గలదనియు వారి తత్వములలో లేదు, బడులలో చెప్పరు. వారికి నిజముగా అట్టితత్వముగాని చింతనగాని కలలోనైన బోధమునేని, దానికి విశేషము చేయగల ఇట్టిబహిర్నాగరకతావిలాసములను వారు సృష్టించకుండియుందురు, మరియును సృష్టించలేకుందురేమో! మనదేశములోకూడ నాగరకత, స్వాతంత్ర్యము, విద్యా విధానము సమస్తము తెల్లజాతులయడుగుజాడలనడచుచున్నవి. అయితే మనతత్వములోమాత్రము ఇంద్రియనిగ్రహము, ఆత్మజ్ఞానము మొదలగు వాసనలుపట్టియున్నవి. వానినూతగొని మనము పాశ్చాత్యనాగరకతావిలాసపరాయణత్వమును నిర్జించుదుమో, లేక దానినాధారము చేసి కీర్తించి పాడుకొనుచు ఆత్మవిక్రయమొనర్చుకొందుమో తేలవలసియున్నది. రాధాకృష్ణుని యుపన్యాసము భారతమహిళామణుల కర్ణగోళముల ప్రతిధ్వనించుచు తమ కర్తవ్యతను వినిపించుచున్నది.

స్త్రీ విద్యా—సాధన

జొన్నలగడ్డ సత్యనారాయణమూర్తిగారు ఎం.ఏ; బి.ఎల్.

నిండుగుండెఁగలవ్యక్తి ప్రపంచముపై పులుగువలె వ్రాలు దుస్థితినిచూచి కటకటంబడును. గట్టిమెదడును మాత్రము కలిగి దీర్ఘయోచనలందే దినములుకడుపు నాతఁడు విచలితచిత్తుడు కాక చోద్యము చూచుచుండును. కలహావాతావరణముతో నిండిన అధునాతననాగరకతను, దురంతదుఃఖప్లావితమైన అర్వాచీన మానవజీవనమును నేఁడెందఱో చోద్యముల చూచినట్లు చూచుచున్నారు.

శాంతినిగురించి కొంతసందడి లేకపోలేదు. కాని కన్ను ఫిరంగులనుండి తొలఁగిపోలేదు. నానాజాతి సమితి (League of Nations) నుండి సుఖశాంతులు వెల్లివిరియునని ఎవ్వరును ఆశపడుటలేదు. సమస్త భూవలయమున శాంతిపాఠమును బోధింపనెంచి కొంత కాలమునకుమున్న బర్మానుండి కొందఱు బౌద్ధసన్న్యాసులు పయనమైరి. ఈ భిక్షుల యుద్దేశము మహత్తరమైనదే! కాని వీరు నాటనెంచిన శాంతిబీజమునకు మానసములనొడ్డు పుణ్యాత్ము లెవరు?

శాంతిస్థాపనమునకై పల్వురు తనువులను తుచ్ఛమొనరింప సంసిద్ధులు కారేని, ఆ యుత్కృష్టాశయము గగనకుసుమమగునని రమారమి రెండేండ్లకుమున్న జినీవాలో రాధాకృష్ణుడనినాఁడు (Unless individuals arise in every State — men who are prepared to suffer and be mauled to the earth for the sake of Peace we shall not get nearer the goal.) సంపూర్ణఆంతరంగికపరివర్తనమువలనఁ గాని శాంతిచేకుఱదు. ఈ మార్పును జనింపజేయు శక్తి యెందుండివచ్చును? "ఉత్తమాశయముల నారాధించువారి కడనుండి,—హృదయముగలవారి కడనుండి" అని యుత్తరమొసఁగఁజాలుదుము.

హృదయసంపద స్త్రీలకు మెండుగ నుండును. రాజకీయములందును, సాంఘికరంగములందును నేఁడు వీరు ముందంజవేయుచున్నారు. అన్ని క్రియారంగములందు పురుషులతో సమముగ తాము హక్కుల నందవలెనని వీరు కంఠమెత్తి పలుకుచున్నారు. హక్కులకును బాధ్యతలకును అవినాభావసంబంధము కలదని న్యాయశాస్త్రము (jurisprudence) తెలుపుచున్నది. బాధ్యతలకు స్వస్తిచెప్పి హక్కులనే చేఁబట్ట గాంక్షించు పురుషులసంఖ్య అధికమైయుండుటచే నెన్నో ప్రతికూలపరిస్థితులు విజృంభించుచున్నవి. గురుగుణములకు పుష్పాంజలియిచ్చి వ్రతములు నెఱపుచుందురు గాన, స్త్రీలు వీరికి చక్కనిబాట చూపఁజాలుదురు.

భారతపురాణములందును, చరిత్రములందును స్త్రీ మహత్త్వము వర్ణింపబడిన తీరును పలువు రెఱుఁగుదురు. "నమాతుఃపరదైవతమ్" "మాతృదేవోభవ" మున్నగు నుడువులు గభీరభావసమన్వితములు. ఒక్కొకపుడు పురుషునందు నేరములు గోచరించినను, స్త్రీ మహత్త్వము ఆకాశప్రదీపమువలెను వెలింగెను. తానొకప్పు డందిన ఉన్నతినే తన పరమాశయముగా నెంచి, దాని నందుటకై స్త్రీశక్తి వంచనలేక ప్రయత్నించవలెను. * పురుషుఁడుచేయు ఘనకార్యములందును, ఆతఁ డెదుర్కొను అపాయములందును తనకు సమానభాగము కలదని స్త్రీవాదించువని నాఁడును, నేఁడును కూడ (vide: Rabindra

* కజిన్స్‌సతి యేమనెనో పరికింపుఁడు: "The ideal for woman was not to rise to man's height but to her own height."

Nath Tagore's "Chitra") మన సాహితి తెలుపుచున్నది. ఈయుపాయముల నెట్టించుట కామె వేయివెరవులు రోయుననుట కన్నేని దృష్టాంతము లున్నవి. సేవాధర్మము నెఱపవలయు చోటులందెపుడును స్త్రీ నిలిచియున్నది. దేవివలె నీమె కట్టెడుటఁ దోఁచినవు డెన్నేని బాధలు పటాపంచలైనవి. నైటింగేల్ కన్యసలిపిన సేవాధర్మము జగద్విదితము. కడచిన ఐరోపా మహాసంగ్రామమున పురుషులు శరీరములను తున్కతున్కలు చేసికొనినపుడు స్త్రీలు వారికి వివిధోపచారములు గొలిపెడివారు. ఈ శ్రమాశయముల నొక్కొకపుడు గుర్తింపక గులకరాళ్లవట్లు పురుషులు వానిని గిరవాటువేసిన వేళలందు వానికి మానసములనొగ్గి అద్భుతఆధ్యాత్మిక శక్తినంది మానవపురోభివృద్ధికి వారుతోడ్పడిరి. ఇట్టి పవిత్రధర్మనిర్వహణమునకు అధునాతన వసుమతీ పరిస్థితులందు అనివార్యమైన తరుణ మాసన్నమైనది. కొంప తగులబడుచుండ నెవ్వరైన గీతగోవిందములు పాడఁబెంతురా? దురంతదురితోత్కట బాధలు ఘోరవిభీకర పైశాచిక నృత్యమొనరించుచుండ నెవ్వరైన చెంగ్లాటకు దొరఁకొందురా? దురదృష్టము! అట్లు పాడువారును, ఇట్లాడువారును నేఁడు గోచరించుచున్నారు. మనతల్లులును, సోదరీమణులును ఈ వికృతనృత్యమును మాపొనరింప నడుముఁగట్టిరేని, వీరి సేవయందలి మహత్త్వమును గుర్తించి, వీరి గురుగంభీర దృష్టాంతమును మేలు బంతిచేసికొని పురుషులు సముచితమైన ఆంతరంగికపరివర్తన మందెదరు. అట్లందిన నాఁడు మనుష్యసంఘమున భుగుల్భుగుల్మను పొగలను అంతరించును. ఏయుగమందును, ఏసీమయందును పిశాచమునకు నెగ్గుదలలేదు. కాలక్రమమున జయపతాక నెత్తఁగలుగునది సదాశయము గాని కుత్సితంపుతలంపు కాదు.

ప్రతిసీమయందును స్త్రీలు నేఁడు ఓటుకొఱకును, రాజకీయములందలి '*Franchise*' కొఱకును కృషి సలుపుచున్నారు. యతిశ్రేష్ఠుఁడు రోమైన్‌రోలండు తెలిపిన "**Enfranchisement of the soul**" కొఱకై,- మానవసంఘమందలి ఆత్మయొక్క ముక్తికై కూడ వీరు పాటుపడిరేని నేఁటి యరిష్టములన్నియు నంతరించి నైతికపరిణామము నక్షత్రగోళమువలె మహిమోపేతమైనదని షోపెన్‌హేరను పాశ్చాత్యతాత్త్వికుఁ డనెను. ఇట్టియద్భుత నైతికపరిణామమును తేజాలువారు స్త్రీలు. వీరి కృషికి తన కారుణ్యముతో నిండియున్న నేఁటివసుంధర నక్షత్రశోభను గనఁజాలునని నాయాశ.

ఈయుత్కృష్టాశయ సిద్ధికి ఎంతేని సాధన మావశ్యకమై యున్నది. ఈసాధన మొక్కనినమున పట్టుబడదు. దీని నలవఱుచు విద్యావిధానము నేఁడు నెలకొనవలెను.

అనసూయ

శ్రీమతి చర్ల నగరాజకుమారిగారు

ఆమెలోకమ్మునందు మహాపతివ్రతాశిరోమణి. భర్తృపాదారవింద
సంతతధ్యానమానస. సర్వదాతపః ప్రభాశ్యాత్రిముని సుతపః ఫలంబు.

మనమున కల్మషంబనెడు మాటనెరుంగదు నెట్టివేళలన్
వినయము భర్తృసేవనము విప్రసపర్యయు పాంథపూజయున్
తనకొకవర్తనంబుగను ధర్మపుబుద్ధిచరించు నెప్పుడున్
మునిజనకామినీమణులు మోదముతో తనుగొల్చుచుండగన్

ఎట్టియిబ్బందులొదవిన నెట్టిసంకటసమయంబులు దటికొన్న నెనక మెసగ
స్త్రీయభర్తృపూజన మాలసించెరుగదు. పతియెతనకు దైవంబంచుభావమందు,
లెక్కసేయదు బ్రహ్మగారిశ్రీశు లనయినను. తనభర్తయే ఘనుడటంచు
నాడినదియాటపాడిన యద్దిపాట యగుచుసాంపార, స్త్రీయవాక్యమ్ముజగతి
రాజిలునిరంతరమ్ము నిభ్రాజియగుచు. మూడులోకమ్ములందు నీ ముదితకీడు
నెవ్వరునులేరనుచుబల్క నెసగు, బిట్టు భర్తృనామమంత్ర జపవిభ్రాజమాన
పాతివ్రత్యతపోవైభవ వాధ్యయగుచు. సూర్యచంద్రు లామెసువచస్సునకు భయము

పడెదరట. వాయు వాతనిపనికిజంకు నట. త్రిలోకము లామెకు నడుగుమడుగు
లొత్తునట భయభక్తి ప్రపత్తివలన. వసుధపతివ్రతకొగి భయపడనిదేది?

అవనినీదుమహాత్వము నరయగోరి
వచ్చినట్టిత్రిమూర్తుల పాతివ్రత్య
మహిమపసికందులనుజేసి మహిమజూపి
నట్టి పతివ్రతారాజ్ఞి! మదంబ నీ మ
హత్వమున కివెనాదు జోహారులమ్మ!

నిరతము స్త్రీయభర్తృపదనీరజముల్ మది నమ్మి ప్రేమతో
పరిణతమైనభక్తితో శుభావహాపుష్పసముచ్చయంబుతో
గరమనురక్తిగొల్చు నలకంజదళాక్షితో సామ్యమొందగా
హరిహరపద్మగర్భులకునైన దరంబెధరాతలంబునన్.

గృహోద్ధరణమే దేశోద్ధరణము

దరువుల రామచంద్రయ్యగారు బి. ఏ.,

౧

"చప్పుడులేకుండా వచ్చారే"

"……………"

"ఏం? మిమ్మల్నే?"

"……………"

"కాఫీ చల్లారిపోతుందేమో తేనా?"

"ఊఁ……………"

"ఇంకా దీర్ఘాలోచనేమిటో. కొంపదీసి కొత్త రిట్రెంచిమెంటు ఏమీ లేదుగదా! మరి ఆఫీసులో చీవా—"

"……………"

"పోనివ్వండి ఇదో కాఫీ చల్లారిపోతుంది"

రమణరావు బల్లపైనుంచమని వ్రేలితో జూపెను.

"షైరు పోతారా? మూగవేషమేమిటి?"

"……………"

"ఇంట్లో పని చూచుకోనా"

"ఊఁ……………"

"తలజబ్బుకు మందు నావద్ద ఉందిలెండి!"

౨

మందమలయానిలుడు గోదావరీతీరమునకు సాయంసమయమున వాహ్యాళికై జనుదెంచినవారిని సహజశీతలములగు పిల్లతెమ్మరలచే నాహ్వానించుచున్నాడు. విచారమునకు చోటులేని యాసమయమున రమణరావుముఖముపై విచారసూచిక దోచుచునే యున్నది.

"ఓహో! రమణరావుగారూ ఒంటరిగ కూర్చున్నారేమి? ఏదో దీర్ఘాలోచన—కాదు విచారమే ఉన్నట్టు గన్పట్టుచున్నదే అని ప్రసాదరావు ప్రక్కన ఇసుకలో గూర్చుండెను.

"ప్రసాదరావా! మంచివేళకే వచ్చితివి. నిన్ను గలసికొనవలయుననియే యుంటిని."

"విశేషములేమైన—"

"లేకుండునా!"

"అదియేనా దీర్ఘముగా నాలోచించుచున్నావు?"

"అవును. నిన్న నీతో చెప్పితినిగదా? మహాత్మ గాంధిగారి యుద్యమమంతయు గ్రామోద్ధరణపై కేంద్రీకరించబడియున్నది. ఆరోగ్యవిషయములను స్వదేశమునను్న వస్తువులనే సర్వత్ర నుపయోగించు మార్గములను, ఒకటి రెండనేల వేయిసంగతులను జెప్పవచ్చును. కాని వానియాచరణ సులభమని నీకు దోచుచున్నదా?"

"కాకేమి? నీవంటి యువ్వనులు నిరాపేక్షతో కార్యదీక్షతో జేసిచూపిన నది దుస్సాధ్య మెందులకగును?"

"ముందంజవేసి చేసిచూపుచున్నను, ఆసమయమునకు ప్రజలు తమ కర్తవ్యములను గ్రహించి తరువాత కొనసాగించడములో మందతను గన్పింప జేయుచున్నారు. సర్వదా ఇతరులు వారిచెంతనుండి వారికి నేర్ప సాధ్యముగాదు. అదియునుగాక వారికర్తవ్యములు వారెఱుంగనిచో ప్రయోజనముండదు."

"ఐన నీయుద్దేశ్య మెయ్యది?"

"ప్రతిఇల్లు బాగుపడిన గ్రామోద్ధరణ, దేశోద్ధరణ జరుగును. తమ గృహమును సర్వవిధముల అభివృద్ధికి

తెచ్చుటకు పురుషునికన్న స్త్రీ లెక్కువ సమర్థులు. ఈవిషయమున చీనా జపాను దేశముల జూడుడు? ఎంత యభివృద్ధికి వచ్చినవో? కాని వారి బుజ్జలకిది సులభముగ పెక్కువది గాదు."

"ఎక్కించవలయును"

"అదిరెయె నాయాలోచన" మొదట మాయింటి నుండియే ప్రయత్నింపవలనని కోరిక!

"మాచెల్లెలు కమల యీవిషయమునందు చాల తెలివైనదే సుమా? నీవొకటిచెప్పిన నూరుగా చేయ గలదుగదా! మరి సంశయ మెందుకు? ప్రయత్నించుము."

"సరి. మబ్బుగుచున్నది. వెళ్లుదము" అని యిరువురు లేచి గృహోన్ముఖులైరి.

3

రమణరావు బెజవాడయందు సాధారణ గృహస్థుడు. స్వాతంత్ర్యపిపాసచే శాంతిసమరమున బాల్గొని ఆంధ్రదేశమునందంతయు తిరిగి ప్రచారముగావించి శ్రీకృష్ణ జన్మస్థానమున రెండేండ్లుజరిపిన యోధుడు. కాని తదనంతరము ఉద్యమమునందు కొంచ కొంచము కొంచ మపనమ్మకపడుచు వృథాగా కష్టపడితినిగదా స్వరాజ్యము కొంచమైన మాటగట్టుకొనక పోయితిని గదా యని ముక్కువారిలో జేరినవాడు. అదియు గూడ సమానములేని సహవాసదోషమే. ఇట్లుండ మహాత్ములవారి గ్రామోద్ధరణప్రణాళిక చెవినిబడిన నాటినుండి హృదయమున నెచటనో యీడక యున్న దేశభక్తి మరల మొలకెత్తినది. గ్రామోద్ధరణకొఱ కెన్నియోవిధముల ప్రయత్నించుచున్నాడు. నాయకుల సలహాలను పొందుచున్నాడు. కాని యెక్కువ ఫలము త్వరలో గల్గునను సూచన లాతనికి తోచుట లేదు. పైగా తాను గూఢముగ జేయుచున్నది గిట్టదని తెలియవచ్చినది. ప్రభుత్వమువారినుండి తుదకు అతికష్టములో సంపాదించిన తన ఉద్యోగమునుగూడ వదలుకొనవలయునేమో యను శంక గలిగినది. అంటే వీడుటకు ఆతనికి కష్టముగాదు గాని, ఉద్యోగములేక, దేశ సేవయులేక ఊరకుండు టాతని కిష్టములేదు. అయితే మాపాఠకలోకమునకు "శాంతిసమరమైనిపుడు వాని డుద్యోగమెట్లుస్వీకరించె"నని సందేహముగల్గవచ్చును. అట్లు జేసినవారు పెక్కుమంది గలరు. ఉదు కారిన తరువాత ఉద్యమమునే దూషించువారుగూడ గలరు. వారిలో నాతడు జేరడు గాని, జేసిన గౌరవముగ నుద్యోగముజేసి సంసారము జేయవలె, లేకున్న దేశ సేవ జేయవలయుననువారిలో నొకడు. ఈత్రోవ విచిత్రమైనదేగాని, యట్టి విచిత్రవ్యక్తులు చాలనుండిగలరు.

కమలాదేవి ఆయనభార్య ముల్లోకముల మోహింప జేయు రూపవతిగానున్నను రూపమునకొఱతయని ఎంత కొంచము భావకవియైనను వచింపజాలడు. రూపమునకుతగిన గుణము గుణమునకుతగిన విద్య. కాపురమునకువచ్చి మూడేండ్లయినది. భర్తయన్న పరమప్రేమయే గాని ఆయన విచిత్రవ్యాపారము లామెకునిష్టము. దేశమునకై యొకమారు త్యాగమొనర్చినవారు తమ జీవితమునందంతయు నిద్రపడకినిగూడ లెక్కపెట్టక దేశసేవకై వినియోగింపవలయుననియు, చేతగానిచో చచ్చుపెద్దమ్మలై పడియుండవలయుననియు, యొక దానినుండి వేరొకటికి పరివర్తన పనికిరాదనియు ఆమె యూహ. అందుచేతనే రమణరావునకు మాటపోటు లపుడపుడు ప్రేమపదునుతోగూడ తాకుచుండును. కొన్నిదినములనుండి రమణరావును పీడించుచున్న సమస్య యామెకు చక్కగ తెలియును. తత్పరిష్కారమునుగూర్చి యాతనికి తెలుపవలయుననిదే యున్నది. తుదకీదినము చెప్పవలయునని నిశ్చయించినది.

౪

"ఓహో! దేవిగారేమో ఆలోచించుచున్నట్లున్నదే"

"..............."

"అబ్బ అంత దీర్ఘాలోచనా"

"..............."

"వినపడదా! లేక లో—"

"..............."

"ఎప్పుడినుండి ఈమూగతనము"

"..............."

"ఏమిటో మేముకూడ తెలిసికోకూడదా నీఆలోచన, కొంచం చెప్పవూ."

"..............."

"ఏమి కమలా! మాట్లాడవు. నిద్రా రాదేమి తొమ్మిదిఘంటలకే."

"ఊ.............."

"మూగ వేషం వేశావే"

"నీవుచెప్పినవిద్యయే నీరజాక్షి."

"ఎత్తుకు పైఎత్తా! ఏమిటో చెబుదూ! విసిగించక"

"మీరుచెప్పారా సాయంత్రము?"

"ఓహో! అదా! ఏమిటో ఆలోచిస్తుంటివి."

"నేనూడా ఆలోచిస్తానే యున్నాను."

"చెప్పమంటూంటే!!

"మీరు చెప్పండి ముందట."

"ఊ, విను. గ్రామోద్ధరణలో ఫలితం త్వరగా గనపడవలయునంటే స్త్రీలు తమయింటిని ముందట ఉద్ధరించుకోవాలి—"

"అవును. పురుషులు చేతగానివారైతే."

"ఆ. ఆ. ఏమన్నావు. చేతగాకకాదు, స్త్రీలు గూడ వారికెక్కువ సాయపడాలి."

"సాయపడకేం చేస్తున్నారు. కాని పురుషులకు పట్టుదలేదే! నాన్ కోఆపరేషనులో కొన్నిదినములు మహావీరులవలె పనిజేసి ధనమానప్రాణములను లెక్కింపక పాటుపడి తరువాత ఆయుద్యమమందు నమ్మకమువీడి, తిరిగి కన్నవారి కాళ్లుపట్టి ఉద్యోగం సంపాదించి మరల గ్రామోద్ధరణయుట. రేపుదయమున మరేయుద్ధరణకు బయలుదేరుతారో నమ్మకమేమున్నది."

"చతురురాలి చీవాట్లుచాలు. ఇంతకుమునుపు జేసినదానినిగూర్చి త్రవ్వకుము. ఇకపై యుద్దేశ్యములు మార్చక పాటుబడెదను."

"సరే ఆట్లేగానివ్వండి. ఇపుడేమి జేయదలచితిరి?"

"నీవు నేటి సర్వవిషయములను చదువుచున్నదానవుగదా! మనస్నేహము ఆదర్శప్రాయముగా జేయుట కట్టిపద్ధతి యవలంబింపబడవలయునో తెలియక ఆలోచిస్తున్నా."

"మీకు తెలియదని ఒప్పుకొంటిరి. సరి. నేను చెప్పెద వినండి:"

"నీ కామార్గము తెలిసేనా ఊరకున్నావు."

"తెలిసినంతమాత్రమున గంతులు వేయవలయునా? ఒకగృహ మాదర్శప్రాయముగ నుండవలయునన్న యింటనుండువారి దినచర్యయం దెక్కువ మార్పు గలుగవలయును."

"ఏమిటది. కాఫీకి వేసినదెత్తా."

"అవసర మెందుకండి! ఆరోగ్యప్రదమగునూర్యోదయమునకుముందే లేచి కాలకృత్యముల నిర్వర్తించి"

"కాఫీ త్రాగి—"

"కాఫీ టీ వగైరా పానీయములను తుదముట్టింప వలయును. ప్రాణమానములను లెక్కింపక దేశసేవకై తెగించువారుకూడ కాఫీ మొదలగువానిని త్యజింప కుండుట హేయము. మిమ్ము జూచియే మేమును నేర్చుకొంటిమి. కాని మేము చక్కబడి మిమ్ము చక్కజేయగలము. అట్టి సదుద్దేశ్యముతోడనే, ఆంధ్ర సోదరీమణు లింకమీదట యీ రీతి తప్పక వర్తింతురని నమ్మకముచేతనే యిట్టుల నుడువ సాహసించు చున్నాను."

"కాఫీకి స్వస్తి చెప్పితిరి. తరువాత—"

"చేతగాని సోమరులవలె యెనిమిది గంటలవఱకు నిద్రింపక, లేచినంతనే యితరులు పనిజేయలేదని వారిపై నధికారము వహింపక సర్వము నేనే గావించుకొందును. సర్వేశ్వరుఁడు ఆరోగ్యమగు శరీరము నిచ్చియుండ, యితరులచే బనిజేయించి ఆరోగ్యమును, అర్థమును నష్టపరచుకొననేల?

"కమలా! కోమలమగు శరీరము ఉదయము నుండియు పనిజేసిన నలసిపోదా!"

"అబ్బ! ఎంతదయో? ఇట్లే మగవారు స్త్రీలు దుర్బలులగుటకు మార్గములు జూపుచున్నారు. నాకిష్టమై నేను జేయుచుండ మీకేమికష్టము. ఉదయమున జేయుపనులచే నారోగ్యమును, తన్మూలమున శరీరవికసనము గలుగును గదా!"

"ఇక వంటకుగూడ నీవే దిగెదవా?"

"కాకేమి? వంటలక్కజేయు భోజన మెంతలక్షణముగనున్నది మనకు దెలియునదిగాదు. అది యామె ఇతరులకొఱకై జేయుటచే నట్లున్నది. మనకొఱకై నేనే జేసిన నెంత రమ్యముగానుండునో జూతురుగాక! దీనివలన మనకు నెలకు పదిరూపాయలుగూడ మిగులును. ఇంతకు మీ భాగమునకు మీ రుద్యోగము జేసి సంపాదించుచున్నారు. నాభాగమునకు నే నింటిపనుల జేయుచుందును. ఇది నాయుద్యోగము."

"ఈ ప్రకారముగ పైకము మిగిలించి వంటో, వడ్డాణమో—"

"జేయించుకున్న మీకు నష్టమేమి? పీడించి పీకపిసికి ఉన్నను లేకున్నను సొమ్ములు తెప్పించుకొను నిల్లాండ్రకంటె ఇది యుత్తమముగాదా! చాకచక్యముచే, చతురతచే పైకము మిగిలించి ఆభరణముల జేయించుకొన్న యేభర్త యడ్డగించును. ఎక్కడికి బోవును? సమయమున నుపయోగపడును గదా?"

"పనిజేసి జేసి మధ్యాహ్నము బాగుగా గుఱ్ఱుపెట్టి నిద్రించుటకంటె పనికిమాలిన పనిలేదు. రాటమున్నది. అది యారంభింతును. వచ్చిన అమ్మలక్కలతో పనికిరానివియు, నితరులకు హానిగల్గించునవియు నగు నధికప్రసంగములాడక ప్రపంచవిషయములను, సంస్కరించుకొనవలసినవిషయముల రాటము వద్దనుండియే ప్రసంగింతును. ఉత్తమగృహస్థురాలి కింతకంటె మంచిమార్గములేదు. ఇదంతయు మేలుగూర్చును."

"విదేశవస్తువుల నుపయోగింపకుండుటకు మార్గమేమి వెదకితివి?"

"మనకు అన్నపానాదులు దేవుడిచ్చిన మనభూమియందే బండుచున్నవి. మీరు శెలవుదినములలో క్లబ్బులకు వృథాగా మిత్రులతో దిరుగకపోయినచో మనకు గావలసిన ప్రతిదానిని మనభూమియందు బండించు నేర్పాట్లు జేయవచ్చును. వర్తకమే ప్రపంచకము నావరించుకొనియున్న యిక్కాలములో విశేషవస్తువులు ముట్టక కాలముగడుపుట కష్టముగ గన్పట్టవచ్చును. కాని సాధ్యమైనంతవఱకు మనవస్తువులనే వాడుకొన నభ్యాసపడవలయును. ఈవిషయమున జెప్పుటకెన్నియుగలవు. జేయుట కంతకంటెను గలవు. ఇది నావంటి సోదరీమణుల కొకసూచన. దీనికి మీవంటివారు దోహదము గల్గించునచో ప్రతి గృహము నాదర్శప్రాయమై కాలక్రమమున సౌఖ్యమున దేలియాడగలదు."

"ఉపన్యాసముల కేమిగాని కార్యములు జేయవలయును గదా!"

"చూతురుగాక! రేపటినుండియే, ఈ పద్ధతి నవలంబించెదను. ఎందులకుగాదో చూడవలయును."

"ఇంతకు అందరికి విద్యవచ్చినయుండినగదా నిది జెరుగును. సంసారములు జేయుచుండువారికి నేర్చుకొనుట కనుకూలము లేవి?"

"అట్టి సందేహము మీ కక్కఱలేదు. ఇంట్లో ఆడవారికి పనులుండుట పాతికకాలము, పనికిరాని వృథా ప్రసంగాలు ముప్పాతికభాగము. నే నిపుడు చెప్పునది మధ్యరకము కుటుంబినులమాట. మీ రా ప్రసంగముల నుపయోగించు కాలమును తెలిసిన ఇతరులవద్ద ఆసమయ మందే నేర్చుకొనుట చాల మంచిపనిగదా! తుదకు ప్రపంచపరిస్థితులను చేయవలసిన కార్యపద్ధతులనైన తెలుసుకొనవలయును."

"ఓహో! నీ ఉపన్యాసాలు వింటుంటేనే పదకొండుగంటలైంది- ఇక చాలించడము బాగుంటుంది."

"మీకు నచ్చిందా."

"నిస్సందేహంగా."

"మరి యిపు డేమంటారు."

"నీకు బహుమతిస్తాను."

"ఏదీ........."

"..........."

"..........అబ్బ...ఇదే.......చాల్లేద్దురూ"

"ఇదో! ఇంకొకమాట..."

"ఉండనివ్వండి....ఇంటగెల్చి రచ్చగెలువాలని తెలిసిందా ?"

స్మరణానందము

శా. దేవా నీపదపంకజంబులెద బ్రార్థింతుందయారాశివై
రావే కోర్కులదీర్పవే గుణనిధీ, రాజన్మతీ, శ్యామలీ
యీవే నాజనయిత్రి నీవెజనకుం డీవే సుహృద్వర్గమున్
సేవాభాగ్య మొసంగరమ్ము పరమశ్రీలిమ్ము గోపాలకా.

మ. ఎపుడో యెచ్చటనో మరేక్షణమునో యేకీలినో ప్రాణము
ల్వపువుర్ బాసెదుగాని యెప్పటికి నిల్వంబోవటంచెంచి మో
క్ష పదానంద ? భవత్పదాబ్జముల హృత్కంజాతమందుంచి భ
క్తి పరత్వంబున బూజసేతును దయాబ్ధీ ? దేవకీనందనా ?

అ. కం. కమలాంబగారు

ఓదార్పు

[గృహలక్ష్మిలో "ప్రపంచఘోష" "మానవవిప్లవము" "స్త్రీకన్నీరు" మొదలగు వ్యాసములను వ్రాసిన శ్రీమతి తాడి నాగమ్మ గారికి కలిగిన వైధవ్యదుఃఖసందర్భమున వ్రాయబడిన పద్యరత్నములు.]

చేరుకొనెనమ్మ నీపతి శివునికొలువు
తరుణవయసున నీకింత తాల్మి ద్రెంచి ;
పరగ నీవెట్టిచింతల పాలఁబడితొ !
అరయఁగంపించు దేహంబు నిరయమొంద.

పరులకు నేమొ కష్టములు పాటిలి వాటిలె నంచు నీవు సం
సరణపుఁబాటులెల్లను విచారములోన మునింగి వానిచేన్
మరచితివట్టివన్నియు ; మనంబున నీవిపుడేవిధంబునన్
తెరలితివమ్మరో ! మదిని నెంచగ గుండెలు నీరు గాడెడిన్.
భారత భూమిలోఁ గలుగు బాలవితంతుల రోదనధ్వనిన్
ధారుణిభారమొంది బహుదాస్యత దీనత నొందియుండగా
వీరల ఘోషలో దడియు వేదిక నెట్టులనెక్కితమ్మరో !
నీకగు దేహమంత కడునీరము శోషిల పొంగియుండగన్.
నవలల, నాటకంబుల జనంబు సుఖంబుల దేలురూపమై
కవుల సునీతులన్నియు సకౌతుకరీతిని నీవుపాడుచో
నువిదలు సంతసిల్లిరి సుబోధులయూధము తృప్తిఁదేర ; నీ
కవనిని ఇంతలోన నిటులౌనని నమ్మితి రమ్మయెవ్వరున్ ?
జీవితయుద్ధరంగమున జీవికపాటుల జీవులన్నియున్
కేవల మీమహిన్ గలుగు కీడుగులీలలు దెచ్చెనాయనన్
పావని ! ఈజగంబు పరిపాలనజేసెడి దెవ్వరోగదా ;
కావను సాధుజీవులను కాలమె సాక్షిగ నమ్ముమమ్మరో !

ఇదితరింపగరాని సంసృతిమహాబ్ధి
సత్యమా ? నిత్యమా ? కవోష్ణాశ్రుధార
నిల్పుకొమ్మికంతరాపహీనిగ ; ప్రపంచ
రంగమో ? నీకొ ? కడువిచిత్రమొ ? తల్లి!

జె. మోహనరావు

చెల్లాయి చదువు

నాగేశ్వరరావుగారు

"అమ్మాయ్."

"ఏమండీ, నాన్నగారూ."

"చెల్లాయి రాలేదింకా?"

"రాలేదు."

"అయిదుగంటల పైగాఅయినా రాలేదే ఇవాళ. ఒరేయి, కోటిగా అట్లా బడికెళ్లిపోయి అమ్మాయి వస్తోందేమో చూచిరారా. బడొదిలి అరగంటైనా ఇవాళెందుకనో ఇంకా రాలేదు."

"అయ్యోర్యారూ, మన అనసూయమ్మగారా? అదుగో వస్తున్నారు, పుస్తకాలసంచీ తగిలించుకొని నిమ్మళంగా వస్తున్నారు."

"ఏమమ్మాయి. రా, రా, రా. మీబావగారు వచ్చారు చూచావా. పాపం నీకోసరం ఇందాకట్నించీ ఎదురుచూస్తున్నారు."

"వచ్చాన్లెస్తూ. మా అక్కాయికూడా వచ్చిందా? ఏమండీ ఎందుకుతీసుకురాలా? మీరు రెండో పైదానే!! సంపాదిస్తున్నా గాని ఖర్చుపెట్టడానికంటేకష్టమో! ఇంకేం తెచ్చారూ?"

"ఏంతేలా. నేనొక్కడ్నే వచ్చా. ఏంకావలోయ్."

"పట్నంనుంచి మీరల్లా వచ్చారూ. తినేదానికన్నా ఏంతేలా? మంచి పచ్చిద్రాక్ష, చాక్లెట్లు, మంచి పుస్తకాలు తెచ్చారేమో అనుకున్నా. చాల్లెండి. ఇందుకనేనా ఇందాకట్నించీ చూస్తోంది."

"లేదు లేవమ్మా. అన్నీ తెచ్చానుగా. అంతా ఇంట్లోఉంది."

"అమ్మాయ్, ఇవాళింత ఆలస్యంగా వచ్చావేం బడినించి?"

"ఇవాళ శుక్రవారం కదండీ. ఆఖరిపీరీడు డిల్ ఉంటుందికాదూ. అందుచేత ఆలస్యంఅయింది. లేకపోతే ఆపాడుస్కూల్లో ఉండటం నాకేం సరదా అనుకున్నారా? ఎప్పుడు నాలుగున్నర అవుతుందా, సుబ్బడు గంటెప్పుడు కొడతాడా అనే ఎదురుచూస్తూ ఉంటాను."

ఎందుకోయ్ అంతకష్టం. చక్కగా చదువుకోలేక."

"వద్దనకూడోచ్చని కబుర్లన్నా చెప్పవచ్చు. మీరువస్తే తెలుస్తుంది. నిజంగా ఆడవాళ్లు మగపిల్లలబళ్లో చదవటం అంటే యమలోకబాధ అనుభవించటమే. నిజంగా ఈమగాళ్లకి మతుల్లేవు. బుద్ధి అంతేకన్నా."

"అక్కాయి పిలుస్తోంది. పోయి నీళ్లుపోసుకొని తలదువ్వుకొని, మంచిగుడ్డలు కట్టుకొని రా. తరవాత కబుర్లు చెపుదుగాని బావగారికి."

"ఏమండీ, అబద్ధాలు ఎప్పట్నించండీ, నేను పోతున్నా," అంటూఒక్కగెంతేసిందింట్లోకి చెల్లాయి అనసూయ.

"ఏవక్కయ్యా, బావగారు తెచ్చినపుస్తకాలు?"

"అదుగో. నీ షెల్ఫులో పెట్టాను."

"భలేబాగున్నాయి. నా ఆక్స్ఫర్డ్ హిస్టరీకి భలే బాగుంది ఈపుస్తకం. నాకో చాక్లెట్టు పెట్టవూ? అదేనా పెట్టే? భలేబాగుందే; చాక్లెట్లు ఏలాఉన్నాయి? ఏం పెట్టుకోమా ఇందులో?"

"ఏయ్, అనసూయ నీళ్లుపోసుకోరాదూ ముందు, అవన్నీ పరిశీలించాలా ఇప్పుడు? నీళ్లు చల్లారిపోతున్నాయ్."

"వెళుతున్నానమ్మా. ఇంతలోకే ఎందుకమ్మా అలా కోపపడతావు. అబ్బ బళ్లో అవస్థపడి ఇంటి కొస్తే ఇంటిదగ్గరన్నా హాయిలేదయ్యా."

౨

"ఏమమ్మా? భోజనం అయిందా? అప్పుడే పుస్తకాలు, లాంతరు తీసుకు బయల్దేరా?"

"పాపం, భావగార్తో నే భోజనంచేద్దాం అనుకున్నా గాని, ఇవాళ భలే ఆకలేసింది నాన్నగారు."

"వెనకవాళ్ల కేమన్నా మిగిల్చారా? అందులో ఇవాళ బంగాళాదుంపలకూరా, టొమేటోపుల్సు కూడా గాబోలు."

"అబ్బో! అంత తినగలిగితే ఇలా గెందుకుంటాం. మీమాదిరిగానే ఉండేవాళ్లం. ఇంకా చాలా ఉంది లెండి. దిగులపడకండి."

"అది సరేగాని ఇవాళ దేనిమీద మీస్కూల్లో డిబేటు (చర్చ)?"

"స్త్రీవిద్య మీదండీ.

"మీరుకూడా మాట్లాడినారా?"

"నేనసలు మాట్లాడనుగా మాస్కూల్లో. వట్టి పనికిమాలినపిల్లలు పోగయ్యారండి. ఏదో అంతా కోఎడ్యుకేషనంటారు గాని ఒక్కరు దేశంలోని పరిస్థితులు ఆలోచించరండీ. మరి అది కాకపోయినా చదువులో ఆడపిల్లకి మొగపిల్లకి ఎక్కడి సంబంధం. అంత నాగరికత ప్రబలినదేశం ఇంగ్లాండు. ఆదేశం సంఘసంస్కర్తల్లో ముఖ్యులు, సుప్రసిద్ధులైన రస్కినుగారే వద్దన్నారు కదండీ ఈలాంటి విద్యా విధానం. అసలు స్త్రీలకి అవసరంఅయిన చదువు వేరు. పురుషులకు కావాల్సింది వేరు. అసలట చిన్నఆవు దూడనైతే ఏలా వదుల్తామో పచ్చిక బయళ్లమీద కావాల్సినమేత తినేదానికి, అలాగే వదిలెయ్యాలట స్త్రీలని లైబ్రెరీల్లో. ఆయన సిద్ధాంతంప్రకారం స్త్రీపురుషుల విద్యావిధానంలో ఏలాంటి సంబంధం లేదు. అలాంటి పరిస్థితుల్లో నన్ను ఈపాడు పాఠశాలకు పంపటం మా నాన్నగారి పొరపాటు కదండీ."

"సరే కానీ ఎంతమంది చదవటంలేదు ఈ మాదిరి స్కూళ్లల్లో? అంతేగాక కాలేజీల్లోకూడా చదువుతున్నారే మరెంతమందో. వా రెవ్వరికీ తెలియలేదా ఈవిషయం?"

"అవునండీ, విషయంలోని మంచి చెడ్డలు గ్రహించక అనేకమంది అలా చేస్తున్నారని కళ్లుమూసుకొని ప్రదక్షిణాలు చేస్తున్నారు కనకనే మనదేశం ఇలా ఉంది. అసలీ విద్యాశాఖాధిమంత్రులకి అధికారులకే లేదు చీకు చింత ఈ విషయమై! ఇందుకంతకూ కారణం మా స్త్రీలు ఉద్యోగాల్లో లేకపోవటమే. మాలోని ఏ కనకమ్మగారుకాని భారతీదేవిగారుకాని విద్యాశాఖాధికారిణులైతే మేమీలా ఉంటాం? అప్పుడు మాకొరకు ప్రత్యేకంగా విద్యాలయాలు స్థాపించి, గృహవిద్య, అవసరమగు తదితరశాస్త్రములు చెప్పుతూంటే అప్పుడు మీ పురుషులు చదువుతారో మాతోపాటు? మా ప్రైవేటుమాస్టరుగారి కున్నంత జ్ఞానం, తెలివి మీ పురుషుల్లో గొప్పవాళ్లం అనుకునే అనేకమందికి లేదు. ఉంటే మేము ఇలాఎందుకుంటాం. భారతమాత రక్షణకొరకు అలా ఎందుకు కన్నీరు కాలువలయ్యేలా విలపిస్తుంది?"

"మా చెల్లాయికి చదువుపై అసహ్యం కలిగించింది, విసుకుపుట్టించింది కేవలం విద్యావిధానమే కాదు; అంతకంటే ముఖ్యం అయింది నేటిపాఠశాలల్లోని వాతావరణం. అసలు ఆకాశం నిర్మలంగాఉంటే అమావాస్యనాడైనా తిరగచ్చు కాని ఆకాశంఅంతా కారు మబ్బుల్తో నిండిపోయి, గాఢాంధకారంఅయితే అది పౌర్ణం అయితేమాత్ర ఏం?

ఈ రోజుల్లోని బడిపిల్లలు కేవలం వానరమూకే. పంతుళ్లని ఎదిరించటం ప్రజ్ఞలోటి ఆడపిల్లలను గోల చేయటం సరదా. పరీక్షల్లో ప్యాసుచేయకపోతే పాకలు పరకు కాసు ప్రీతి చేయటంగొప్ప. చదివి

బుద్ధిమంతులనిపించుకుంటే ధైర్యంలేని పిరికిపందలని పిలువబడతారు. తోటి స్త్రీవిద్యార్థుల ఆదరించి గౌరవించితే వారు పనికిమాలిన వెధవట. అందరితో పాటు అల్లరిచెయ్యకపోతే వారసలు విద్యార్థే కాదు.

ప్రత్యేకంగాచేసే పిల్లదనపు పనులకి అడ్డూ ఆపు లేదు. స్త్రీలకీ విద్యాలయాలు అంపకయ్యాలే!! వీళ్ల గోడు విచారించగలిగినవారే లేరు. పంతుళ్లకీ స్థానం లేకుంటే ఇంక స్త్రీలసంగతి కనుక్కున్నదాకా ఎక్కడ?! పొరపాటున ఎవరితోనైనా ఏ పుస్తకం కోరకో మాట్లాడితే మర్నాడు బ్లాకుబోర్డులమీద బొమ్మ లేస్తారు—పుస్తకం ఇచ్చేవాణ్ని చేసే గోల కంతుండదు. ఎవ్వరితో మాట్లాడక వారి పనేమో వారు చేసుకొని పోతూంటే పడరానిపాట్లు పడతారు. అనరాని మాట లంటారు. అవి వినాలంటే కఠోరంగా ఉంటయి. ఇంక వ్రాసేదేమి? అల్లరచిల్లర మూకలుపోగయారు స్కూలునిండా. ఆదరించి మాస్కూ లేయించుకొని ప్యాసవటం, అందర్నీ గోలచేయటం.

మా చెల్లాయి అమాయకురాలు. అనవసరంగా ఒకళ్లతో మాట్లాడదు. అదీగాక మా నాన్నగారు గవర్నమెంటులో పెద్ద ఉద్యోగం చేయటంవల్ల, యీ గ్రామంలోకల్లా మాదే కాస్త మర్యాదగల్గిన పెద్దకుటుంబం అవటంవల్ల ఇలాంటి గోల లేం చేయక పోయినా, మిగతా సౌకర్యాలేం లేవు ఆ స్కూలుకు. అంచేత మొగపిల్లలతో చదువు మరింత కష్టంఅయింది. బయటకెళ్లేదానికి దొడ్డిలేదు ఆ స్కూలుకు. అన్నీ అలానే ఉన్నాయి. కాస్త విశ్రాంతికి ఇంటర్వెల్లో కూర్చోటానికి తావుండదు.

పంతులుగారుంటేనే క్లాసులో కూర్చోటం అంతంతగా ఉంటుంది. ఇక మాస్టరుగారు లేకుంటే కూర్చోటానికే తావులేదు. అన్నీ అలానే ఉన్నయి !! ఇది అడగేమిటి? స్కూలు వదిలాక ఇంటికెళ్లుతూన్న వేళ వెంటొచ్చి మరీ గోలచేస్తారు. అక్క చెల్లెండ్ర గౌరవించ లేకగాని ఈవిద్యార్థి బృందాలతో ఉండటం ఏలా సంభవిస్తుంది? ఎంత అల్లరి చేసినా "అదేం" అనే వాడుకాదు [illegible]ల మేష్టరు. అసలు 'అరవ', అందులో పిరికి.

అవతారం నరసింహావతారమే అయినా ధైర్యం మాత్రం లేదు. హిరణ్యకశిపుని వధించటానికి బదులు ఉద్ధరించేవానిలా వచ్చి ప్రహ్లాదులపని బడతాడు. అల్లరిచేయని పిల్లల్ని అణగిమణగి ఉండేవాళ్లని, దండిస్తాడు. మా అమ్మాయిల దగ్గరకొచ్చి వాళ్లజోలికి మీరు పోకండని హెచ్చరిక చేస్తాడు. కాని సంగతులు గ్రహించడు. రిపోర్టుచేసినా వినిపించుకోడు. మొన్న నొకసారి ఒకపోకిరికుర్రాడు మా చెల్లాయితోపాటు చదువుకుంటూఉన్న శాంతకి ఏదో వెర్రిబొర్రితనంగా ఉత్తరం వ్రాసి ఊరంతా గోల్చేసాడు.

హెడ్మాస్టరుగారికి రిపోర్టుచేస్తే కుర్రాణ్ని పిలిపించిన పాపానపోలా !! కాక లేసిన పుణ్యంకట్టుకోలా. !!

నిజంగా మా చెల్లాయి సంగతేం కానీండి ఈ మెతో పాటు చదువుతూన్నవారి అవస్థలు చూస్తే నిజంగా ఈ "కో ఎడ్యుకేషను" అసలు పనికిరా దనిపిస్తోంది. ఇన్ని ఇక్కట్టులుండబట్టే పాపం మా చెల్లాయి "నాలుగున్నర ఎప్పుడవుతుందా; నుబ్బడు గంట ఎప్పుడు కొట్టేస్తాడా" అని చూస్తూ ఉండేది."

మణి

శ్రీమతి పెద్దిశెట్టి రామలింగారు

(అనుబంధకథ)

[రామచంద్రరావుగారి కుమారుడు మాధవరావు చెన్నపట్నములో బి.యె. చదువుచు వరశుల్కమునకు విరోధముగ లెక్చర్లిచ్చి, ఇంటికి శెలవులలోవచ్చి, తన యిరుగింటి మణియను పిల్లనుచూచి మోహించి పెండ్లాడెదనని చెప్పి ముద్దుపెట్టుకొనెను. ఒకనాడు సాయంకాలము బీచికి షికారుపోయి సబ్ జడ్జీ ప్రసాదరావు కూతురు లీలనుచూచి ప్రేమించి మణిమీద మరులుమరచిపోయెను. తండ్రి వేరొకనాడు ప్లీడరు జనార్దనరావు పెద్దకూతురు వసుంధరాదేవి అంతచక్కనిది కాకున్నను తాను పెండ్లియాడకతీరదనియు వారెక్కువ కట్నమిత్తురనియు చెప్పెను. మాధవరావు తండ్రి నెదిరించలేక సమ్మతించెను. మణితండ్రి ఆనందరావుగారికి రామచంద్రరావుగారిందువిషయమై శుభలేఖవ్రాసెను. ఆనందరావు ఆ శుభలేఖను మణికి చూపించగా వారి కుటుంబమెల్లయు మిగుల ఆశ్చర్యపడి విచారింతురు.]

ఆ పత్రిక మణి చదివి చాల సంతోషించినది. ఆ ముగ్ధయొక్క అమాయకత్వము! ఆమె పెండ్లికి వెళ్లవలయునని చాలప్రయత్నించినది గాని ఆమె తల్లిదండ్రులు వెళ్లుట మంచిదికాదని చెప్పుటచే వెళ్లలేదు. వసుంధరాదేవికిని, మాధవరావునకు వివాహమైనది గాని మాధవునిహృదయములో వసుంధరకు తావు లేదు. లీలయొక్క మూర్తియే నిండియున్నది. మాధవుని వివాహమైన మూడుమాసములలోనే మణిని మేనమామయగు కమలాకరరావు, బి.యె.కిచ్చి వివాహమొనర్చిరి. వివాహమైన వెంటనే పునస్సంధానము చేయవలెనని సంకల్పించుకొనిరి గాని మంచిదినము కాకపోవుటచే 20 దినములు పోయినతరువాత చేయ నిశ్చయించుకొన్నారు. ఇంతలో అకస్మాత్తుగా జ్వరము వచ్చి నాలుగుదినములు జ్వరము కడుపునొప్పితో బాధపడి యీమాయాప్రపంచకముపై మణిని దుఃఖము పాల్ చేసి యీలోకం బాసినాడు. ఆనందరావు జ్ఞానాంబల దుఃఖము ఇంతనివర్ణింప నలవికాదు. మణి పాపం ఒక్కదినమైన భర్తతో కలిసియుండలేదు గాని వితవ అయినది. ఈ దుర్వార్త విని మణిఅన్నయగు కేశవరావు వచ్చినాడు చెన్నపట్టణంనుండి. కేశవరావుకు మణిఅన్న పంచప్రాణములును. ఆయన తండ్రిని సమాధానపరచి మణికి స్వయంగా తాను ఇంగ్లీషు లెక్కలు పైన్సు మొదలగునవి అన్నియు ఇంటివద్దనేర్పి స్కూల్ ఫైనల్ పరీక్షకు కట్టించినాడు. మణియొక్క తెలివితేటలు క ఖరచుటో యనునట్లు ఫస్టుగా స్కూల్ ఫైనల్ ప్యాసైనది. అన్నగారు యం.బి.బి.యస్. పరీక్ష ప్యాసుఅయినట్లుగా తెలిసినది. వారికి గ్రుడ్డిలో మెల్లవున్నట్లు మణి విచారములో యీ సంతోషవార్తకొంచెము వారి మనస్సుకుసంతోషమైనది. ఏమి సంతోషము, పాపం ఆదంపతులకు, కేశవరావు స్వయంగా డిస్పెన్సరీ పెట్టుకొని ప్రాక్టీస్ మొదలుపెట్టినాడు. ప్రతివారు మందులకొరకు కేశవుని దగ్గరకే వచ్చెడివారు. చాల మంచియువకుడు. అతని రూపు రేఖావిలాసములు ఆకర్షణీయముగ నుండెను.

25 సంవత్సరములు. ఇంకనూ వివాహము కాలేదు. మంచి దయార్ద్రహృదయుడగుటచేతనే ప్రతివారును ఇతనివద్దకే వచ్చెడివారు ఔషధములకొరకు. తన చెల్లెలు స్కూల్ ఫైనల్ యందు ఫస్టుగా ప్యాసుఅయి నందుకు చాల ఆనందమును పొందినాడు. మణిని యఫ్. యే. చదివించెద నన్నాడు. తల్లిదండ్రులు ముందుకొంచెము శంకించినారుగాని పోనీ ఏదో చదువుగొడవలోపడిన భర్తను మరిచి ఏదో కాలక్షేపము అవును పిల్లకు అని తలచినారు. చెల్లెలను చదివించుచున్నాడు మణి చాల తెలివితేటలది గాన బహుశ్రద్ధగా చదువుచు తెలియని విషయములు అన్న నడుగుచు యఫ్. యే. పూర్తిచేసినది. L. M. P కి చదివించెనని అన్న తల్లిదండ్రులను సమ్మతింపజేసి చెల్లెలను చదివించుచున్నాడు. మణికి ఒక్కొక్కసారి భర్త తలంపునకువచ్చిన అయ్యో! నేను వైధవ్యనైతిని కదా అనుకొని, ఛా! నేను ఎందులకైతిని, నామాధవుడు బ్రతికియున్నాడుకదా, నాహృదయము దొంగిలించి, నన్ను ప్రేమపాశమున బంధించినాడు నా మాధవుడు గాని కమలాకరుడు నా భర్తకాడు" అని అనుకొనుచుండెడిది.

మాధవుడు బి.యల్. ప్యాసుఅయినందున ప్రాక్టీస్ మొదలుపెట్టినాడు. ఏదో రొఖ్ఖ మోస్తరుగావున్నది. వసుంధర సుగుణములకుప్ప. అత్తగారిని తన కన్నతల్లి కన్నామిన్నగా చూచుచు కొద్దిదినములలోనే ఆమె దయకు పాత్రురాలైనది. వసుంధరకు వివాహ మొనర్చి తండ్రి చాల అప్పులపాలయినాడు. ఇంటి మీద తెచ్చిన రెండువేలకు అప్పులవాళ్లు పీకుచుండిరి. ఆబాధపడలేక ఇల్లుఅమ్మివేసి ఆఅప్పు తీర్చినాడు. ఇప్పుడు తినుటకు తిండిలేదు. కట్టుటకు బట్టలేదు. ప్రాక్టీసు చూస్తే యేమిలేదు. నానాఇబ్బందిపాలు అవుచుండిరి; వసుంధరకు యీసంగతి తెలిసి అయ్యో! పరాత్పరా! వరశుల్కము పేర మనుష్యులను పీల్చి పిప్పిచేయుచున్న యీదురాచారమును ఎప్పుడు మట్టు చేయుదువోకదా? అని లోలోపల దుఃఖముతో కుములుచున్నది. సరిగా తిండితినెడిదికాదు. మాధవుని చరిత్రచూస్తే ఎప్పుడు ఏదో ఆలోచిస్తూవుంటాడు ఆమహానుభావుడు, సరిగా వసుంధరను చూడడు. ఏదో వస్తాడు, పైకివెళ్తాడు మళ్లీ. భోజనమువేళకు వస్తాడు, వసుంధరకు ఆయన యుద్దేశమేమో బోధపడలేదు. ఇంతలో ఆమె గర్భిణీతోయున్నది.

జనార్ధనరావుగారికి 20 దినములనుండి జ్వరము వచ్చుచున్నది. సాయంకాలము నాలుగుగంటల సమయము పక్షులు తమతమగూడులు చేరుచున్నవి. జనార్ధనరావుగారు రుక్మిణమ్మను పిలిచి వసుంధర పెండ్లి చేసి ఇంత కష్టములపాలయితిమి. ఆవరశుల్కమే నాప్రాణములు తీయనున్నది. ఇంతకష్టపడి చేస్తిమి. మాధవుడు వసుంధరను సరిగా చూడడట. సబుజడ్జీ ప్రసాద్ రావుగారి కుమార్తెలీలను ప్రేమించియున్నాడట. ఈసంగతి మొన్ననే వింటిని. ఏదో అయిపోయినది. నేను వెళ్లుచున్నాను. ప్రేయసీ ఇకనైనా నీవు మన శ్రీలతకు బాగాచదువుచెప్పించి వరశుల్కము పుచ్చుకొనని మంచి సహృదయునికి ఇచ్చి వివాహమొనర్పుము. నేను వెళ్ళిపోవుచున్నాను. నన్ను క్షమింపుము. ఇద్దరు కుమారులను ఎట్లుచూచెదవో కదా. ధారాపాతముగా కారుచున్న కన్నీటిని తుడుచుకొని పిల్లలను కాపాడుమని ప్రేయసీ గడ్డముపట్టుకొని కన్నీటినికుడిచి, రుక్మిణీ! ఒక్కసారి శ్రీలతను పిల్లలను పిలువుము. శ్రీలతా యని మోహనా, అని భాస్కరాయని పిలవగానే పిల్లలువచ్చిరి. తండ్రి శ్రీలతను ప్రక్కను కూర్చొనబెట్టుకొని, అమ్మా, నీ అక్క పెండ్లిచేసి మనము చాల కష్టములపాలయితిమి. నీవు యీ పరీక్ష ప్యాసుఅవుటతోనే స్కూల్ ఫైనల్‌కు తప్పకకట్టుము. అది ప్యాసుఅయి తమ్ముళ్లను తల్లిని పోషించుటకు ఎక్కడనైన పనిచేయుము. తల్లీ నాభారముఅంతయు విడిచి వెళ్లిపోవుచున్నాను. నీవు చక్కనివాడును సరళస్వభావముగలవాడును,

వరశుల్కమను యేవగించుకొనువానిని చేపట్టి చక్కని సుపుత్రులను గలిగి చిరంజీవివై యుండుము గాక అని దీవించి జ్యేష్ఠకుమారులను ముద్దులాడి నాయనా! మోహనా, బాబూ! భాస్కరా! అమ్మని అదిఇమ్మని ఇదిఇమ్మని అడగకుడు. చక్కగా చదువుకొని మంచికీర్తిని సంపాదించుడు. మీరు పెండ్లిండ్లుచేసుకొన్న కట్నంపుచ్చుకొనవలదు. కట్నం ఎంతమాత్రం పుచ్చుకొనవలదు. ఆదిమాత్రం జ్ఞాపకముంచుకొనుడు" అని పలికి రుక్మిణీ నీవే అట్లు దుఃఖించిన పిల్లలు బెంగటిల్లెదరు. ఏడవకుము అని వోదార్చి తను యీప్రపంచకం వీడినాడు.

చదువరీ! వరశుల్కము ఎంతపనిచేసినదో చూడుము. డబ్బు లేకపోగానే, పిల్లలను ఎట్లుపెంచుట అని బెంగపెట్టుకొని జ్వరము తెచ్చుకొని ఆ బెంగతోనే పాపంజనార్దనరావు యీలోకంవిడిచినాడు. అయ్యో! పండువంటి సంసారము వరశుల్కమువల్లనేకదా ధ్వంసమైనది. రుక్మిణమ్మ పాపం భర్తపోవుటచే చైతన్యము తప్పిపడిపోయినది. శ్రీలతచేసిన ఉపచర్యలకు కొద్దిసేపటికి తెలివితెచ్చుకొని ధైర్యముబూని భర్తకు చేయవలసిన అగ్నిసంస్కారమంతయు చేసినది. శ్రీలత తండ్రి అవసానకాలమందు నుడివిన పల్కులు జ్ఞప్తియందుంచుకొని చాల శ్రద్ధగా చదివి స్కూల్ ఫైనల్ యందు ప్యాసుఅయి అక్కడనుండి ట్రైనింగ్ రెండువత్సరములు చదివి అక్కడే పని చేయుచున్నది.

లీలాకుమారి యస్.ఎ. ప్యాసుఅయినది. మాధవుడు లీలను తరుచుగా కలుసుకొనుచుండెడివాడు. మాధవునికి లీలను ఎటులైనా పొందవలెనని యున్నదిగాని ఎట్లుపొందగలడు. వసుంధర ధర్మపత్నియై వున్నది కదా. వసుంధరకు ఆడపిల్లజన్మించినది గాని అందుకు సంతోషించుటకు బదులు తండ్రి చనిపోయినవార్త వినబడినది. దానితో పాపం ఆ యువతి చాలవిచారములో కృంగిపోయినది. అయ్యో! నాతండ్రి నావివాహముచేసి తినుటకు తిండిలేక నానాఇబ్బందిపాలయి ఆఖరకు యీ మాయా ప్రపంచమును వీడినాడని బహుసంతాపముపాలయినది. వసుంధర పాపం యీలాగున ఎప్పుడు విచారిస్తూయుండెడిది. ఆకుమార్తె జన్మించిన మరి రెండుసంవత్సరములకు కుమారుడు జన్మించినాడు. కుమార్తెపేరు మనోమోహినిఅనియు, కొడుకుపేరు కీర్తిశేషులైన తండ్రిగారిపేరు జనార్దనరావు అనియు నామధేయము పెట్టుకున్నది. వసుంధర మనస్సుకు సంతోషములేదు. తండ్రియా తన్నుగురించి కష్టములు పడి ప్రాణములు విడిచినాడు. ఆమెకు దుఃఖముగాక వేరేమియున్నది. ఏదిఎట్లైనను భర్త ప్రేమతో చూచిన యీకష్టములన్ని లెక్కకు రాకపోవునుగాని. భర్తకు ప్రేమలేదు. ఇట్లున్నది ఆమెస్థితి. ఆమె బెంగతో కృశించి అత్తమామలకు భర్తకు తనబిడ్డల నప్పగించి స్వర్గస్థురాలైనది. వసుంధర పాపం సుందరమ్మను రామచంద్రరావుగారిని దుఃఖములో ముంచినది. రామచంద్రరావుగారికి వృద్ధాప్యము వచ్చినది. ఆస్తి నంతయు కొడుక్కిఅప్పచెప్పి ఆయనకూడ వియ్యంకుని కలుసుకొనుటకు వెళ్లినాడు.

కవితిలక కాంచనపల్లి కనకమ్మగారు

రామసుబ్బారాయఁడుగారు బి. ఏ.,
వెంకటనారాయణగారు

ఉ. కాంచనపల్లివంశమునఁ గాంతలలోపల మేలుబంతివై
కాంచితి జన్మమీవు కనకమ్మ! ధరాతలమందుఁ బ్రాకె ని
ర్వంచిత కీర్తివైభవము ప్రాక్తనపుణ్యవశమ్ముచేత, నా
కాంచనగర్భుఁడెంతయు సుఖంబొసఁగూర్చుఁ జిరాయురున్నతిన్.

ఉ. కాంచనపల్లివంశమునఁ గల్గిరనేకులు; గాని నీవలెన్
గాంచిరె యొక్కరేనియు నఖండయశంబు కవిత్వమందు! ని
న్నంచితులైన వారలహహా యని మెచ్చుట చాలదొక్కొ? శీ
లించిన నీకు నీడుగలరే? యెవరేనియు నెందునేనియున్.

ఉ. కాంచితి నీకవిత్వమును గాంచితిఁ దత్త్వవిచారమంతయున్
గాంచితి నీదుగ్రంథములఁ గాంచితి నీదగు 'జీవయాత్ర'యున్
గాంచితి వాక్ప్రభావమును గాంచితి సత్కృతులెన్నియేనియున్
గాంచితిసర్వమున్ దనివిఁగాంచితి వేయి వచింపనేటికిన్.

చం॥ సదమలభక్తితో రచన సల్పిన "హంసజయంబు" నంతయున్
జదివితి; దానియందుఁగలసారము గ్రోలితిఁ దత్త్వబోధనల్
బొదలుటఁ జేసి వాక్యముల పొందికయున్ రససౌకుమార్యముల్
కుదురుగనిల్చెఁ బాఠకులకున్ బ్రమదమ్ము ఘటింపఁ జేయుచున్.

ఉ. సత్యముదాపనేటికి? రసజ్ఞులుమెచ్చెడు తత్త్వబోధనల్
నుత్యములైన భావములు నూల్కొనునట్లు రచించినా; వనౌ
చిత్యము గానరాదెచటఁ; జెప్పఁగనేటికి? గల్గుజన్మరా
హిత్యము మోక్షమున్ గలుగు నింతటి సత్కృతి వ్రాసినందుకున్.

గీ. హంసతత్త్వార్థమెల్ల నీవరసినావు
నిశ్చలంబైన యోగసన్నియతిచేత
దాన సంసారచక్రంబు దాటఁగలవు
ధన్యతనుగాంచినావమ్మ ధాత్రిలోన.

"భారత్ కీ బేటీ"లోని అభినేత్రి కమలా శివదాసిని.

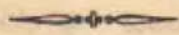

శ్రీమతి మద్దూరి సావిత్రి

ఉ. ఇంతకుమించి వేఱె వచియింపఁగ నేటికిఁ బెక్కుసార్లు; శా
కుంతలరొక్కటే యశముగూర్పఁగఁజాలిన గ్రంథరాజ; మా
వంతయులేదు సందియము; నాపయిఁనీదగు "జీవయాత్ర" ఖం
డాంతరమందు నిల్పఁగలదంతకు మించిన కీర్తికీర్తులన్.

చ. కనదగుధర్మవాక్యము లఖండముగా నొడఁగూర్చె నీదులే
ఖని; యవి సూక్ష్మబుద్ధినిఁ గ్రహించి యెఱింగిన జ్ఞానసత్తముం
డెనయఁగరాని సౌఖ్యమును నేర్పడఁగాంచి శుభంబులెప్పుడున్
గను; బలుమాటలేటికిఁకఁ గన్పడు మోక్షము జీవయాత్రలోన్.

కం॥ ధర్మార్థమోక్షసాధన
కర్మముల కనువగునట్టి కావ్యములిట్లే
నిర్మలదృఢచిత్తమునం
దర్శిలిమైఁ జేయుమమ్మ యశమునుగొమ్మా.

స్త్రీ బుద్ధి

శ్రీమతి వల్లాది రాజ్యలక్ష్మిగారు

'స్త్రీబుద్ధిః ప్రళయంకరీ' అను లోకోక్తి నెవ్వ డేమహనీయుడు సృష్టించెనో కాని నాటినుండి నేటివఱకును పురుషులకొదవు కష్టనష్టములకెల్లను స్త్రీలే కారణమను నపోహ ఇప్పటి జనసామాన్యమున మిక్కుటముగ వ్యాపించిఉన్నది. సత్యదృష్టిచే నాలోచించిన స్త్రీబుద్ధి యే యే సమయముల ప్రళయోత్పత్తికారణమయ్యెనో దెలుసుకొనదరుకాని న్యాయాన్యాయవిమర్శనా పరిశీలత నెన్నడెఱుగని అహంభావ పూరితులగు ప్రజాసామాన్యము ప్రతి విషయమునందును నీలోకోక్తినివాడి స్త్రీ లోకము నవమానించుచున్నారు. వాస్తవముగ ప్రతి పురుషునకు స్త్రీలు మాతృదేవతలుగను భగినీ గణములుగను ధర్మపత్నులుగను ప్రియపుత్రికలుగ నుండియుందురు. కాన స్త్రీల నివ్విధి నవమానించుట మాతృస్వరూపిణులగు స్త్రీలపట్ల మిక్కిలి యనుచితమును అసంభావ్యమునగును. సహజముగ స్త్రీ హృదయము నవనీతకోమలసదృశమేకాని ప్రపంచ నాశనమునకు కారణము కానేరదు. ఎంతటి విద్యావిహీనలగు స్త్రీలైనను వారలస్వభావము శాంతి ప్రియత్వమేకాని అశాంతిభరితము కాజాలదు. సామాన్యముగ 'స్త్రీబుద్ధిః ప్రళయంకరీ' యను వాక్యమునువాడి యందు కుదాహరణముగ భారత రామాయణాదిగ్రంథముల వేర్కొందురు. న్యాయదృష్టిగల మనుజులు భారతరామాయణయుద్ధములకు మూలకారణము స్త్రీలలో లేక పురుషులో నిర్ణయించుకొనెదరు. లంకాధిపతియగురావణుడు భార్యయుపదేశముల పెడచెవినిడి అహంకారమున మత్తుడై సీతాపహరణ మొనరించుటవలననేకదా సకల సౌభాగ్యపూరితమగు లంకాపట్టణ మవ్విధి నశింపబడుటయేకాక కుటుంబసహితముగ తానును నాశనమంది యుగములపర్యంతము సతిని యవినీతివర్తనమును ప్రజలు గర్హించుట. శ్రీరామునిమైత్రిచే ధైర్యమును బొందిన సుగ్రీవుడు మహాధైర్యమునబోయి వాలినిరణమునకాహ్వానింప వాలిభార్యతార, పతికొనరించిన సదుపదేశముల నిరాకరించినందులకు ప్రతిఫలముగ వానరోత్తముడగు వాలి ప్రాణములగోల్పోయి నశించుట. భారతయుద్ధమునకు మూలకారణము స్త్రీయని పల్కుదురు. నిజమునకు దుర్యోధనుని మితిలేని రాజ్యతృష్ణయేకాని వేరొంకుకాదు. దురాశాపీడితుడై దుర్యోధనుడు ధర్మరాజును జూదమునకుబిలువ నిరాకరించుట క్షాత్రధర్మంబు గాదనుతలంపుతో ధర్మజుడు జూదమాడి రాజ్యసర్వస్వమునోటువడి తుదకు భార్యనుగూడ నోడుట సర్వజనవిదితమే! యేవురు పతులును పౌరుషమును

బోనాడి మూకీభావము వహించుటచే నిస్సహాయురాలై మానవతియగు ద్రౌపది శ్రీకృష్ణకృపాతిశయమున మానసంరక్షణ మొనర్చుకొనినదికూడ సువిదితమే కదా! ద్రౌపదీకారణమున యుద్ధము జరిగియుండినచో ముఖ్యముగ సీసమయముననే యుద్ధముజరిగియుండవలె కదా! దాన ద్రౌపదీ కారణమున భారతయుద్ధము జరిగెనను వార్త శుద్ధాబద్ధము. ధర్మమేజయమను నీతి వాక్యమునుస్మరించి గాంధారి పుత్రుడని యైన శంకింపక పుత్రప్రేమ నవ్వలద్రోసి ధర్మ మెచ్చటనుండునో జయమచ్చట నుండునని యాశీర్వదించినది. కాని భారతరామాయణ ముల నిట్టిశాంతిప్రియులును ధర్మబద్ధులునగు కాంతామణులవలననే రణభేరులు మ్రోగింప బడెనని పలుకుదురే, యిది యేటిమాట! స్త్రీబుద్ధి ప్రళయోత్పత్తి కారణమయ్యెడిచో పూర్వోక్తస్త్రీల గుణములవలన నెంతటి యనర్థకములయ్యెనో సహృదయులగు వార లాలోచించెదరు గాక. అడదానిచేతి యర్థం మగవానిచేతి బిడ్డ బ్రతుకదను మరియొక లోకోక్తినిగూడ జనసామాన్య ముపయోగింతురు. బుద్ధిమతులగువనితామణులచే మహాసామ్రాజ్యములుగూడ పరిపాలింపబడి యుండ ధనమొక్కటియేనా నిలువకపోవుట! స్త్రీజనశ్రేయమభిలషించని పూర్వులెవ్వరో యిట్టి సామెతల సృష్టించియుండ నట్టివాక్యముల నుదహరించుచు స్త్రీలోకము నిట్టి కఠోరవాక్కులచే నవమానించుట మిక్కిలి యన్యాయము. న్యాయమున బుద్ధిసూక్ష్మత గలస్త్రీబృందములు చేయరానిపనులెవ్వి? వానివలన గలిగిన యనర్థకము లెవ్వి? అహల్యాబాయి నూర్జహాను ఝాన్సీ లక్ష్మిబాయి విక్టోరియా మున్నగువారలు స్త్రీలు కారా! యిటీవలనే తిరువాంకూరు రీజెంటు రాణి సత్పరిపాలనమువలన రాజ్యాభివృద్ధి యెటులయ్యెనో మరచితిరా! స్త్రీబుద్ధి ప్రళయంకరము, ఆడదానిచేతి యర్థము నాశనమందునను వాక్యములే నిజములయ్యెడిచో స్త్రీలగు వీరు రాచకార్యముల నెట్లు చక్కబెట్టగలిగిరి? ప్రపంచమున ప్రతియుద్ధమునకు కారణము మితిలేని రాజ్యాశయో ధనాశయో ముఖ్యముగాని వీనికన్నిటికి స్త్రీ లే కారణమనువార్త అసత్యకల్పనము. సత్యదృష్టిచే పాఠకులు నిజానిజముల గ్రహింప కోరుచున్నాను.

బంగారుపతకము

శ్రీమతి చమర్తి సీతాదేవిగారు

ఒకఊరిలో ఒకజమీందారుండెను. ఆయన పేరు గంగాధరరాజు. ఆజమీందారు ఏంచేశాడంటే, ఊళ్ళో వుండే కోమట్లని, బ్రాహ్మణుల్ని, క్షత్రియులని పిలిపించి, సభచేశాడు. సభలోనికి ఒక బంగారుపతకం తెచ్చి శారదాశాసనాన్ని తప్పించుకోవడం ఎల్లాగో ఎవరు మంచియుక్తిచెప్తే వారికి ఈపతకం బహుమతిగా ఇస్తానన్నాడు.

సోమనాథం లేచి "చిన్నపిల్లలకే పెళ్ళిళ్లుచేద్దాం, సర్కారువాళ్లు జుల్మానావేస్తే యిస్తాం, ఖయిదులో పెట్టితే వాళ్ల అతిథులు అవుతాం" అన్నాడు.

జమీందారు:—"బీదాబిక్కీ జుల్మానాలు ఇవ్వలేరు. జయిలుఅంటే ఇంకా చాలామందికి భయం పోలేదు. మాలసంపర్కం తప్పదు, మావసతులకు ఏది భంగంవస్తుందో, ఇది పనికిరాదు."

కొడుకులనుగన్న సుబ్బయ్యలేచి:—"సర్కారువాళ్లు ఇప్పట్లో శిక్షలువెయ్యరు. తప్పక జుల్మానాలు వేస్తారు. వరకట్నంతోపాటు జుల్మానాకూడా మాట్లాడుకుందాం. పెళ్లిళ్లు యథాప్రకారం చేద్దాం" అన్నాడు.

జమీందారు:—"ఇది కూతుళ్లుకన్న తల్లిదండ్రులకు కష్టం. జాస్తిమంది యిట్లాచేస్తుంటే సర్కారువాళ్లు ఖయిదుచెయ్యడం ఆరంభిస్తారు. ఇదంతా సరిపడదు."

"ఆడపిల్లలు కడుపులోవుండగానే పెళ్ళిచేస్తే బాగావుంటుంది" అని శ్యామశాస్త్రిల్లు చెప్పాడు.

జమీందారు:—"అట్లాచేస్తే శారదాశాసనం ఏమీచేయదుగాని, కడుపులోఉండేది ఆడపిల్లో మగపిల్లవాడో ఎట్లాతెలుస్తుంది?"

శ్యామశాస్త్రిల్లు:—"జ్యోతిషంవల్ల"

జమీందారు:—"జ్యోతిషం మంచిశాస్త్రమేగాని దాన్ని సరిగా విమర్శించి చెప్పేవారులేరు. జ్యోతిష్కులుచెప్పేవి పూర్తిగా నమ్మడానికి వీలులేదు. ఆడపిల్ల పుడుతుందని కష్టపడి ఖర్చుపెట్టి పెళ్ళిచేస్తే, మగవాడుపుడితే నవ్వులాటగావుంటుంది. ఇదంతా బాగాలేదు.

వీరభద్రరావు లేచి:—"ఇప్పటి లోకపరిస్థితులు చూచేరా? మంచిచెడ్డ లాలోచించకుండా బాల్యవివాహములు చేస్తున్నారు. ఆడపిల్లలు కడుపులోవుండగానే పెళ్ళిచేస్తే బాగావుంటుందన్నారు. మన దేశీయులు అన్యదేశీయులవలె బలవంతులుగా నుండకుండుటకు బాల్యవివాహముకే ముఖ్యకారణము. చెట్టువృద్ధికి భూమి కారణముగనుండునట్లు శిశువు యొక్క శరీరారోగ్యమునకు తల్లియే ముఖ్యము. తల్లి రక్తబలము తక్కువదైనచో తల్లియందుండు పిండమునకు చాలినంతరక్తము లేక పిండముయొక్క యవయవములు చక్కగ పెరుగవు. పిండమునకు సామర్థ్యము లేక బిడ్డలు బలహీనులుగ జన్మించెదరు. కాన తల్లికి తగు రక్తవృద్ధి శరీరారోగ్యము ఉండవలెను. బాలికలు 18 సంవత్సరములవరకు పెరుగుచుందురని వైద్యులుచెప్పెదరు. బాలికల ప్రథమరజస్వలానంతరము మూడుసంవత్సరములకే శరీరము పొష్టవముగ నుండును. పురుషునికి 22 సంవత్సరముల పిమ్మటనే శరీరము పటుత్వముగనుండును. పసిప్రాయముననే బాలికలను సంసారమునకు పంపిన దుర్బలలగుదురు. అట్టివారికి జనించుబిడ్డలు చాలకాలము బ్రదుకుట దుర్లభము. గావున దంపతులు యుక్తవయస్కులుగా నుండవలయును. ఇవన్నీ ఆలోచించే శారదబెందలగు

గొప్పవారు బాల్యవివాహముల నిషేధించు శాసనమును అమలులోనికి తెచ్చేరు."

మునుపలియగు రామిశెట్టి లేచి:—"వీరి నవీనతత్వం నాకు బోధపడ లేదు. అన్యదేశసంపర్కమువలనను, ఆంగ్లవిద్యాభివృద్ధిచేతను మనదేశమునకు, మతాచారములకుగలిగిన హానివర్ణనాతీతము. వీరభద్రరావు ఆంగ్లవిద్యాధికుడయినందుచే గదా మనమతాచారముల దూషించుచున్నాడు. తోకతెగిన నక్కవలె తాచెడుటయేగాక మనలనందరిని చెడుపదలచినాడు. పాశ్చాత్య నాగరికతావాతావరణము మనదేశమంతటను వ్యాపించి అనేకవ్యాధులకు అనర్థములకు కారణమయింది. మనపెద్దలు బాల్యమునందే వివాహమాడి నిత్యారోగ్యముతో నిగనిగలాడలేదూ?

వీరభద్రరావు:—"మీరట్లే బాల్యవివాహములు చేయండి. నేను సర్కారులో మీపై నిందమోపించి జుల్మానా, శిక్ష వేయించెదను."

వీరభద్రరావు సభనుండిలేచి వెళ్ళిపోయెను.

రామిశెట్టి:—"వాని ప్రసంగముతో మనకు అవసరము లేదు. మన మాలోచింపవలసిన విషయము లాలోచింతాం. కత్తికి భావ్యంకట్టి ఆడపిల్లకు పెళ్ళి చేస్తే శారదాశాసనం వర్తించదు. పిల్ల పెరిగినతర్వాత వరుణ్ణివెతికి గర్భాధానం చెయ్యవచ్చును."

జమీందారు:—"ఇది శాస్త్రసమ్మతమే నా? కత్తికిచేసినపెళ్ళి పెళ్ళిఅనిపించుకుంటుందా?"

అందుకు రామిశెట్టికంటె ముందు గోపాలశాస్త్రులు లేచి:—"అదిసరే. అట్లాచెయ్యవచ్చు. పూర్వం చిత్రాంగికి ఇల్లాచేసి సారంగధరునికి బదులు అతని తండ్రికి కట్టబెట్టారు. ఒకరాచకన్యకను కత్తికి పెండ్లి చేసినట్లూ తర్వాత ఒకపామును మగడుఅని చూపినట్లూ పాముపాటలోకూడా ఉంది. మగవాళ్ళకు రెండు పెళ్ళిళ్ళకంటే జాస్తికూడదంటే అరటిచెట్టును మూడో పెళ్ళాంగా చేసుకొని, నాలుగోపెళ్ళికి పిల్లను దేవులాడుతారు. అయితే ఒకపనిజరిగిస్తే శాస్త్రయుక్తం అవుతుంది" అన్నాడు.

జమీందారు:—"అదికూడ చెప్పచూదాం."

గోపాలశాస్త్రులు:—"పసిపిల్లలకు మంత్రాలతో గర్భాధానం చేస్తున్నారాలేదా? అలాగే మొదట భావ్యంకట్టినకత్తే తర్వాత ఏర్పడిన వరుడుకావలె. అందుకుగాను పెళ్ళికాలమందు మంత్రపూర్వకంగా కత్తికి రాముడనో, లక్ష్మణుడనో పేరుపెట్టి తర్వాత ఏర్పడేవరునికి ఆపేరును మంత్రపూర్వంగా మార్చి, ఆకత్తిని వాడు సదా వాడుకొనేటట్లు చేస్తే సరిపోతుంది."

రామిశెట్టి:—పెద్దకత్తిని రాత్రిపగలు మోసేది ఎట్లాగు. చిన్నబాకుఅయితే జంధ్యంలోఅయినా వేసుకోవచ్చు లేకపోతే మొలత్రాటికైనా కట్టుకోవచ్చు. నేను చెప్పిందానికి ఈసవరణ చేసుకొంటాను."

ఈయుక్తి గంగాధరరాజుకు నచ్చింది. సెబాస్ అన్నాడు. అంతకంటె పైయుక్తి యెవరయినా చెప్ప గలరాఅని సభవారిని ఆయన అడిగాడు. ఎవరు లేవ లేదు. నోరు తెరవలేదు. "పతకం ఎవరికి ఇవ్వవలె" నని జమీందారు అడిగినాడు. రామిశెట్టి తనకురావలె నన్నాడు. గోపాలశాస్త్రులు తనదిఅన్నాడు. గంగాధరరాజు ఒకటోడాచేయించి యుండినందున, రెండో పతకంగూడా తెప్పించి, ఒకటి రామిశెట్టికి రెండవది గోపాలశాస్త్రులకు సభలో బహుమతిగానిచ్చి వారిని మెచ్చుకొన్నాడు. అప్పటినుంచి కత్తికి భావ్యంకట్టి చిన్నపిల్లకు పెళ్ళిళ్ళుచేస్తున్నారు. పిల్ల పెద్దదిఅయ్యేలోపల తగిన వరుణ్ణితెచ్చి శాస్త్రోక్తంగా సంధానం జరిగిస్తారట. ఈపెళ్ళిళ్ళలో శాస్త్రోల్లంఘన లేదు. శాసనోల్లంఘన లేదు. ఇదేవిధంగా మన హిందూమతమునకు ఎన్ని అవాంతరాలువచ్చినా లొంగక తల యెత్తి తిరుగుచున్నది. రాజ్యపరిపాలన చేయుచుండిన హూణులను సిథియనులను క్షత్రియులుగ గైకొన్నది. పూజలు చేయుచుండిన ద్రావిడులను బ్రాహ్మణులలో చేర్చుకొన్నది. వర్తకముచేయుచుండిన అనేక తెగలు వైశ్యులైరి. బౌద్ధమతసిద్ధాంతములు పురాణమతములో అంతర్భూతములైనవి. భిన్నమతములు భగవద్గీతవలన సమర్థింపబడినవి. అనాదిభారతీయులయు ద్రావిడులయు దేవతలు త్రిమూర్తులలోనో వారి భార్యలలోనో చేరిపోయిరి. యువతీవివాహములుపోయి బాల్యవివాహములు వచ్చినకాలములో ఉపాయములు శాస్త్రాధారములు దొరికెను. ఇదియేనా సనాతన ధర్మము?

మబ్బు

అష్టావధాని వడ్డాది సీతారామాంజనేయులుగారు

ఆస్రవంతులలోనుండి యబ్ధినుండి
స్వచ్ఛశీతలశీకరప్రతతిఁ దెచ్చి
దప్పిచే స్రుక్కి శోషించి తల్లడించు
నించు విరిబంతులను దనియింతు నేను.

మట్టమధ్యాహ్నమందుఁ గన్పట్టు నుజ్జ్వ
లాతపప్రభాప్తి విశీర్ణమై తపించి
స్వప్నసుఖమునఁ దూఁగు జొంపాలకెల్ల
సంతరించెద లేఁత క్రొంజాయలేను.

నే విహంగమనాటచే నావినీల
పక్షయుగళమ్ము విదిరిచి పక్షితతులఁ
దుహినకణసేచనమున నిద్దురను లేపి
మెర వెదకికొనఁ బంపెద నెదటికేని.

పచ్చలలరారుపేరుసొం పచ్చుపడఁగ
వసుమతీభామినీదేహవల్లి నెల్ల
వజ్రసమకరకామహాప్రహరణప్ర
హారనైశిత్యమున వెలరారఁ జేసి
స్ఫాటికద్యుతు లొలయించి చతురలీల
వడిగ వర్షోపలమ్ములన్ వానఁ గలిపి
మెఱసి నే నవ్వుకొందు చిట్టురుములురల.
కుధరశిఖరోపరిని మంచుకురిసికురిసి
తద్గిరిస్థితఘనదేవదారువృక్ష
భయదనిస్వనపటలమ్ము ప్రబలుచుండ
నచలశృంగమె దిండుగా నానుకొనుచు
సరళవాయుబాహార్గళ శయ్యఁ జేరి
స్వాంతమలరారఁగా నిదురింతు నేను.

ఇంద్రనీలమణిప్రభాసాంద్రమగుచుఁ
బరఁగు మత్సౌధగోపురోపరితలమునఁ
బటుమహత్తరగంభీరభావమొనఁగఁ
దనరుచుండు విద్యున్మార్గదర్శికుండ ;
శృంఖలితమైన స్వనితమ్ము రెచ్చిపోయి
మద్గృహాభ్యంతరస్థతమఃప్రపూర్ణ
భాగమందున నున్మాదరోగ మగ్గ
లింప సంక్షోభమంది ఘోషింపఁ దొడఁగె.

వితతవారాశిమీఁద, నీ విపులమీఁదఁ
జంచలామార్గదర్శి యుదంచితగతిఁ
బేర్మిమై నాకు బాటఁజూపించు చుండు ;
అతిగభీరకరాళ మహాబ్ధియందు
వఱలు వనదేవతా మోహావశ్యుఁడగుచు
గుట్టలందున, సెలయేళ్ల పట్టులందుఁ
గొండలందున, నందమౌ కొలఁకులందు
బయళ్ళులందున, నదనదీచయములందు
నెందుఁ దనబుద్ధిఁ బఱపిన నందు నందు
నంబుతతియందొ లేక యేయద్రులందొ
యెందుఁజూచిన నందందె విందుగాఁగ
మన్నియంత, తటిన్నామమండితునకుఁ
దనమనోహరి వనదేవతాలలామ
మించువేడుక సాక్షాత్కరించు చుండు.

ఆ వినీలవియద్ధరహాసనిర్మ
లప్రసారప్రసాదాప్తి లలితరీతి
నే నలరుచుండ, సౌదామినీ నియంత

వరుణతరుణవిలాసినీవరహృదంత
రాళమందు విలీనమై గ్రాలుచుండు.

ప్రొద్దుపొడుపుఁగెంజాయలు పొడవుసూపి
ధూమలద్యుతి తోరమై యూముకొనఁగఁ
బోలుపుమీఱు తురాయిసొంపులు వెలార్చి
నెలయువిన్మానికము తన లలితకిరణ
వితతి నాశాంతములను సంభృత మొనర్చి,
వేగుఁజుక్క నిస్తేజమై పీగు వేళ,
వీప్పహెచ్చి మచ్ఛరమాంగవిపులతరణి
నధివసించి యుల్లాసమ్ము నధిగమించి
కొండకొమ్మున నొకచోటఁ గ్రొంబసిండి
రెక్కదోయి రేకులనెల్లఁ జక్కదిద్ది
యద్రి భూకంపమున నూఁగి యల్లలాడు
తరుణమున వ్రాలి క్షణముమాత్రమె వసించు
విహగపతికై వడిని విజృంభించుచుండు.

క్రింద సర్ణవమునఁ దులకించుచుండు
చిత్రవర్ణమై విధ్యమై చిత్రినుండి
యస్తమయకాంతివితతి, మోహాతిశయ,మ
మేయశాంతియుఁ బ్రసరింపఁజేయు వేళ,
ఘనగభీరాంబరోర్ధ్వభాగమున నుండి
కటికి చెంగావి తగటుదుప్పటముజాతి
క్రుంకుసంజనిమ్ముగఁ గ్రమ్ముకొనెడు వేళ,
నస్మదీయ పావనకులాయమ్ము నందు
ముకుళితపత్త్రయుక్తి నామోద మంది
కుదురుగా గ్రుడ్లుపొదిచెడు గువ్వవోలె
శాంతహృదయంబుతో విశ్రమింతు నేను.

'శశి' యనుచు దేని మానవసంఘమెల్లఁ
బిలుచుచుండునో యనురాగ విలసనమున
నాసుధాంశుబింబాసన, యూవినూత్న
లలితచక్రాంగకుచభరాలస, సుమాంగి
మరుదనూనచాలనమున విరళమైన
మన్మృదూజ్జ్వలతూలికామంజులోర్వ
విమలకర్పూరదీపికావృతకరాబ్జ
యగుచు నడుగఁ జెంగల్వల నల్లనల్ల
దళుకుబెళుకులు గులుకంగఁ దారుచుండఁ
దెమ్మెరల్ నడురేయి వీతెంచుచుండ.

అమరులకె వినవచ్చు నాయమయదృశ్య
రణదమలపాదఘటనభారమున నస్మ
దీయవిరళశిబిరపటోద్దీప్తతంతు
నిచయ మెచట విచ్ఛిన్నమౌ నచట నామె
చరమభాగమ్మునందుండి సరసలీలఁ
దక్కుచును, దారుచును జూచు తిక్కచాలు
హేమభృంగాళికై వడి నెగసిపర్వఁ
గ్రందుగాఁగాంచి మొదనవ్వుకొందు నేను.

వాయునిర్మితమౌ నస్మదీయశిబిర
రంధ్రముల్ విస్తరింప నీరంధ్రమొదవి
పడిన శకలమ్ములోయన వారినిధులు,
సరసతతులు, మందాకినీ సంచయములు
ప్రౌఢతారకాచేటికావళినిఁ గూడి
యలరురేరాణినడలతో నందగించు.

భాస్కరుని రత్నపీఠికాభరణగరిమ
లీల నుజ్జ్వలపరిధిఁ గల్పింతు నేను;
అనుఁగుజాబిల్లి కాణిముత్యాలసరుల
లలితమౌ మేఖలనుగూర్తు నెలమితోడ ;
దారుణమ్ముగ సుడిగాలి మేరమీఱ
మత్పతాకోజ్జ్వలవిజృంభమాణగతుల
మసకదేఱు జ్వాలాముఖీమండలములు ;
అభ్రభాగమ్మునందుఁ బరిభ్రమించి
వడిగ నీడులాడుచునుండు నుడుగణములు.

అడరిభూమ్యగ్రమాదిభూమ్యగ్రపరిమి
తావకాశమ్మునందు సేత్వాకృతిఁ గొని
భయదభీషణకల్లోలవార్ధి మీఁదఁ
జండర వ్యంశుతతి కభేద్యుండ నగుచుఁ
బర్వతప్రచయములె కంబములుగాఁగ
నమరియుండెద నాచ్ఛాదనముగ నేను.

మత్సముజ్జ్వలదివ్యసింహాసనాధి
కారసంబద్ధులై వాయుకలిత శక్తు
లన్నియును నాకు సామంతులగుచుఁ గొలువ
జ్వలనతుహిననిర్ఘాతఝంఝాప్రయుక్తి
విభవమున నేను గమియించు విజయతోర
ణమునుమీ మించు సీరతనాల విల్లు.

ఊర్ధ్వగతినున్న బాలమయూఖనిర్మి
తేంద్రచాపద్యుతుల్ గగనేందిరకును
నిరుపమానశోభను గూర్చు తరుణమందు
నార్ద్రజగమెల్లఁ గలకల లాడుచుండు.

వసుమతీసాగరులకూర్మిపట్టినయుశ్వ
నింగియనుదాదిచేతి నిసుంగునైతి;
నంబుధిజలంబులందు నైక్యంబుఁ జెంది
పృథులభూభాగములయందు నింకిపోయి
మార్పుఁగందునె కాని నే మ్రంద నెపుడు.

వృష్టిపాతమ్ము తుదముట్టి వియదుదీర్ణ
మండపము నిష్కళంకమై యుండువేళ,
భానురోచిర్వ మిశ్రితవాయువీచి
కాళి మధ్యోన్నతప్రభాపాళి నరసి
నీలమౌ వాయుగోళమున్ నిల్పువేళ,
నస్మదీయశూన్యసమాధి నరసి నగుదు ;
గర్భకోశమ్ము వెలువడుకందు పగిదిఁ,
బ్రేతగృహమును వీడెడు భూతమట్లు,
వృష్టికుహరక వాటము వెడలివచ్చి
యుత్థితుఁడ నౌచు గోళమ్మునూడ్చి వైతు.

(షెల్లీ రచన కనువాదము)

ప్రేమ

శ్రీమతి అమృతవల్లిగారు

పంకజం విద్యావతి సుగుణసంపత్తుకలది. అందమైనటువంటి యువతి. ఎం. ఏ. పరీక్షకు తయారగుచున్నది. ఆమె ఒకరోజు గదిలో కూర్చొని పరీక్షనుగురించి ఆలోచిస్తూన్న సమయంలో టెలిగ్రాఫి బంట్రోతు టెలిగ్రామ్, తీసుకొచ్చి ఇచ్చాడు. పంకజం హడావిడిగా విప్పిచూసింది. ఇంకేముంది, ఆమె గుండెలు నీరయిపోయినాయి. టెలిగ్రామ్ బల్లమీదపడేసి కర్తవ్యమేమిటాయని విచారించుచూ కుర్చీలో చతికిలపడింది. ఇంతలోకే కుముదం తలుపుతట్టింది. పంకజం కుముదయని గ్రహించికూడా అలాగే కూర్చొన్నది. ఏంచేస్తుందిపాపం, తలుపు తియ్యక తప్పిందికాదు. తెచ్చిపెట్టుకున్న చిరునవ్వుతో, లోపలికి ఆహ్వానించింది.

కుముదం లోపలికి వచ్చీరాకమునుపే "సీకేమైనా మతిపోయిందా ఏమి? ఫోటోకి అంతా సిద్ధమయ్యారు. నీవు రాలేదని తెలుసుకొని, ప్రిన్సిపాల్, నిన్ను తీసుకు రమ్మని నన్ను పంపించాడు, వెంటనే రావాలి సిం"దని చెయ్యిపట్టుకొని లాగడం మొదలెట్టింది.

హీనస్వరంతో "రాలేను క్షమించు" అన్నది పంకజం. "ఏం! అట్లా ఉన్నావ్" అని అడిగింది కుముదం.

"ఆ! ఏమీలేదు." అంటూ తిరిగి నవ్వు ముఖంపెట్టి కులాసాగానే ఉన్నాను"అన్నది.

"ఈ ఖబుర్లన్నీతీసి అవతలపెట్టుదూ నే నమ్మనులే నిజమైనసంగతేమిటో చెప్పు మనమిద్దరం చిన్నప్పటినుంచి స్నేహంగా ఉన్నామ్ ప్రతియేడు తప్పకుండా ఎం. ఏ. వరకు వచ్చాం. నన్ను నమ్మవా? మిత్రద్రోహం చెయ్యకు" అంటూ బ్రతిమాలటం మొదలెట్టింది.

"ఏం, లేదు పరీక్షకు వెళ్ళదలచుకోలేదు. అందువల్ల ఫోటోక రాను" అన్నది పంకజం.

"క్లాసులోకల్లా 1st class లో pass అవుతావని అందరం అనుకుంటూంటే పరీక్షకు వెళ్లనంటావే బాగుంది. పిచ్చిపిచ్చివేషాలు పోవాకు, లేచిరా" అన్నది.

"నీకు తెలీదు, వెళ్లు. ఫోటో మించి పోతుంది. ముమ్మాటికి రా"నని చెప్పింది.

కుముదానికి ఈ గొడవంతాచూస్తే ఏమీ అర్థంకాలేదు. ఏం చేస్తుందిపాపం. పరిపరివిధాలపోయింది మనస్సు. పరిస్థితులన్ని ఆలోచించింది. ఈమె ఈవిధంగా ఉండటానికి, పరీక్షకు పోకుండాఉండటానికి, ఎంత ఆలోచించినా కారణం తోచకుండా ఉంది.

ఎన్నివిధాల ఆమెచేత కారణం చెప్పిద్దామన్నా చాతకాకపోయింది.

ఇట్లా రెండురోజులు గడిచాక, మూడో రోజున కుముదం కన్నీరుకారుస్తూ, హీన స్వరంతో "మనస్నేహం ఇంతేకాదూ, చెప్పవుకాదూ!" అంటూ పంకజంగదిలోకి వచ్చింది. పంకజంకు ఇహ చెప్పకతప్పింది కాదు. ఎవరితోకూడా చెప్పనని ఒట్టు వేయించుకొని, తనచెల్లెలుదగ్గరనుంచివచ్చిన టెలిగ్రామ్ చేతికిచ్చింది.

టెలిగ్రామ్ చాలా విషాదకరమైంది. దాంట్లో, పంకజం భావగారైన కృష్ణారావుకు, రాచకురుపు లేచినదనిన్నీ, ఆపరేషన్ చేసినగాని బ్రతుకడనిన్నీ, ఆపరేషనుకు కావలసినంత డబ్బు తనవద్ద లేదనిన్నీ, తను పంకజానికి చదువుకు సహాయము చేయలేకపోగా, తిరిగి సహాయమడుటకు చింతిల్లు చున్నాననియు, కనీసము నూట ఏబదిరూపాయలైన సహాయముచేసి, భర్తను బ్రతికింప వేడుచున్నాననియు వ్రాసియుండెను.

పంకజం, ఇన్నిరోజులనుంచి జాగ్రత్తగ పరీక్షకు దాచినసొమ్ము, నూరురూపాయలు. Pass book కూడ కుముదానికి చూపించింది. ఇదా సంగతన్నది. కుముదం పరిస్థితులు అర్థంచేసుకొని తన స్నేహితురాలికి, ఇన్ని కష్టములు వచ్చినందుకు చింతించుచూ, "సరే వస్తానని" వెళ్లిపోయింది.

తనగదికి వెళ్లిందగ్గరనుంచి, ఆమెకు ఏం తోచిందికాదు. పంకజాన్ని ఈక్లిష్టపరిస్థితులలోనించి తప్పించటం ఎలాగా యని ఆలోచించటం మొదలెట్టింది. ఏం తోచిందికాదు. చివరకు తనమేనమామకొడుకు శ్యామసుందరందగ్గరకు వెళ్లటానికి నిశ్చయించింది.

శ్యామసుందరం, సుందరపురుషుడు అపారమైన బుద్ధికుశలత కలవాడు. నవనాగరికుడు M. A. pass అయి ఉత్తరోత్తర పెద్ద నౌకరీలోకి రావచ్చుననే ఉద్దేశముతో, బ్యాంకులో గుమాస్తాగా పని చేయుచున్నాడు. అతనికివచ్చే పదిరాళ్లూ, కులాసాగా ఖర్చుపెడుతూ కాలం గడుపుచున్నాడు.

ఆరోజు శెలవుదినం అగుటవల్ల కూనిరాగాలుతీస్తూ, పడకకుర్చీలో పడుకొని, అతనికి రేపు బ్యాంకుఇచ్చే బోనసును, ఎట్లా ఖర్చుపెడదామా యనికాబోలు, ఆలోచిస్తుండగా ఇంతలోకే కుముదం హాజరైంది.

"ఏమోయి బావా! ఎప్పుడుచూసినా, శతమన్మధుడులా గుంటావ్."

"నీకంటికట్లాగే అవపడతా మరి." కులాసాగానే. రేపటిరోజుగురించి ఆలోచించే వాణ్ణికాను. దిగులు విచారం అనేది నామనస్సుకెక్కదు. ఏదో జరిపేస్తుంటాను రోజులు."

"ఏమిటి ఆలోచిస్తున్నావ్ ?"

"ఏముంది. రేపు బ్యాంకువాళ్లు ఇచ్చే బోనసు ఎట్లా ఖర్చుపెడదామని."

"ఏం కొంటావ్?

"ఒక వీణకొని కులాసాగా వెన్నెలరాత్రిళ్లల్లో మేడమీద వాయించుకుంటూ ఆనందిద్దామని"

"అయితే పెళ్లిమాట ఆలోచించటం లేదు?

"పెళ్లెందుకమ్మా? భార్యవచ్చిందగ్గర నుంచి ఇంట్లో ఉప్పులేదు, పప్పులేదు, నగలు లేవు, నాణ్యాలులేవు అంటూ పోట్లాటేగా. ఇదయితే ఆ గొడవంతా ఏమీఉండదుగా."

"సరే లేద్దూ ఈ ఖబుర్లకేం తప్పక కొనాల్సిందే?"

ఇట్లా మాట్లాడుతుండంగానే కుముదం ముఖంలో మార్పు సుందరం గమనించాడు.

"ఏం! నిముషంలో మారిపొయ్యావ్"

"ఏంలేదు! ఏంలేదు!" అంటూ కులాసాగా అవపడటానికి ప్రయత్నం చేసింది.

ఏదోకష్టంలో ఉన్నట్టుగ్రహించి, సుందరం చెప్పేదాకా వదలిపెట్టలేదు.

చెప్పక తప్పిందికాదు, కుముదానికి; ఉన్న విషయం అంతా పంకజంను ఇదివరలో కలుసుకొని మాట్లాడిన సంగతులన్నీ అతని జ్ఞాపకంరావటం మొదలెట్టినాయి. మొట్ట మొదట పంకజం బ్యాంకుకు రావటంపోవటం చూచాడు. తర్వాత కుముదంతో వచ్చి నప్పుడు పరిచయం అయింది. అప్పటినుంచి ఏదోవిధంగా మాట్లాట్టం మొదలెట్టాడు. పరిచయం జాస్తిఅయినకొద్ది బుద్ధికూడా మారిపోయింది. తనప్రేమను ఆమెకు వెలిబుచ్చాలని చాలా ప్రయత్నాలుచేశాడు. ఒకరోజున ఆమె బ్యాంకుకు వచ్చినప్పుడు, Pass bookతోపాటు ఒక ఉత్తరాన్నికూడా ఇచ్చాడు. పంకజం ఇంటికొచ్చి ఉత్తరం చూసి, నవ్వుకొని చింపి పోస్టులో మళ్లీ పంపించింది. సుందరం చించిన ఉత్తరంచూచి నిర్ఘాంతపొయ్యాడు. అప్పటినుంచీ ఏంచెయ్యటానికీ తోచలేదు. సరే సమయంవచ్చింది కదాయని సహాయం చేయుటానికినిశ్చయించి తనపేరటఉన్న బోనసు నామె ఎకౌంటుకు transfer చేశాడు.

మరుసటిరోజునుంచీ పరిస్థితులు ఎట్లా మారుతాయో చూదామని శలవు తీసుకొన్నాడు.

సుందరానికి ఎట్లాయితే ఉద్దేశంఉందో పంకజానికికూడా, సుందరంమీద మనస్సుంది. చదువు పూర్తికాలేదనే ఉద్దేశంతో చనువీయలేదు. చింపినఉత్తరం పంపినదగ్గరనుంచి సుందరం ఏమనుకుంటాడోయని భయపడుతూ ఉన్నది. తనచెల్లెలకు బ్యాంకులో ఉన్న డబ్బయినా పంపిద్దామని బ్యాంకుకు వెళ్లింది. అక్కడ మామూలుగా ఇచ్చే సుందరం లేడు. మరీ మంచిదికదా అనుకొని కొత్తగుమాస్తా దగ్గరకెళ్ళి తన ఎకౌంటులో నూరురూపాయలున్నవి. ఆమొత్తంఅంతా ఇవ్వవలసిందని కోరింది.

గుమాస్తా ఎకౌంటుచూచి ఆశ్చర్యంతో ఎగాదిగాచూచి నూరురూపాయలుకాదు.

రెండువందల రూపాయలున్నాయి" అని చెప్పి డబ్బు ఇచ్చేశాడు.

ఆమిగతా నూరురూపాయలు ఎవరు వేశారు? ఏమిటని? ఆశ్చర్యంగా అడిగింది.

ఆవిషయం నాకేమీ తెలీదు. బ్యాంకులో డబ్బువేశేవాళ్లువస్తే వారిని ఈవిషయాలు ఏమీ అడగం. ఇచ్చేటప్పుడుమట్టుకు తెలుసుకుంటామ్, అదీసంగతీ తీసికెళ్ళమన్నాడు.

కాశేపు పస్తాయించి, బాగానే ఉందనుకొని ఎవరువేశింది తెలుసుకోలేక ప్రస్తుతం పని గడుస్తుందిగదా అనిన్నీ, తర్వాత ఎవరు వేశిందీ తెలిస్తే వారికి అప్పు తీర్చొచ్చుగదాయని డబ్బుతీసుకొని చెల్లెలకు కావలసిందిపంపి మిగదాతీసి పరీక్షరుసుము కట్టింది.

జరిగిన వృత్తాంతమంతా పంకజం, కుముదంతోటి పూసగుచ్చినట్లు చెప్పింది. సంగతులన్నీ ఇదివరలోనే తెలిసిందికనక చిరునవ్వు నవ్వింది.

కొన్నాళ్లుపోయ్యాక కుముదం శ్యామసుందరం గదికివెళ్ళి "వీణకొన్నావా? కొంచం వినిపించు?" అని ఎగతాళిగా మాట్లాడటం మొదలెట్టింది.

సుందరం సిగ్గుపడి తలవంచుకొన్నాడు.

కుముదం అతని ప్యాస్‌బుక్కు తీసి, "నీబోనస్సు ఏంచేశావో నాకు తెలుసులే" అన్నది.

సుందరం నవ్వాడు.

కుముదం, పంకజం 1st class లో pass అయ్యారని results తెలిశాయి.

కుముదం పంకజంతో అన్ని విషయాలు చెప్పింది.

పంకజం సుందరాన్ని క్షమించమని కోరింది

క్షమించటానికన్నా మీరు భార్యాభర్తలయితే బాగుంటుందన్నది, కుముదం.

పంకజం, సుందరం ఒకర్నొకరు తెలుసుకున్నవారగుటచేత కుముదం కోరికప్రకారం మరునాడునుంచి భార్యాభర్తలై కులాసాగా కాలంగడపటం సాధించారు.

క్రిమినలు కేసులగురించి

'అసహాయ'

(మగని చెవిలో)

ఏమండోయి! అనుకున్నంతపనీ అయిందటే! ఏమిపనా? అప్పగించేసేరట! ఏమిటప్పగించేసేరా? కన్నన్నాయుడిని హైకుకి అప్పగించేసేరట మీరు!

'అవును. ముందు మేజిస్ట్రేటు పోలీసువారికి భయపడి అలాగు చేసేను గాని అపీలులో అరనిమిషంలో తిరిగి పోతుంది.'

ఆమామూలు ఊకఉత్తరక్రియమాటలు పల్లెటూరి పార్టీలైనా నమ్మరుగదా, పట్నవాసం వకీలుపెళ్లాన్ని నేను నమ్ముతానా? మీ మీసాలు తిరగాలిగాని అపీలులో శిక్షలు తిరగవు!

నేను చెపుతూఉన్నానుకానూ వద్దండీ యీ క్రిమినలు కేసులని! వీడికాళ్లూ వాడికాళ్లూ పట్టుకొని ఈమేజిస్ట్రేటునీ ఆమేజిస్ట్రేటునీ ఆశ్రయించి పగలనకా రాత్రనకా తిరిగి అవూరూ యీవూరూపోయి తిండికీ తిప్పలకీ నానాయిబ్బందులూపడి, ఆసాలలోనూ యీసాలలోనూ బసచేసి, ఒంటికిరోగాలు తెచ్చిపెట్టుకొని తీసుకువచ్చేది నాలుగురాళ్లు! ఆఖరుకు ఇలాంటిమరకేదోపడిపోయి 'పీడది అమృత హస్తంరా' అని ఆజన్మాంతం అందరినోళ్లలో పడి పోయేఉన్నది కూడా ఊడిపోవడానికి తప్ప ఇటువంటికేసు లెందుకు చెప్పండీ!

మీరు అలాగు కచేరీనుండి క్లబ్బుకు సన్నసన్నంగా చపాయించినారు కాబోలు గాని ఆపార్టీవాడి మనుష్యులువచ్చి ఇక్కడ మీగుమాస్తాతో ఎంత ఘోష పెట్టేరో తెలుసునా? ఇరుగువాళ్లూ పొరుగువాళ్లూ చేరుతూ రెడూ మూగేసేరు! ఆవచ్చినపార్టీలలో ఒకడన్నాడుగదా, "అడికేకెళ్లిందిరా క్రిమిలి! ప్రతీవాడికి పట్టాయేనా?" ఆమాటలు వినేసరికి మీ క్రిమినలు ప్రాక్టీసుకి ఈరోజుతో నీళ్లధారగదా అని నాకు తోచింది! కొత్తనీరువచ్చి పాతనీటిని కొట్టేసి రెండూ సముద్రంలో కలిసిపోయినట్లు అయిపోతుందేమో మీ అసలు ప్రాక్టీసని నాకు దిగులుపుట్టింది!

అక్కడికీ పాపము మీగుమాస్తా సముదాయింపు మాటలు చెపుతూనేఉన్నాడు గాని కార్యమేమిటి? కాలంచేసినవాడికి గరళం పోసినట్లయిపోయింది! అప్పుడుజరిగిన సంభాషణ వినాలిగాని చెప్పలేము! ఏమిటిజరిగిందా?

మీగుమాస్తా అన్నాడు. "వెధవతీర్పు పద్ధతికి ఉద్ధవిరుద్ధమర్రా! యెప్రకారాగా అంటే యెటువంటి మేజిస్ట్రేటుకీ భయంకదూ? అందుచేత యిలాగైంది గాని అపీలులో మరి పోలీసువాళ్ల పప్పుడకదులెండి! దొరకి యిలాంటి భయాలుండవు! వాడుముక్కుకి సూటిగాపోతాడు!"

పార్టీ:—"ముక్కుసూటిగారెళ్లి మూడుమూడు నెల్లు ఖైదేసేడు! అడుముక్కుసూటిగారెళ్లి ఆరునెల్లిస్తాడేమో!"

మీగుమాస్తా:—"అలాచేస్తే వాడికి హైకోర్టువారు పిలకసాగతీసేస్తారు! శిక్ష హెచ్చుచెయ్యడానికి వాడికి పవరులేదు!"

పార్టీ:—"ఆడిపిలకమాటటుక్కీగాని మావోడిపిలక నిగిడిపోతుందికద!"

మీగుమస్తా:—"పోవోయ్! ఛార్జి లేకుండా కొట్టేవలసిన చచ్చుకేసుకు చార్జీ డిఫెన్సు కావలిసొచ్చింది!

ఏమి కాలం? ఈముష్టి కేసుకు ఖైదా? ఇలాంటివి ఈరోజేదాకిలో మాపంతులు గారు యిరవైపడిపించి కొట్టించేసేరు!"

అప్పుడొక డన్నాడు:—"ఆశ్లోకామోనురా మనకి రాజమహేంద్రంలో కనపడ్డారు!"

మీగుమాస్తా:—"నీమొగం! వాళ్ల దావ్రూరుకాదే!"

పార్టీ:—"అవును. యిటువైపు జాగాలేక ఎగువకు కట్టేసుంటారు!

మీగుమాస్తా:—"ఓయి రామినాయుడూ! ఎందుకా కిట్టని దొంగమాట లాడతావు? నీ బారిష్టరు వకీలు గారికి కేసివ్వలేదనా అలా పేల్తున్నావు! నీబారిష్టరు మొన్నను కట్టించేసేడుకదూ పేనల్ కేసు ఫైతాళం చేసేసి? రామినాయుడుతో ఏమిటి గాని సంగన్నాయుడూ! కష్టపడి శక్తివంచన లేకుండా వకీళ్లు పనిచేస్తారు గాని మేజ్రీటు కలంపట్టి రాయించగలరూ? తెలివి తేటలతో చెప్తారు గాని వినేవాడికి బుద్ధిలేకపోతే వీళ్లేమి చేస్తారు? వకీళ్లు వాళ్ల శక్త్యానుసారంవాళ్లు పనిచెయ్యడం, తర్వాత—"

ఆ టూకుంటే ఆరామినాయి డందుకున్నాడు:—"తర్వాత పార్టీలు వీళ్లకర్మానుసారం వీళ్లు కొట్లో పడిపోవడం! ఏంయేదాంతపు ముక్కలు పెప్తావయ్యా! యేదాంతానికేటయ్యా యీఫీజులుచ్చుకోడం?"

మీగుమాస్తా:—వేదాంతం కాదోయినాయుడూ! లోకరివాజు చెపుతున్నాను. దానికే గాని, సంగన్నాయుడూ! అపీలు పెడదాం! నకళ్లకీ ఖర్చులకీ సొమ్ము తే."

సంగన్నాయుడు:—"ఇక్కడింతైంది! ఇంకా అపీలెకతావు!

మీగుమాస్తా—"అలాగనకు! నిజంగా చెపుతున్నాను విను! అపీలులో గుండెమీదగుద్దినట్లు తిరగకపోతే నాపేరు కాదను!

సంగన్నాయుడు—"ఇక్కడ గుద్దినారు కాదూ మేజ్రీటుకు మాకేసి మాగుండెమీద!"

మీగుమాస్తా:—"సంగన్నాయుడూ! ఒకకల కనగానే తెల్లవారిందిటోయి!"

సంగం:—"ఇంకా ఎన్ని కలలుగనిపించి ఎందరికి కైలుచూపిస్తావయ్యా!"

మీగుమాస్తా:—"అది కాదోయ్! కష్టాలుండిపోవు! రాత్రి తెల్లవారకమానదు! అలాగే శిక్షలుకూడా నిలవవు అని నేనన్నది!"

రామినాయుడు—"ఔను! అనుభవమైపోతే నకేటి నిలుకుంటాయి!

మీగుమాస్తా:—"సరి! యీమాటల కేమిగాని అపీలు వెంటనే పెట్టి బెయిలుపుచ్చుకోకలేరదు, కాబట్టి సొమ్ము వేగమియ్య!"

సంగన్నాయుడు:—"అమాటొదలవుగదా! సొమ్మెక్కడిప్పుడు జతపడుతుంది? ఇక్కడెలా అప్పు పలుకుతుంది? మావూరు దగ్గరాదాపలా? మీరు పెట్టిందయ్యా దొనకనుం డిచ్చేస్తాం పువ్వుల్లో పెట్టి!"

మీగుమాస్తా:—"జనక జెనకే! పార్టీలసంగతి మాకు తెలియదూ? ఈగుమాస్తాగిరిలో నాతలా, ప్లీడర్లా మా పంతులు గారితలా తెల్లబడిపోతూ ఉన్నాయి!"

రామినాయుడు:—ఇలాంటి శిక్షవేయిస్తే రొండ్రుకలు తెల్లబడక నల్లబడతాయటయ్యా! ఇన్నాళ్ళకే రొండ్రుకలు ఎలిసిపోతూంటే యేయించినవాళ్ళకెలాగవుతాయి! చాలులేవయ్యా, సొమ్ము సుగుతా నిప్పుడు! ఎక్కడుంది సొమ్ము! మదుపెట్టవయ్యా! ఎక్కడికి పారిపోతాము మీసొమ్మెగేసి? పారిపోకుండా ఒకడిని అప్పు చెప్పేవుగద! ఆడినడిపించుకోండి! సొమ్ము పుచ్చుకోండి! ఈతరానోడిని పెట్లో తోసేసి సేపులుపట్టమన్నట్టుంది నీమాట!

గుండె నీరిడిసిపోతూంటే డబ్బు తెమ్మంటావు! చాలుచాలు, సిగ్గూరుకోవయ్యా!"

మీ గుమాస్తా:—"సిగ్గెందుకు మాకు! ఇదేం రంకు తనమా? దొంగతనమా?

రామినాయుడు:—"రెండిట్నీమించిన దోపిడీ నా గుండె నీరయేటం."

మీ గుమాస్తా:—"మధ్యనున్న మంత్రసాని గండ మున్నట్లు నామీద ఎందుకో యి కోపము? ప్లీడరు గారు వస్తారు; వారితో చెప్పు! వారు ఖర్చులు ముదుపు పెడితే నేను వద్దంటానా?"

సంగన్నాయుడు:—ఒస్సి! ఎంతట్లోనువ్వా నీ ప్లీడరూ ఖేదమయ్యా? పోనీ, ఏరయ్యా ప్లీడరుగారు?

గుమాస్తా:—"క్లబ్బు కెళ్లేరు; చీకటి పడేసరికి వస్తారు."

సంగన్నాయుడు:—"పీక్కు ఊరేసేసి కమ్మగా కూకు న్నాడు గావాల కబ్బులో! ఎల్లి పిలవ్వయ్యా! ఇలాంటప్పుడైనా కట్టుకూకా లనుకోందికి లేకపోతే మరెందుకయ్యా బుట్టెడు రూపాయలు చ్చు కోడం?"

గుమాస్తా:—"క్లబ్బులోనికి వెళ్లడానికి వల్లకాదు. అక్కడ కలక్టరూ సూపరెంటూ మునసబూ మేస్రీటూ ఇలాంటి పెద్ద పెద్దవాళ్లంతా ఉంటారు. వారిమధ్యను కూర్చుంటే పంతులిని ఎలాగు పిల వడం? పిలవడానికి వెళితే కోపగిస్తారు!"

సంగన్నాయుడు:—"ఎందుకయ్యా యీ వాకీళ్లు ఆళ్లతో టప్పాలు కొట్టుకొని తిరగడం?"

గుమాస్తా:—"నీకేం తెలుస్తుంది? వాళ్ల పరిచయ ముంటే వకీళ్ల కెంతపలుకుబడి! కేసులలో ఎంత లాభం!"

రామినాయుడు:—"మేస్రీటుతో పరిచయమై యింత కొయ్య దింపించేడు! ఇక కలెక్టరుతో పరిచయం చేసి కొయ్యనాగుతాడు! చాలు రమ్మనవయ్యా! సస్తావుంటే సంకెలు గుద్దినట్లుం దీ వాకీలుసంగతి!"

గుమస్తా:—"నేను వెళ్లను. మీరే వెళ్లి పిల్చుకురండి! ఈలోపున నేను అపీలుకు పోయింట్లు నోటుచేస్తా వుంటాను."

రామినాయుడు:—"ఇప్పటికి తేశినావు కావూ మంచి పాయింటీసు!—ఖైదు ల్తాసీడం!—ఇంకేటిపేస్తావు!"

గుమాస్తా:—ఎందుకీ ఊకదంపు? వెళ్లండి వెళ్లండి! పంతులిని పిలుచుకురండి!"

అని మెల్లగా సాగనంపేసరికి వాళ్లిద్దరూ మీ క్లబ్బుకు వెళ్లేరు కాబోలు; మళ్లా వెంటనే తిరిగి వచ్చేసేరు.

సంగన్నదన్నాయుడు:—"ఏటయ్యా! ఇటు వెంగం ఉన్నవాడు అటుతిరిగిపోయి మరి దించినబుర్ర ఎత్తకుండా పేకాటాడేస్తున్నాడు! బంట్రోతుతో చెప్తే ఆడు తుళ్లగసి లేసినాడు! తిట్లు తినడానికి టయ్యా తెచ్చి ఫీజులిచ్చుకోడం? డబ్బిచ్చి తాపులు తిన్నట్లుంది మా బతుకు!"

గుమాస్తా:—"పంతులు కెదురుగుండా కలెక్టరు లేన్రా?"

సంగన్నాయుడు:—"ఉన్నా, ఉంటే?"

గుమాస్తా:—"ఉంటే, వాళ్లిద్దరూ ఒకపార్టీ అన్న మాట. ఆటమధ్యను లేచి వెళిపోవస్తే ఆ కలెక్ట రుకి మా చెడ్డకోపం! ఎందుకు వెళిపోవస్తున్నారో తెలిసిందంటే కోపంవచ్చి మర్నాడు వాడేమి చేస్తాడో తెలుసునా? నిన్నను ఈ వెధవ కేసు గురించి వెళిపోయినాడు గనుక యీరోజున వాడికి బెయిలుయివ్వను అంటాడు! తర్వాత ఎంతచెప్పి బుర్రకొట్టుకున్నా లాభంలేదు! అందులోకి అఘోర టిక్కు—శంకరయ్యకూడాను! కాబట్టి మీరు తొందరపడకండి! పంతులుగా రిక గడియకో

గడియకో వెళిపోవస్తారు! ఈలోపున మీరు భోంచేసిరండి! లేకపోతే సినిమాకి వెళ్ళండి! శ్రేష్ఠమైన సినిమా ఆవుతున్నాది! లవకుశ టాకీ! వెళ్లిచూడండి! ప్లీడ ర్లందరో వెళ్తున్నారు!"

సంగన్నాయడు:—"మన పంతులు కూడా వెళ్లి పోతాడు కావాల! ఓరి రామినాయుడూ! మనం ఓపాలే తిర్లకిపోతే మరిదొరకడురో! నువ్వెల్లిరా, నే నిక్కడుంటాను; నువ్వెల్లొచ్చిన తర్వాత నే ఎల్తాను."

రామినాయుడు తిండికిపోయేడు. వాడు వెళ్లిన తర్వాత సంగన్నాయడిని కొంచెంబారిలోకి తీసుకొని రావడానికి మా గుమాస్తా మళ్లా మొదలుపెట్టేడు.

గుమాస్తా:—"ఓయి సంగన్నాయుడూ! ఆ రామి నాయుడుమాటల కేమిటిగాని మా వకీలుగారు నిజంగా పట్టుదలగా దీనిలో పనిచేసేరా లేదా చెప్పు! నీ మనస్సుకి నువ్వుచూచుకో! ఎంత కష్టపడి ఎన్నిలాలు చూసి ఎంత క్రాసు చేసి ఎంత గట్టిగా ఆర్గ్యుమెంటు చెప్పేరో మరి నీకు తెలియదా యేమిటో?"

సంగన్నాయుడు:—ఏటో బాబూ! గావుకేకలేస్తే కార్యమేటి, అధికారికి నచ్చచెప్పాలిగాని, అని రామినాయుడంటాడు.

గుమాస్తా:—"వాడిమొగం వాడికేమి తెలుసును! టొటు గాడిదకొడుకు! మేజిస్ట్రీటుకు నచ్చచెప్పడ మేమిటి? వాళ్లేమి పెసను జడ్జీలా యేమిటి? వాళ్లదగ్గిర సుత్తిపెట్టు పెట్టినట్లు దాబుదార్పాలే గాని నంగిరిగా నీళ్లు నములుతూ పొడిపొడిగా మూడు మాటలాడితే యెక్కుతుందీ? జడివాన బాదినట్లు బాది ఆఖరుకు కాళ్లుపట్టుకొని బుర దలో కీడ్చెయ్యాలిగాని వాళ్లకు నచ్చచెప్పే దేమిటి? అంతెందుకు! ఆవేళ తాళ్లపాలెంలో మా పంతులుగారు పోలీసు సబుఇనస్పెక్టరును జల్లీలు తెగబాడిచి క్రాసు చేస్తూఉంటే నువ్వు ఇంకా వినడానికి తీర్థప్రజలాగువచ్చిన ఆ గ్రామస్థులూ ఇలాగు పిండిబొమ్మల్లాగు నిశ్చేష్టులై ఉండి పోలేదూ?

సంగన్నాయుడు:—"కాని రామినాయి డేటన్నా డోయిన్నారా? 'ఇదేటి బాగోతమా, హరికతా, బోగంమేళమా, గంతడానికీ, ఆడడానికీ, తిప్పుకో డానికీ! పుంజెడు ముక్కలడిగి బోల్తా కొట్టించాలి గాని, ఊరికే గరికేక్ల ప్లీడరునా గడిగేస్తూంటే లాభమేమిటి? అడిగినకొద్దీ అడు ఉరిబిగించే స్తూంటే ఎందుకీ క్లాసు అని మా రామినాయి డన్నాడు. కత్తిపారేసి ఒకట్టి పొడిసినట్టుందీ క్లాసన్నాడు."

గుమాస్తా:—ముండ రామినాయి డోలాయరులాగు మాట్లాడతాడు మా తెలిసినట్టు! వీడు వాడు చెప్పిందే వేదవాక్యం!"

సంగన్నాయుడు:—"అలాగనకండి! ఆడుకోర్టుసంగతులు మాచూసినాడు! అంచేతాడిమీ దందరికీ గురి! ఇంకా అడన్నాడు గదా. మొన్న నల్లా చోరీకేసులో మా బారిస్టరు పనిచేసినాడు నూడు! మూడుముక్కలడిగి సరికి ముంతెడునీళ్లు తాగి చెట్టంత సబినస్పెట్టరూ చిత్తైపోయి, చచ్చుమొగం యేసి కేసు జార్చేసేడట!"

గుమాస్తా:—"ఓ! ఆ సబు ఇనస్పెక్టరు సంగతి యెవరికి తెలియదు! జార్చడానికి ఇటు బరువు లావైపోయింది గనుక జార్చేసేడు అంతేగాని బారిస్టరుగారి ప్రతాపముచేకాదు. ఓయి సంగన్నాయుడూ! రామినాయుడు కోతలునమ్ముతా వేమిటి? వా డొట్టి టొటుగాడు! తొండముదిరి ఊసరవిల్లి అయినట్టు వాడు పార్టీగాఉండి పస పోయిన తర్వాత టొటయి పోయినాడు! వాడికి బారిస్టరుగారు భారీగా పారేస్తారు గనుక వాడిని

శ్రీమతి కమలా నెహ్రూ

శ్రీమతి జోర్బాయి హోర్మస్జీమోడీ

మిస్ రోమాబోసు

ఇంద్రుడు చంద్రుడు అని పొగుడుతూ ఉంటాడు! ఆ బారిస్టరు ఇటువంటివాళ్ళని పోగుచేసి తనకు లేని ప్రజ్ఞావిశేషాలు వున్నాయని యీ మోస్తరుగా దండోరా వేయిస్తూ ఉంటాడు! నిక్కటానికి వచ్చేసరికి మా వకీలుతో నిలబడతాడు. ఆ బారిస్టరు! యింతెందుకు? మొన్న సివిలుకోర్టులో ఒక పెద్ద దత్తతదావా! వీలు, ఫోర్జరీ పార్టిషను, దత్తత, రద్దు, ఇలాగన్ని పద్ధతి పేచీలు చిక్కులు గల దావా! ఆ బారిస్టరవతల! మరి అతని తండవాలు సివిలులో పనికొస్తాయా! ఆ కేసులో మా వకీలుగారు గంగా ప్రవాహంలాగు ఆర్గ్యుమెంటు చెప్పేసరికి—ఆవేళ యేమి జవాబు చెప్పడానికీ తోచక ఈ బేరిస్టరుగారు వాయిదాకోసం నానా వేషాలూ వేసి మర్నాడు జ్వరమని సాకు పెట్టి కట్ట మరొకప్లీడరు నెత్తిమీద పారేసి తాళ్లజాచేసేడు! మునసబు ఢంకామీద దెబ్బ కొట్టినట్లు మా పక్షం తీర్పుచెప్పేసేడు!—ఆ రోజున ఆ పార్టీల ఆనందం ఏమిచెప్పను! వాళ్ల సంతోషంతో అప్పుడు ఏమిటి చేసివారో తెలుసునా మా పంతులుగారికి బహుమతీ?"

ఇంతట్లో ఆఖరు ముక్కకు రామినాయుడు తిరిగి వచ్చేడు— అన్నాడు—"ఏటయ్యో! మీ పంతులుగారికి బహుమతీ అంటున్నావు? మంచిరోజే కనిపెట్టినావు బహుమతీ అడగడానికి! తిండికెళ్లే ముందు ఓపాలి చూద్దామని జైలుకాడికెళితే మావోడు కెవ్వున కేకపెట్టి ఏడిస్తే నాకు నిలువునా ప్రాణాలు పోయి తిండి వంటపట్టక ఆడిముఖం చూడలేకెల్లిపోవచ్చేను!"

సంగన్నాయుడు:—"ఆడేడిసేదట్రా! అయ్యో! నాకడుపు తరుక్కుపోతున్నాదిరా! ఏడయ్యా వోకీలు ఏడయ్యా? ఎప్పటికీరాడేటయ్యా?"

రామినాయుడు:—"ఆడక్క దఫోరిస్తాంటే నువ్విక్కడ మా సంగన్నాయుడిని బహుమతీకోసం పీక్కుతింటున్నావయ్యా? చస్తాఉంటే సరసం నాగున్నాది నీ యేసంచూస్తే! బహుమతీ యేటయ్యా బందెలదొడ్లో గొడ్డును తోసేసి?"

గుమాస్తా:—"ఓయి! రామినాయుడూ! నువ్వు ముందూ వెనకా చూడకుండా మాట్లాడకు! ఇప్పుడెవడు బహుమతీ అడిగేడు? అల్లా ద్వారపూడివీలు కేసు గెలిపించినందుకు మా పంతులుగారికి పార్టీలుయిచ్చిన బహుమతీగురించి సంగన్నాయుడికి చెప్తూ వున్నాను!"

రామినాయుడు:—"ఆ కేసా! మాగొప్ప సెప్తున్నావు! సరి! సరి! పట్నాయుక్ని పాతికరూపాయిలకీ దిగలాగేసి, కోమటోడిని కొట్టుదోచించేస్తామని బెదిరించి, కంసాలోడిని యిల్లుకాల్చేస్తామని చిల్లంగిపెట్టి, ఆళ్లందరిసేతా సంతకాలు మావికావనిపించేసి మోతుబరి పార్టీలు సెత్తాయిస్తే కేసు గెలిపించినాట్ట వోకీలు! ఎంత గొప్పోడయ్యా! ఆల్లు బహుమతీ యిచ్చేరుట! నే నెరుగనూ ఆ బహుమతీ!"

గుమాస్తా:—ఏమి! దానికేమిటి తక్కువ? యాభై రూపాయిల రిస్టువాచీ యిచ్చేరు! ఇప్పుడు మాపంతులుగారిచేతి నున్నదదే!"

రామినాయుడు:—యాభయ్యి! కొని తేవాల! సున్న తీసేసి అవాచీ కొన్నారు! నవకమచ్చుది! మరి నాదగ్గర కోతలుకొయ్యకయ్యా, నేనూ ఆ కేసులో అవతల పార్టీ తరఫున ఉన్నాను! నే నాసంగతు తెరగననుకుంటున్నావు గావాల!"

గుమాస్తా:—"ఓయి, రామినాయుడూ! తాచెడ్డకోతి వనమెల్లా చెరిచినట్లు, నువ్వు మహాదుర్మార్గంగా పేల్తున్నావు మా పార్టీలను విశతియ్యడానికి! నువ్విటుపైని యిక్కడికి రావద్దు—యీ గుమ్మం తొక్కవద్దు—మా పంతులుగారితోకూడా నిన్ను రానివ్వవద్దని ఖచితంగా చెప్పేస్తాను. నువ్వా బారిస్టరుగారియింటనే ఉరిపెట్టుకో, పో!

రామినాయుడు:—"రానివ్వొద్దని నువ్వుచెప్ప నక్కర్లేదు! ఇటుపైని రమ్మని తాంబూలమిచ్చినా రాము. ఏమి సంగన్నాయుడూ! ఒకమాటు పొరపాటొస్తాదిగాని అబిటబిటికీ వస్తాదా? ఎంత కస్రాడైనా ఎన్నిమాట్లు పెయ్యిగాల్చుకుంటాడు!"

ఇలాగు జరుగుతూఉండగా మీరు వచ్చేరు! పాపం! మామూలుకన్నా మరోగంట ఆలస్యంగా వచ్చేరు. ఈపాటికి పార్టీలు తిళ్లకూ తిప్పలకూ పోయివుంటారు, తలుపు బిడాయించుకొని పడుక్కుందా మనుకున్నారు గాని, ఇంటికి వచ్చేసరికి వాళ్లు యమదూతలలాగు ప్రత్యక్షం! కచేరీసావిట్లోకివచ్చి వాళ్లని చూడగానే మీముఖంయొక్క రూపరేఖా విలాసాలు ఫొటోతియ్యవలసిందే గాని చెప్పతరం కాదు! తరువాత మళ్లీ రెడ్డివచ్చేడు మొదలెట్టండి అన్నట్లు మీ గుమాస్తాతో జరిగిన ఘర్షణ యావత్తూ మరింత విపులంగా మరిన్ని వన్నెచిన్నెలతో మీకూ వాళ్లకూ జరిగింది. అవి మీకు తెలిసినసంగతులే!

నీకు వంటా పనీలేనట్లుంది! ఈ కబుర్లనిన్నీ కంఠతా పెట్టడంతప్ప!'

వంటెంతసేపు! నాలుగుగంటలనుండి తొమ్మిది గంటలదాకా అవడానికి పేకాటా? చాతాఖా నీయా? వంటవండీదం చల్లారిపోయి తెడ్డకట్టీదం అన్నీ అయిపోయినాయి మీ రింటికి వచ్చేసరికి!

'అంచేతే అన్నం సాయించిందికా దివాళ! అంచేతకాదు! పార్టీవాడికి బందిఖానా అయినదన్న సంతోషంచేత! దానికేంగాని యికపైనయినా హాయిగా కడుపులో చల్లకదలకుండా కృష్ణారావులాగు కాలక్షేపం చెయ్యకూడదూ? మునసబుకోర్టో జడ్జికోర్టో కనిపెట్టుకొని ఉండండి! దొరికినంత దొరుకుతుంది, లేకపోతే మానుతుంది! అంతేగాని యిదేమి చిత్తక్షోభమ్మా! పండేవంట లేదుగాని ఇల్లంతా యెంగిలే అన్నట్లు తెచ్చేరాబడిలేదు గాని వచ్చే అపకీర్తి లావైపోతుంది! వాళ్లు మీకిచ్చిన కితాపులు ఇన్నీ అన్నీనా? కితాపులేమిటూ? వాళ్లన్న ముక్కలన్నీ, అందులోకీ ఆ రామినాయుడో రావణానాయుడో ఏకరుపెట్టిన ఎత్తిపొడుపులన్నీ తల్చుకుంటే నా మనస్సు మనస్సులాగుండదు! అవన్నీ నాకు జ్ఞాపకంలేవుగాని, ఓ దగ్ధహస్తముకాదు, ఓ కూర్మాంగాని కుమకు వైష్ణవుడుకాదు, ఓ ఉప్పు కప్పురంబుకాదు, యింటిదగ్గర వాళ్లు బయలుదేరినప్పటి అపశకునాలుకావు, తిరిగి వాళ్లవూరు వాళ్లు వెళితే అబి బుర్రమీద కొంగులుకావు, అవతలపార్టీ వాళ్లు చేసే కెవ్వున కేకలు కావు, ఇంకా యేమేమో వర్ణించేడా రామినాయుడు! యివి వినపడినవి, యింకా వినపడనివి నెన్నో? ఎందుకండీ యిలాంటి అవకతవక ప్రాక్టీసు?

"దోసెళ్లతో మరి రూపాయిలెలా వస్తాయి?"

దోసెళ్లతో రూపాయి లభ్యంగాని కావిళ్లతో తిట్లు నిజం! ఇవతల పార్టీలచేత, అవతల మేజిస్ట్రేట్ల చేత! ఎందుకటువంటి కేసులకు వెళ్లడం? ఎందుకిటువంటి పరాభవాలు పొందడం?

"ఎందుకా! ఈ భర్తృహరి శ్లోకం విను—

దీనాదీనముఖైః స్వసైవ శిశుకైరాకృష్ట జీర్ణాంబరా
క్రోశద్భిః క్షుధితైర్నిరన్న విధురాదృశ్యేత చేద్గేహినీ,
యాచాభంగభయేన గద్గదగళ త్రుట్యద్విలీనాక్షరం।
కో దేహీతి వదేత్స్వదగ్ధ జఠరస్యార్థే మనస్వీ పుమాన్॥

ఓహో! బక్కనుబందెల దొడ్లో తోసేసి భర్తృహరి పఠనం ప్రారంభించేరా యేమిటి?

స్త్రీ విద్య

శ్రీమతి అయితం. హైమవతమ్మగారు

ఈవిషయమై యింతకుపూర్వ మీపత్రిక యందు సోదరీమణులు పలువిధముల పలు సారులు చర్చించియున్నారు. విజ్ఞులగువారి కంటె విద్యార్థినినగునేను విశేషముగా నెఱుగనుగాని, కేవలము ఉత్సాహపూరితనై వ్రాసితిని. విద్యయను పదము తెలుసుకొనుట అను అర్థముగల 'విత్' అను సంస్కృతధాతువునుండి పుట్టినది. విజ్ఞానదాయకమగువిద్యను నేర్చుటకు స్త్రీపురుషులకు సమానమగు హక్కుగలదు. ఏదేశమున విద్యాబుద్ధులు గల వనితామణు లుందురో, యాదేశమే యన్నివిధముల నభివృద్ధి చెందగలదు. వేదకాలమునుండి నేటివరకు మన దేశమునుండి స్త్రీలు విద్యావతులై యుండుట గమనింపదగిన విషయము.

విద్యాశూన్యమగు స్త్రీ వివేకశూన్యమగును. విద్యాధనమును, నుత్తమోత్తమధనముగా, సర్వశాస్త్రములు ఘోషించుచున్నవి. విద్యాధిదేవతయగుసరస్వతి కూడ స్త్రీజాతికే జెందియున్నది. వేదకాలమునందు గూడ, గార్గి, మైత్రేయివంటి, విదుషీమణులుండిరి. విద్యాబుద్ధుల గలవని నైతికముగా, మానసికముగా, ఆధ్యాత్మికముగా, శారీరకముగా నభివృద్ధిపొంది, యట్టి లక్షణములుగలవారిగ తన సంతానమును శిక్షించును. సీత, దమయంతి, ద్రౌపది, మొదలగు పురాణకాల స్త్రీలిందులకు ఉదాహరింపదగినవారు. విద్యాశిక్షణమున వినయవతులగుటకు మారు వివేకభ్రష్టలగుదురను కొందరి వాదము విశ్వసింపదగినదికాదు. అటైన విద్యావంతులగు పురుషులందును నెందరో యవివేకచిత్తులు గలరు. దీనను తేలెడి సారాంశమేమన, సద్గుణము కాని, దుర్గుణముకాని, పురుషునకు గాని, స్త్రీకిగాని నైసర్గికమనియు, విద్యాబలమున దుర్గుణములు తగ్గుటకును, సద్గుణములు హెచ్చుటకును వీలగుననియు, విద్య యెంత మాత్రము దుర్గుణములను ప్రేరేపించునది కాదనియు, విద్య స్త్రీ పురుషుల కెల్లఱకును అవశ్యకమనియు, విద్యనేర్చిన స్త్రీలనుగాని, విద్యార్థినులనుగాని అపహసించుట కేవలము భ్రమయనియు తెలియుచున్నది. పవిత్ర చరిత్రలగు జిజియాభాయి, సంయుక్త, అహల్యాభాయి, రుద్రమాంబ, మొదలగు వారి నడవడి, విద్యచే మఱింత వన్నెకెక్కినది. కుమ్మరకులమున పుట్టినమొల్ల పవిత్రమగు రామాయణము వ్రాసి ధన్యతఁబడసెను. కవయిత్రియగు తరిగొండ వెంకమాంబ, వెంకటాచల మహాత్మ్యమును వ్రాసి కీర్తికాయమును బడసినది. నేఁటి

కాలమందుకూడ నెందరో, చిరకీర్తి నార్జించు కొనినవారుగలరు. శ్రీమతి సరోజినీ నాయుఁడు గారి యత్యద్భుత కవనధాటి దేశాంతరము లందు గూడ కీర్తింపఁబడుచున్నది. ఆధునికులలో (Moderns) నంతటి కవితా ప్రతిభ కలిగిన వనిత మఱొక్కతె గానరాదు. కీ॥ శే॥ మాగంటి అన్నపూర్ణాదేవి తన విద్యావిజ్ఞానముల తోడ్పాటులచే, తనభర్తకు ఖద్దరువస్త్ర దీక్షణము నొసఁగి, యా గర్భశ్రీమంతురాలయ్యు, దన్నివాసములు లెక్కసేయక, శీతవాతాతపములకు జంకక, కాలినడకను ప్రయాణమును సాగించి, ఖద్దరు ప్రచారమునుసల్పి, శ్రీ గాంధీమహాత్ముని యాదరణమునకు పాత్రయై యాంధ్రుల హృదయములయందు నేటికిని నిలిచియున్నది. శ్రీమతి ముత్తులక్ష్మిరెడ్డి అమ్మగారు చెన్నపురి రాజధానియందు శాసనసభోపాధ్యక్ష పదవిని (Vice President Legislative council) ప్రప్రథమమున పొందిన యువతీమణులు. వీరు చేయు స్త్రీసేవ ప్రశంసార్హము. ఈదేశమున ఏప్రాంతమున మహిళాజనసమావేశమైనను ఆప్రదేశమున వీరు అధ్యక్షపదవిని అధివసించుటయే వీరికి స్త్రీలయందుగల యాదర గౌరవములకు ఉదాహరణము. వీరు స్త్రీస్వాతంత్ర్యమునకును, వ్యభిచార నిర్మూలనమునకును శాసనసభయందు పడినపాట్లు మఱువరానివి. స్త్రీజన విద్యాభివృద్ధికై వీరు మైలాపూరునం దొక నిలయమును స్థాపించి తత్పోషణ భారమున దీక్షవహించి, యెంతయో పాటుపడుచున్నారు.

నేటికాలమందు పాశ్చాత్య దేశములకు హిందూదేశమునకు గలిగిన సంబంధము వలన చేకూరిన లాభములలో స్త్రీవిద్యాపోషణము, అనునది కూడ నొక్కటియై యున్నది. కావున సోదరీమణులెల్లను స్త్రీజన విద్యాభివృద్ధికై కృషిసల్పి, దేశమును ధన్య త మ మొ న ర్తు రు గా క య ని ప్రార్థించుచున్నాను. వీలగునేని రాబోవుసంచికయందు 'స్త్రీ ఎట్టివిద్య నేర్వవలయు'ను విషయమునుగూర్చి వ్రాసి సమర్పించుకొందును.

ఎఱుకమ్మ

అయ్యలసోమయాజుల సుబ్బారావుగారు

శూద్రజాతి; అందు స్త్రీజాతిఅంటే అతి హీనంగా చూస్తున్నారు. ఎంచేత అలా చూడాలి? వారిలో మాత్రం శక్తిగలవారు లేరా? ప్రజ్ఞాశీలురులేరా? దేశసేవకులు లేరా? నివురుగప్పిన నిప్పులాగ వారి ప్రజ్ఞ ఇతరులకు తోపనీయక యీ సంసారబంధములో చిక్కుపడి తోడివాండ్లవలెనే వారూ వుంటేమాత్రం వారిశక్తి బయలుపడదా? ఎప్పటికేనా చెట్టున కాచినకాయ ఫలితానికొచ్చి క్రింద రాలిపోదా? ఇప్పుడింకా స్త్రీజాతిఅంటే కొంచెం గౌరవాభిమానాలు చూపుతున్నారేమోగాని; పూర్వకాలం మరీ కర్కోటకంగా వుండేది. అయినా వారిశక్తి చెప్పదగినది. పూజలన్నా, భక్తిశ్రద్ధలన్నా అప్పుడే చెప్పాలి. భక్తిజ్ఞానవైరాగ్యాలు వారి సొమ్ములు. ఏజాతియయినను పూర్వస్త్రీలలోనుండే పతి, దేవ, బ్రాహ్మణభక్తి ఇప్పుడేదీ? ఇప్పుడవి వున్నాయి కాని పైవారు వెక్కిరిస్తారనే భయంమాత్రం వెనక్కి తీస్తుంది. పెనిమిటి పాదాలుకడిగి ఉదకం శిరసున జల్లుకుంటే ఇప్పుడొక హేళన. భర్త పాదపూజచేస్తే భక్తి పొలుసుతోందని వెక్కిరింపులు. ఇంతకీ కాల మహిమ. దాన్ని దాటడానికి శక్యమవుద్దా? ఇంకేం మరి? అసలుసంగతి ఏబదిసంవత్సరములక్రితంమాట.-

సంసారంలోబడి కొట్టుకుంటూ ముగ్గురు మొగ పిల్లలు, ఇద్దరు ఆడపిల్లలు, తనూ, భర్తా—ఇదీ ఎఱుకమ్మ సంసారం. ఈసంసారం అనే సాగరంలో తన సుగుణాలే తెప్పగా, తనే సరంగుగా, పొదుపుగా నడుపుకుంటూ తరిస్తోంది ఎఱుకమ్మ. జాతి శూద్ర జాతి. ఏరోజు కూలికి వెళ్ళకపోతే ఆరోజు యింట్లో కుండలు డింకీలు కొడ్తాయి. శృంగవరపుకోట తాలూకాగ్రామమయినప్పటికీ అడవియూరే. ఆవూళ్లో రోజూ కూలెక్కడ దొరుకుతుంది? కూలి దొరకనిరోజు కట్టెలుకొట్టుకొని అవి అమ్మి కాలక్షేపం చేసేవాడు ఎఱుకమ్మభర్త.

ఓరోజు ఎఱుకమ్మకు ఇల్లుజాగ్రతఅనిచెప్పి తను గొడ్డలి భుజానవేసుకొని తనతోడివారితో అడవి పాలం వెళ్లిపోతూంటే ఆకలేస్తుందేమోనని కో గిన్నెలో అంబలిపోసి నంజుడుగా నీరుల్లిపాయొకటి అందులోపడేసి అతిప్రేమతో భర్తకిచ్చిందిఎఱుకమ్మ. అది పట్టుకువెళ్ళాడు అడవికి. ఆహా! అటువంటి ప్రేమమయస్వరూపిణియగు భార్యను చేపట్టినవాని భాగ్యము వేరే చెప్పాలా? ఇంతకీ అదృష్టంవుండొద్దూ? ఇంక ఎఱుకమ్మభర్త రెండుజాములవఱకూ అడవిలో కట్టెలుకొట్టి అలసిపోయి కొంతసేపు విశ్రాంతి తీసుకొని అంబలిత్రాగి తిరిగి కట్టెలు కొట్టడానికి వెళ్ళిపోయాడు. కొంతవఱకూ కట్టెలుకొట్టి కడకు కోపెద్ద చెట్టుయొక్క కొమ్మ కొడుతూంటే దైవవశాత్తూ కాలుజారి క్రిందపడిపోయాడు. బుఱ్ఱ బద్దలయిపోయి మరి నోటంటమాటలేకుండా ప్రాణాలు వదిలిపెట్టాడు. కూడావచ్చిన మిత్రవర్గము ఏడుస్తూ, వాని గుణములను పొగడుకుంటూ ఆ ప్రాణవిహీనమైన కట్టెను మోసుకొని రాత్రయేసరికి ఎఱుకమ్మ ఇంటి దగ్గర పడవేసి దహనాదిక్రియలు మరునాడు చేయవచ్చునని ఇంటికి వెళ్లిపోయారు.

ఇంక ఎఱుకమ్మ భర్తశవంచూచి ముందు కొంత జాలిగా దుఃఖించి మనస్సు కుదుటపర్చుకొని వచ్చే పోయే స్వజాతిస్త్రీలతో పెనిమిటి శౌర్యౌదార్య సాహసాలువర్ణించి చెపుతూ దుఃఖించకుండానే రాత్రి భాగమంతా గడిపేసింది. తెల్లవారింది తనభర్త స్నేహితులు వచ్చి భర్తను దహనపర్చడానికి తీసుకు

పోతూంటే ఎఱుకమ్మమాత్రం ఏడవకుండా వారు తీసుకుపోయేవరకూ వూరుకొని తరువాత పిల్లల్ని తీసుకొని ఆవీధిలోనేవున్న తన పుట్టింటికి దిగబెట్టి తాను శ్మశానవాటికకు ప్రయాణమైంది. ఎఱుకమ్మ అన్న భార్య యీ సంగతంతా గ్రహించి తనకొంపమీద కేంవస్తుందేమో నని పోలీసుస్టేషనుకి వెళ్లి "ఎఱుకమ్మ చచ్చిపోడానికి వెళ్లిపోతోంది—మా పీకలమీదకి వస్తుంది బాబయ్యా! రక్షించాలి" అంది. దాంతో సబ్ ఇన్‌స్పెక్టరు బయలుదేరి శ్మశానానికి వెళ్లాడు. అక్కడ వద్దని చెప్పే బంధువులమాటలు పెడచెవిని పెట్టి భర్త చితిలో నుఱుకదలచుకొన్న ఎఱుకమ్మను గాంచి బలవంతంగా చీరకొంగు పట్టుకొని బయటకు లాగి దూరంగా తోసేశాడు. భర్తచావు విన్నప్పుడు లేనిదుఃఖం ఇప్పుడు అలుముకుంది ఎఱుకమ్మకు; ఏమీ మాట్లాడలేక పోయింది. ఇనస్పెక్టరుమాత్రం తనకొంప మునిగిపోయినట్టు "మారుమనుముల ముండలకి చావు కావాలట! తెల్లవారితే ఎంతమందిని చూస్తారో! పిల్లల్ని పెంచలేక యీ వేషమంతా" అంటూ కూకలేశాడు. దాంతో మరీ కృంగిపోయింది ఎఱుకమ్మ. పిచ్చిదయి తినదానికి మళ్లీ ఇంటికివెళ్లిపోయింది. అన్నయ్య, వదినయ్య, ఇంకా పైవారూ కూడా చెప్పారు. ససేమిరా మాట్లాడందే! మనస్సులో విచారంచేత కృంగిపోతోంది "మారు మనుముల ముండ" అన్నందుకు. ఎఱుకమ్మ ఎక్కడ సాహసం చేసి పోతుందేమోనని అన్నా వదినా అక్కడే మకాంవేశారు. క్రమేణ రాత్రికాజొచ్చింది. మరీ జాగ్రత్తగా కాపలా కాస్తున్నా రన్నా వదినాను. ఎంత కనికాయగలరు? రాత్రి పండ్రెండయింది. ఎఱుకమ్మ అన్నావదినా కొంచెం నిద్రకాగలేక జోగారు. అదే సమయమని ఎఱుకమ్మ వోచీర శేరు పైగా పసుపుకుండా పట్టుకొని చెఱువుకు వెళ్లిపోయి పసుపులో ఆచీర తడిపేసి స్నానంచేసి కట్టుకొని శ్మశాన వాటికవైపు పరుగెత్తింది.

ఇక్కడ ఇంటిదగ్గఱ ఎఱుకమ్మ అన్నా వదినా లేచి యింట్లో ఎక్కడా ఎఱుకమ్మనుగానక వారు కూడా శ్మశానానికి పరుగెత్తారు. వీరు వెళ్లేసరికి చితిచుట్టూ ప్రదక్షిణంచేస్తూన్న ఎఱుకమ్మనుచూచి "ఆగు! ఎఱుకమ్మా!" అన్నారు. ఆగలేదు. చట్టున వెళ్లి చెయ్యిపట్టుకున్నాడన్న.

"అమ్మా! మాకొంప ముంచేస్తావా?" అన్నాడన్న.

"నీకేం? నిన్నెవరేంచేస్తారు?" అంది ఎఱుకమ్మ.

"పోలీసువాళ్లు మమ్మల్ని బ్రతకనిస్తారా? తల్లీ!" అని వాపోయినాడు.

"నీకేం పరవాలేదు; నాపని నేను మానను, నా పెనిమిటిలేనిజన్మ నాకెందుకు? పోలీసువాళ్లనిన్నేం చేయకుండా నే చెప్తానులే! నన్ను వొదిలీ!" అంది ఎఱుకమ్మ.

"పోలీసువాళ్ల నమ్మకానికి మేం ఏం చూప గలం?" అన్నాడు మెత్తబడి.

"దానికేం పరవాలేదన్నా! నేను కాలిపోయి నప్పటికీ నేను కట్టుకున్న చీరమాత్రం కాలదు లే. వుదయమయ్యేసరికి మేం ఇద్దఱం ఇక్కడే నీకు మళ్లా కనుపిస్తాంలే! వెళ్లు!" అని చితిలో వురికింది. భర్తను భస్మముచేసి ఆరిపోయియున్న అగ్నికిరసనాయిలుపోసినట్టు భగ్గుమంది ఎఱుకమ్మ పడగానే. అయిదునిముషాల్లో ఎఱుకమ్మ పాంచభౌతిక శరీరం భస్మమై పోయింది. చూడలేక ఇంటికివెళ్లిపోయా రన్నా వదినాను.

తెల్లవారింది. ఊరంతా మారుమ్రోగిపోయింది ఎఱుకమ్మ సహగమనం సంగతితో. రాత్రి ఇన్‌స్పెక్టరు కలలో కొచ్చి "నన్ను మారుమనుములముండవన్నావు కదూ? నేను రోజుకు ఎంతమందినో చూస్తున్నాను గదూ? నన్ను నీవు చావుమానం చెయ్యనిచ్చేవు కాదు గాని నేనుచేశానుచూడు. నా మరణానికి మావారి నేం బాధపెట్టకునుమా!" అని ఎఱుకమ్మ చెప్పినదని

ఇన్స్పెక్టరు ఎఱుకమ్మ బంధువులందరితోనూ చెప్పి వారినందరినీ తీసుకొని శ్మశానానికి వెళ్లాడు. చితిపై కప్పబడివుంది పసుపుచీర. ఆశ్చర్యపోయారందరూ. ఎఱుకమ్మ అన్న ఆ చీరతీసి జాగ్రత్తపెట్టాడు. నిప్పులు కణకణలాడుచున్నాయి. చీర కాలనందుకు ఎఱుకమ్మ మాహాత్మ్యాన్ని పొగిడా డిన్స్పెక్టరు. కొంతసేపు ఎఱుకమ్మ బంధువులంతా శోకరించి ప్రార్థన చేశారు. కొంతసేపటికి అటాత్తుగా ఆ నిప్పుల మధ్య పసుపువర్ణంతో చిటికెనవ్రేలులావున బారెడు పొడుగుగల పాములు రెండు పెనవేసుకుని వున్నాయి. ఆ నిప్పులమధ్య కాలకుండావున్న ఆ పాములే "ఎఱుకమ్మా, ఎఱుకమ్మ భర్తా" అని వారి మహత్తును పొగడి అక్కడనే చిన్నదేవళం కట్టించారు ప్రజలు. ఏటేటా ఎఱుకమ్మ పేరుచెప్పి మహాశివరాత్రి రోజున గొప్ప తీర్థం; ఆ దేవళంచుట్టూ ఇప్పటికీ జరుపుకున్నారు. ఇప్పటికీ ఆ పాములు అప్పుడెలాగున్నాయో ఇప్పుడూ అలాగేవున్నవి. ఆ ఎఱుకమ్మ కాపురం చేసినవీధికి "ఎఱుకమ్మపాలెం" అని పేరు పెట్టి ఇప్పటికీ అలాగే వాడుతున్నారు. శివరాత్రికి జనం మాజోరుగా శృంగవరపుకోటవచ్చి అక్కడకు మూడు మైళ్లదూరంలోనున్న పుణ్యగిరికిపోయి స్నానముచేసి దేవదర్శనం చేసుకొని ఎఱుకమ్మగుడికి వచ్చి పళ్లూ, పసుపూ, కుంకుమా సమర్పిస్తూంటారు. ఇట్టి పతివ్రతామణులైన స్త్రీలు మృతినొందినను మృతజీవులై చిరస్మరణీయులు గదా?

మానసబోధ

ఔరా మానవజన్మ కర్మగుణ తత్త్వాది ప్రపంచంబుఁ గ
ళ్లారా చూచుచునున్న వాఁడ వనునిత్యం బింతయుం దోచదా?
లేరెవ్వారలు నీకు నీ వొకనికిన్ లే వెందుకీ దుర్భ్రమల్;
కూరాకుందిని గోచిపెట్టుకొని నీకున్ హాయిగాఁ దోచు కా
సార ప్రాంతమునన్ మహావటతరుచ్ఛాయోపవిష్టుండవై
ధీరుల్ మెచ్చగఁ బాడరా; మరిభవా తీర్ణుండవై కూడరా;
పోరా ముక్తివధూటి యుల్లదిగో: నీభోగేచ్ఛలన్ వీడరా.

పి. కృ. మూర్తి

చాంద్ సుల్తానా

గోసల నరసింగరావుగారు, ఎం. ఏ.

చాంద్‌సుల్తానా పవిత్రనామాక్షరములు అహమ్మద్‌నగరరాజ్యసంరక్షణా ధురీణత్వమున నైక్యమాయెను. అబలయగు నా బాలామణి బలపరాక్రమాదు లాబాలప్రసిద్ధములు. అహమ్మద్‌నగరరాజవంశమున నుద్భవించిన సర్వులలో నీమె సితద్యుతివలె సముజ్జ్వలము. క్షమాతేజంబులకు, సత్యశౌచములకు, ధర్మాధర్మములకు శేవధి. స్వమత పరమత విభేదములేక యితర మతములయెడ గౌరవము, సహనము కనుపరచుచుండెను. కష్టసహిష్ణుత, నిస్తంద్రత రాజనీతిజ్ఞత మొదలగు సుగుణపుంజములు, నద్వితీయమగు ప్రేమ, యనన్యసామాన్యమగు వివేకము, ననిర్వచనీయమగు సౌజన్యము మొదలగు దైవీప్రవృత్తులు పిన్ననాఁటినుండియు నీధీర నారీమణియందు ద్యోతక మగుచుండెను. నిరతముఁ బ్రహృష్టాంతరంగమున, సామంతులగు తాబేదారులను దీనులగు సేవకులను నాదరించుచుఁ బోషించుచు వారి కనుగుణ్యముగఁ బ్రవర్తించు చుండెను. వేయేల, నీమె యసాధారణ గౌరవోదార; యఖండ శౌర్యాలంకార; యసమానకీర్తిస్వరూపః సర్వజనసమాదరణీయయై, స్వాతంత్ర్య గామినియై, లోకైకమాతయై యలరారుచుండెను.

1596-వ సంవత్సరమున మొగలాయి చక్రవర్తియగు నక్బర్ చక్కెరముక్కయనందగు దక్కనురాజ్యధానిపై నుక్కుకత్తి నెత్తెను. మురాదురాజపుత్రుం డీసమరమునకు సర్వసైన్యాధిపత్యము వహించెను. ఆఘోరసంగ్రామప్రణాళికకు నహమద్‌నగరుముట్టడి తొలిపద్దు. అహమ్మద్‌నగరు మున్ముందు భయానకరణరంగముగ మాఱిపోవును. ఏలికఁజూడ బాలుఁడు; ఇఁక కర్తవ్యమేది? అహమద్‌నగరునం దెచ్చటఁ జూచినను జనులు గుంపులుగూడి రాజ్యరమకు రానున్న ఘోరవిపత్తును గూర్చి పలుసారులు ముచ్చటించుచుండిరి; ఉపన్యసించుచుండిరి; కర్తవ్య మూహించుచుండిరి.

ఇట్టి విషమపరిస్థితులలో చాంద్‌సుల్తానా తదేకదీక్షతో నిరుపమానకౌశలముతో కార్యప్రణాళికను సమకూర్చుకొనుచుండెను. వజీరులు, సామంతులు, సైన్యాధీశులు, రాజప్రతినిధియగు చాంద్‌బీబిచెంత కేతెంచి వినయవినమితగాత్రులై సలాములనొనరిచి, మొగల్ వీరులనెదుర్కొని నిర్జించు నుపాయ మత్యావశ్యక మనినుడివిరి. చాంద్‌సుల్తానా కడు నప్రమత్తతతో సమస్త విషయముల నాకర్ణించి, డెందంబున గ్రందుకొన్న సందేహముల నివారింపనెంచి శత్రువాహినుల సంఖ్య, నాయకుల నామములు, సంగ్రామమునకు వలయు సామగ్రి గూఢచారుల సంచారములు మొదలగువిశేషములఁ గూర్చి ప్రశ్నించి చక్కఁగ విషయము నవగాహన మొనరించు

కొనెను. అనంతర మామె కొంతదనుక మహాసముద్ర వహించి యుంచుక తడవాలోచించి యుద్ధమున కవశ్యము సిద్ధపడుడని యాజ్ఞాపించెను.

మురాదహమ్మద్‌నగరరాజ్యసింహాసనము నచిరకాలములోఁ దనకు నర్పింపుమనియుఁ దన యాజ్ఞను రాజప్రతినిధి శిరసావహింప వలయుననియు సందేశ మంపెను. 'యుద్ధమునకే సిద్ధ'మని చాంద్‌బీబి ప్రత్యుత్తరమొసంగెను; ఇరుకక్షలవారు హోరాహోరి పోరాడుచుండిరి. ఇంతచాఁద్‌సుల్తానా, వీరపురుష వేషమునఁ గృపాణపాణియై మొగలాయి సేనలు కలగుండుపడునట్లు భీకరాకారమునఁ గదన మొనర్చుచు శాత్రవుల శిరములను నిసితకరవాలమున కెరవేయుచు, నహమద్ నగర రక్షాదక్షులగు ధీరులఁ బురికొల్పుచు, వీరవిహారము సల్పుచు నాఱుమాసములు కోటను బలిమతో సంరక్షించెను. కావుననే యొకానొక సుప్రసిద్ధ పాశ్చాత్య చరిత్రకారుం డీ క్రిందవిధమున చాఁద్‌సుల్తానాను ప్రస్తుతించెను.

Chand Sultana who acted as a regent on behalf of her nephew, gallantly defended the city of Ahmadnagar appearing herself on the ramparts of the city in full armour and with drawn sword.

అహమ్మద్ నగర దుర్గస్వాధీన మొనర్చుకొనుట దుర్గమ మగుటను మురాద్ సంధి చేయ నిశ్చయించి రాయబారము నల్పి కృతకృత్యుడాయెను. మొగల్‌సేన ఢిల్లీపురాభిముఖమాయెను. అగ్బరు చక్రవర్తి చాఁద్ సుల్తానా ధీచాతురికి, ధైర్యస్థైర్యములకు రాజ్య రక్షణామనీషకు నతులితా నందాశ్చర్యముల నొందెను.

బలగర్వల్ మొగలాయి లహ్మదునగర్ పైఁగత్తిఁగీటంగ నీ
వలఘుప్రాభవ వైభవోద్ధతి నవార్యప్రౌఢి నుద్గాఢని
శ్చలధైర్యాకృతిఁ గోటఁగాచి రిపులన్ జక్కాడవే! చాందుబీ
సులతానా, స్వజనైక రక్షణకళా స్ఫూర్జత్ప్రసన్నాననా.

బాలికలు - పాకవిద్య

శ్రీమతి శృంగారకవి లక్ష్మీనరసమ్మగారు

స్త్రీవిద్య తగినంత అభివృద్ధి గాంచకున్నను, మునుపటికంటె నెక్కువగానే వ్యాపించుచున్నది. పురుషులకు గరుపబడు విద్యవలెనే స్త్రీలకుగరుపబడు విద్యయు, ఏదోయొకవిధముగా పుస్తకమును చదువుట కుపయోగించుచున్నదేగాని జీవయాత్ర కుపయోగించునంతటిదిగాలేదు.

స్త్రీలును, పురుషులకువలెనే సర్వవిద్యలను నేర్చుకొని విదుషీమణులై, దేశాభ్యున్నతికి తోడ్పడినగాని సంఘ ముత్తేజమునకు రాదు.

కొంచెము పెద్దదగు ప్రతియూరి నొకపాఠశాల యుంటున్నది. బాలిక లాపాఠశాలకుబోయి, బాలురతోపాటు పాఠపుస్తకములను జదువుచున్నారు. ఇట్లు కొంతకాలమువరకు జదివినపిమ్మట, స్త్రీలయందును, పురుషులయందు భేదమేర్పడి, ఇరువురు వేరువేరు విధముగా జీవనము గడుపవలసినవారగుచున్నారు.

స్త్రీ రజస్వలయైన పిమ్మట భర్తతో కాపురము చేసి, పిల్లలగని తల్లియై, శిశుపోషణాదికములలో మెలంగుచున్నది. పురుషుడెదిగి పెద్దవాడై భార్యతో సంసారచక్రమును సుఖముగా నడుపుటకై, ఏదోయొక వృత్తిలో ప్రవేశించి ధనము సముపార్జనము జేసి, పిల్లలను లోకోద్ధారకులను గావించుటకు వలయు సౌకర్యము లొనగూర్చవలసినవా డగుచున్నాడు.

పోనీ! స్త్రీలకే యున్నతవిద్య నేర్పి, వారినే ధనసముపార్జనమునకు వినియోగింతమన్న యెడల, పురుషులకే ఉద్యోగములు గాని, సంపాదనార్హమగు వృత్తులు గాని చాలకున్న నీసమయమున స్త్రీలుకూడ ఉద్యోగములకు పోటీపడినయెడల నిరుద్యోగసమస్య మరింత కఠినమై, దేశమం దాందోళన కలిగించునేగాని ఫలప్రదాయి కాదు.

గర్భిణీస్త్రీకి విశ్రాంతి యావశ్యకము. పిల్లలను పెంచుటలో తల్లికిగల యోర్పు, శాంతి, పురుషులకుండుటయరుదు. గర్భధారణమునకు పూర్వమును, ప్రసవానంతరమునుగూడ స్త్రీకిసంతోషము, సౌఖ్యము, విశ్రాంతిముఖ్యావశ్యకములు. సహజమగు నీదేశోద్ధరణకార్యమునకు పైగా, సంసారమునీదు బాధ్యతకూడ మీదపడినయెడల స్త్రీ చాల నలిగిపోవుటయేగాక, ఇటు శిశుసంరక్షణమో, అటు ఉద్యోగమో చెడును.

ప్రకృతి సిద్ధముగా పురుషుడు ఏదోయొక వృత్తిని సాధనముగా గొని ధనసముపార్జనమునకు దగియున్నాడు. "మగవాని పెంపుబిడ్డ" యని నాదారు పిల్లల ననుట వాడుకయై యున్నది. బుద్ధి చాకచక్యమందుగాని, కార్యనిర్వహణమందుగాని, పరాకాష్ఠయందుగాని, స్త్రీలు పురుషులకు తీసిపోరు. రాజ్యములనేలిన స్త్రీలు, రణరంగమున రక్తసిక్తధారలతో తాండవించిన స్త్రీలు, మంత్రులై రాజకార్యముల నడపిన స్త్రీలు లేకపోలేదు. కాని వారిసంఖ్య చాల తక్కువ.

అట్లే పురుషులలోకూడ, ఇంటిపనులయందు, వంట పనులయందు, శిశుపోషణమందు, ఆరితేరినవారు గలరు. కాని వారిసంఖ్యయు చాలతక్కువ.

మూడగా, ప్రజాభివృద్ధి గావలసినయెడల, స్త్రీలను మాతలుగా నుండునట్లును, పురుషులను, భార్యలను, పిల్లలను సుఖముగా పోషించుటకు వలయు ధనము

వార్జించుటకును నియమించిన ప్రాచీన సదాచారమే మంచిది గానున్నది.

స్త్రీలకు బాల్యమందు తండ్రియు, యౌవనమందు భర్తయు, వార్ధకమున సుతులును, పోషణకర్తలుగా నియమించి స్త్రీ సౌఖ్య విశ్రాంతులను గలిగించిన మనువు ధన్యుడు.

నాగరకత ముదిరి ముదిరి, స్త్రీ మాతృత్వపదవిని స్వీకరించకను పురుషుడు పెండ్లియాడి భార్యాపుత్రుల పోషణభారము నంగీకరించకను, దేశవర్ధకులగు ప్రజలను సృష్టించుటకు వెనుదీయగా, జర్మనీ, ఫ్రాంసు దేశము లీనాడు స్త్రీలకు మాతృత్వధర్మమును, పురుషులకు భార్యా సుతుల పోషణమును విధియించి దేశమును ప్రజావర్ధకము గావించుచుండవలసిన శోచనీయ స్థితికి వచ్చినది.

ఇప్పుడిప్పు డక్కడక్కడ స్త్రీలు పరీక్షలు ప్యాసయి ఉద్యోగపదవుల నాక్రమించుచున్నారు. భార్యాభర్తలొక్కచోటనుండి, హాయిగా దాంపత్య సౌఖ్య మనుభవించుచున్నవారిని జూచినవారి కెంతో ముచ్చటగా నుండునని చెప్పగా వినియుంటిని. ఉద్యోగమునకును, సంసారధర్మమునకును పడక పోవుటచేత,అట్టి స్త్రీలు వివాహమునే మాని పరివ్రాజకలుగా నిలిచిపోవుచున్నారు. అట్టివారు కొందఱున్న జాలును.

ఎటుజూచినను, స్త్రీలకు మాతృత్వపదవీవాంఛ యుదయింపజేయు విద్యాప్రణాళిక చాల యావశ్యకము.

ప్రస్తుతము మనపాఠశాలలలోని విద్య ఏ 13, 14 ఏండ్లకో పూర్తిగావించుకొని యస్.యస్. యల్.సి, ప్యాసైన ఒకబాల, అత్తవారింటికేగినచో చిన్నచిన్న పనులు చేయుటకు గూడ రాక, తనకును, తనభర్తకును సౌఖ్యమీజాలకున్నది.

స్త్రీలు పాఠశాలలోనే చిన్నతనమునుండియు నుండుటచేత, వారిభావి సంసారసౌఖ్యమునకు వలయు విద్యలను, పాఠశాలలలోనే నేర్పబడవలయును. ఆ విద్యలలో—పాకవిద్య—చాల ముఖ్యమైనది. హిందూగృహము మిక్కిలి మితవ్యయముతో గూడిన గృహము. హిందువుల ఆర్జన మిక్కిలి తక్కువ. ఆకారణమున పెద్దకీతములవారు పెట్టుకొనినట్లు, వంటకొకనిని, బజారువెచ్చముల కొకనిని బట్టలారవేయుటకొకనిని, యిట్లు పలువురు నౌకరులను పెట్టుకొనుటకు వసతిజాలదు. కావున స్త్రీలకు ప్రధానమగు పాకవిద్యను పాఠశాలలలో నేర్పుట అభిలషణీయము.

15 ఏండ్ల స్త్రీ, భర్తతో కాపురముచేయుచుండును. అప్పటి కప్పుడే వంటయిం దారితేరి, శిశుపోషణమునకు వలయు విధ్యనునేర్చి, కామశాస్త్రమును ఆరోగ్యశాస్త్ర సమ్మతమొనర్చుకొని ధర్మార్థకామ మోక్షములను జారగొను సత్ప్రయత్నమునందుట హిందూశాస్త్రసమ్మతము. అది యట్లుండ, నేటి ఆర్థిక పరిస్థితులను బట్టి చూచినను, స్త్రీ సంసారమున పతికి సహాయకారిగా నుండినగాని ఆసంసారము సుట్టుగా నడవదు.

అవిభాజ్య హిందూకుటుంబములు నేడు కాన్పించుటయే అరుదుగానున్నది. అట్టి కుటుంబములలోని పెద్దలు, చిన్నవారలకు చెప్పకయే, సంసార నిర్వహణమునకు వలయు సదుపాయములను చెప్పుచుండెడివారు.

పృథక్ కుటుంబము లేర్పడినతరువాత, చిన్న వయస్సున తల్లియగు యిల్లాలికి సంసార నిర్వహణ దక్షత, పాకశాస్త్రప్రవీణత మరింతయవసరములైనవి.

కావున పాఠశాలలలో ప్రస్తుతపు ఆరోగ్యశాస్త్ర పద్ధతుల ననుసరించి పాకశాస్త్రమును జెప్పుటకు ప్రారంభింపవలయునని కోరుచున్నాను. సోదరీమణులీయభిప్రాయముతో నేకీభవించి పాఠశాలాధికారుల కీవిషయమై యుద్బోధము గలిగింతురని విశ్వసించుచున్నాను.

స్త్రీల యభివృద్ధి కెంతో కృషిసల్పుచు, కష్టనష్టములకోర్చి, ప్రశస్తమైన "గృహలక్ష్మి" పత్రికా వతంసమును నడపుచున్న, పత్రికాధిపతులుగూడ నీవిషయమై సత్కృషి సల్పుదురుగాక యని కోరుచున్నాను.

వింత వివాహము

బంకుపల్లి సూర్యశాస్త్రిగారు

అది మాఘమాసం. రథసప్తమి వెళ్లి రెండురోజులే అవడముచేత మలయమారుతం హాయిగా వీస్తుఉంది. 'పరిమళం' అప్పుడే భోజనంచేసి చావడిలోకొచ్చింది. గోడకు దాపిన సరస్వతీపటము వెనుక మామూలు ప్రకారంపెట్టిన గృహలక్ష్మి పత్రిక తీసి చదువుతూ మంచంమీద చేరబడింది.

ఎదురుగాఉన్న యింట్లో 'సమీరు' కుర్చీలో కూర్చొని కళ్లజోడుసర్దుకుంటూ తన విద్వాన్ పరీక్షాపుస్తకాలు చదువుకుంటూఉన్నాడు. తల పైకెత్తిచూచేసరికి ఎడమవైపున్న పరిమళంయొక్క సుందరవదనం కనిపించింది. సమీరు తనహృదయాన్ని ఇన్నాళ్ళకు ఆమెపరంచేశాడు. దృష్టికూడ పరిమళంమీద లగ్నమయిపోయింది.

పరిమళానికి ఆచూపులు విసుగుకలిగించేయి. అదివరకెప్పుడు సమీరు అల్లా చూడకపోవడంచేత కోపంకూడ ఒచ్చింది. కొంతసేపటికి ఈర్ష్య తెచ్చుకొని తనచేతిలో ఉన్నగృహలక్ష్మి పత్రికను మంచంమీద పడవేసి చావట్లోంచి వెళ్ళిపోయింది.

సమీరు ఖిన్నుడై పోయేడు కాని ఒక్కొక్కమారు ఎంచేతనో ఒళ్లుపులకరిస్తుఉండేది. పరిమళం పెంకితనం జ్ఞాపకం తెచ్చుకొని ఒక్కొకమారు కోపం దుఃఖంకూడ తెచ్చుకుండేవాడు. మొత్తంమీద ఇదివరకున్న మనశ్శాంతి ఇప్పుడులేదు చదువుతూవున్న పరీక్షాపుస్తకాలు తలకెక్కడంలేదు.

౨

పరిమళానికి యిరువదియైదు సంవత్సరాలుంటాయి. మందారపువ్వులాంటియావ్వనం, యావ్వనంతోపాటు వైధవ్యవ్యథకూడ ఆవేశించింది. రోజురోజు జీవితం ఎడారై పోతూంది. "జీవితంలో నాకు విశ్రాంతిలేదు. కాబోలు!" అని అనుకుంటూ ఉండేది. కాని ఎప్పుడూ గృహలక్ష్మి భారతి మొదలయిన పత్రికలు చదవడంచేతనూ సమీరు ఇన్లుయున్నుచేతనూ హృదయవిశ్రాంతి కల్పించుకుంటూ ఇప్పుడిప్పుడు భావాలు మార్చుకుంటూ ఉన్నట్టు అగుపడుతూఉంది. పాటలంటే చాలయిష్టము. పాటలుపాడిన ఆడపిల్లల్ని చూస్తే చాల ఆదరిస్తుంది. తననోటుపుస్తకంలో ఎన్నోపాటలు రాసుకుంది. ఎప్పుడూ ఆడుతూపాడుతూ సంతోషంతో పవిత్రంగానే కాలంగడుపుతూఉంది.

పరిమళం తండ్రి శ్యామలరావుపంతులు గవర్నమెంటుపెన్షనుదారు. పూర్వాచార పరాయణుడుకాడు గాని స్వతంత్రభావాలు లేనివాడు.

సమీరు పన్ను గడలకే మాత్రం తీసిపోడు. ఎలాగైనా తనకోరిక సఫలం చేసుకుందా మనుకున్నాడు.

3

మర్నాడు పదిగంటలయింది. మామూలు ప్రకారం పరిమళం భోజనంచేసి ముందుచావడిలో కొచ్చింది. పటంవెనకనున్న పుస్తకం తీస్తు సమీరుమీదికి తనకడకంటి సెర్చిలైటు ఫోకస్ చేసింది.

తమాషాచేద్దామని "ఇదిగో!" అని తన మధురకోకిలస్వరంతో కూసి చాటుకెళ్లి దాగుంది. భావతరంగాల్లో తేల్తూ ఉన్న సమీరు హృదయనావకు లంగరు అందలేదు. తానేంచెయ్యాలో తనకు తెలియలేదు. కాని అతడేంచేస్తున్నాడో చూద్దామని పరిమళం కిటికీలోంచి కొంచెం తలపైకెత్తింది. సమీరు ఏమీ ఎరుగనట్టు తలవంచుకొని పుస్తకం చదువుతున్నట్టు నటిస్తు పరిమళంయొక్క వదనకమలం పూర్తిగ గోచరమయ్యేక "ఓహో" అని పక్కున నవ్వేడు. పరిమళం కోపమువచ్చినట్టు వేడిగ సమీరువేపుచూస్తూ గబగబనడచి వంటింటికెళ్లిపోయింది. "నాకేనా కోపంరానిది" అని సమీరు వీధితలుపులు గభాలున మూసేశాడు.

౪

ఆరాత్రి సమీరు కసలునిద్రపట్టలేదు. "పరిమళానికి నామీద నిజంగా ప్రేముందా లేదా? లేక ఇదంతా కొంటెతనమా?

అంతలో కేనవ్వు... ..అంతలో కేకోపం.... కొంటెతనముంటే ఉందిగాని అందులో వ్యక్తిత్వంకూడ ఉంది.

పరిమళాన్ని విడచి క్షణమేనా ఉండగలనా? అయ్యో ఉండడమే! విడచి బ్రతుకడమే! నా జీవితం జీర్ణారణ్యంకాదూ! పరిమళం! నా జీవితం నిష్ఫలంచేస్తావా?" అని ఈవిధమయిన మోహాందోళన తప్ప మరొక ఆలోచనకు సమీరు హృదయంలో తావులేదు.

నిద్రలో కూడ పరిమళంవదనకమలమే ప్రత్యక్షం. హృదయేశ్వరి మందగమనంతో సమీపించి ఆలింగనంచేయబోయినట్టు కలొచ్చింది. ఇంకేమిజరుగునోగాని అంతట్లో గదిలో ఏదో చప్పుడైన చట్టున మెలకువొచ్చింది. దిగ్గునలేచి చూచేసరికి పరిమళం లేదు. పరిమళం వాయువులో లీనమైపోయింది. తుదకు విషవాయువై పోయింది పరిమళం. మరి ఒక్కకునుకైనా లేదు.

వెంటనే ఫైల్ తీశాడు. స్వప్నమంతా చిత్రించికథగారాద్దామనుకున్నాడు. చిన్నెలు వన్నెలుపెట్టి కథపూర్తిచేసేసరికి రెండుగంటలు రాత్రయింది.

ఉదయాన్నె సమీరుకనబడలేదు. నిన్నటి వేడి వేడిచూపులు ప్రియుని మనస్సు విరిచేశాయేమో అని పరిమళానికి బెంగకలిగింది. రోజు సంతోషంగాతిరిగే పరిమళం ఆనాడు కొనదిరిగి స్తంభానికి చేరబడికూర్చొంది.

౫

సమీరుకథను పరిమళానికి చూపించాలని అనుకున్నాడు. ఒకవేళ యీకథశ్యామల

రావుపంతులు కంటపడితే అసలుకే మోస మొస్తుందేమో అని అనుకున్నాడు. ఆ కథ కాగితం ఇంట్లోఉంచేసి ఉత్తచేతులతో వీధిలో కొచ్చేడు. శ్యామలరావు పంతులుతో మాట్లాడదామని కల్పించుకొని అతనింటికి వెళ్ళేడు.

సమీరుని చూడగానే పరిమళానికి వల్ల మాలినసిగ్గు కలిగింది.

పైట సవరించుకుంటూ ముసిముసినవ్వుతో పాటలపుస్తకం తెరుచుకొని కలంతో ఒక్కొక్కపాట రాసుకుంటూ కూర్చుంది. సమీరు నిజంగా మాట్లాడడానికి వెళ్ళలేదు. కాని ఏదో కొంతసేపు శ్యామలరావు పంతులుతో మాట్లాడి తిరిగి ఇంటికెళ్లుతు ఉంటె పరిమళం ఎదురైంది.

౬

“పరిమళం! కాస్తమంచినీరిస్తావ్?” అన్నాడు సమీరు. పరిమళం తెచ్చిన నీళ్లు త్రాగేడు. “ఇంతతియ్యగా ఉన్నాయేం నువ్వుదెచ్చిన నీళ్లు?” అన్నాడు. “ఆతీపినీళ్లలో లేదు” అంది నవ్వుతూ

“అవునుగాని మాయింటికోసారొస్తావ్?”

“ఎందుకూ”

“ఒకగమ్మత్తు చూపిస్తా!”

“ఏమిటి?”

‘ఒస్తెగాని చెప్పను”

“చూపిస్తెగాని రాను”

“బలేటక్కరివే”

“సరిగాని చెప్పవోయ్”

“కథ”

“కాదు చెపుదూ” అంది.

“అబ్బ!!”

“అయితే నేనురాను”

“అయితే విను. నీమీదకలొచ్చింది రాత్రి”

“అయితే కథ రాశేవేమిటి ఆకల?”

“ఆ, అట్లాంటిదే జరిగింది”

“ఏమనొచ్చిందికల?”

“తినబోయిరుచులెందుకూ అడగడం?”

“ముందు తెలుసుకుంటే మనస్ఫూర్తిగా తినొచ్చునని”

వీళ్ల కబుర్లు శ్యామలరావుపంతులుకి వినిపించేయి. ఏమిటో చూద్దామని తలుపుతీసేసరికి తోడిదొంగ లిద్దరు ప్రత్యక్షమయ్యేరు.

ముఖం ప్రక్కకుత్రిప్పి నవ్వుకుంటూ నిలబడ్డాడు సమీరు.

పరిమళంసిగ్గుతో దాగుంది. పాపం శ్యామలరావుపంతులు ఏంచేస్తాడు? ఏవో గొనుగుకుంటూ గదిలో కెళ్లిపోయ్యేడు.

పరిమళంఒచ్చేక “విన్నారు చివరకు మన కథంతా” అన్నాడు సమీరు.

“పరవాలేదు. సాయంత్రం రానా?” అంది.

“ఆ ఆరుగంటలకి”

“ఆ”

సమీరు హృదయభారంతగ్గింది. పరిమళం మాటలు తలుచుకుంటూ నూతన వికాసంతో షికారువెళ్లిపోయేడు.

౭

అనుకున్న వేళకు పరిమళం సమీరింటికి బయల్దేరింది.

సమీరు తనగదిలో సంధ్యచీకట్లో ఆలోచిస్తు కూచున్నాడు. ఆలోచన అరోగంట మీద; ఇంతలో ఎవరో వెనుకనుంచి కళ్లు మూసేశారు. ఉలికిపడి విడిపించుకోడానికి వెనకకు చేతులుచాచి ఆ చేతులు గట్టిగ పట్టుకున్నాడు సమీరు.

"ఇదంతా పరీక్ష చదువే నా?" అంది నవ్వుతూ పరిమళం.

సమీరు కథతీశాడు. "ఇదిగో! నీకు చూపిస్తానన్నది."

"స్వప్నగాథా?" అంది.

"మనవిలాసగాథ"

పరిమళం ప్రియునిలో పూర్తిగా లీనమయి పోయింది. తన్మయురాలై లోకం మరిచి పోయింది.

౮

రాత్రి భోజనమయ్యేక శ్యామలరావు పరిమళాన్ని పిలిచి "ప రి మ ళ ం, నీవరస బొత్తిగ బాగులేదుసుమా?" అన్నాడు.

పరిమళం నవ్వుతూ "ఏంనాన్న" అంది.

"ఇదేమిటిల్లా అదురుబెదురూ లేకుండా." అన్నాడు కోపంతో.

పరిమళం తలవంచుకొని కాలి బొటన వ్రేలితో నేలమీదరాస్తూ కన్నీళ్లు కారుస్తూ నిలబడి నీరై పోయింది.

ఆరాత్రి ఏవేవో మాటలు చాలచాల అన్నాడు తండ్రి.........

ఆరాత్రి తొలిఝాము ఎల్లాగో గడిపింది. తెల్లవారుసరికి పరిమళం ఇంట్లో లేదు. సమీరు ఊళ్లో లేడు.

ఆరోజు గడిచిపోయింది. రెండోరోజు కూడ గడిచింది. మూడోరోజు వచ్చింది. సమీరు పరిమళాల జాడైనా లేదు. నాలవ నాడు ఉదయం శ్యామలరావుపంతులుపేర ఒకకార్డు వచ్చింది.

అందులో:—

"నాన్నగారికి,

నమస్కారములు. నేను సమీరుని పెళ్లి చేసుకున్నాను. మా ప్రేమ ప్రవాహాన్ని మానవమాత్రుడు అడ్డలేడని నేను సాహసించి చెప్పగలను. ఇదిఒక పవిత్రమయిన ప్రేమారాధన. అమానుషమయిన అకృత్యము కాదు.

ఇట్లు మీ ప్రియపుత్రిక,
"పరిమళం"

'సుకృతి యెవ్వండో కదా ధాత్రిలోన్''

శా॥ శ్రీ విశ్వేశ్వర సన్నిధానమునఁ గాశీ క్షేత్రమం దార్య భూ
దేవుల్ కొందరు పూర్వ మెక్కుడు ప్రీతిన్ గోష్ఠిగాఁ జేరి నా
నా వేదాంత రహస్య చర్చలను విన్నాణంబుతోఁ జేయుచున్
శ్రీ వాణీ కరుణాకటాక్ష విలసచ్ఛ్రీయుక్తి నొప్పారుచో.

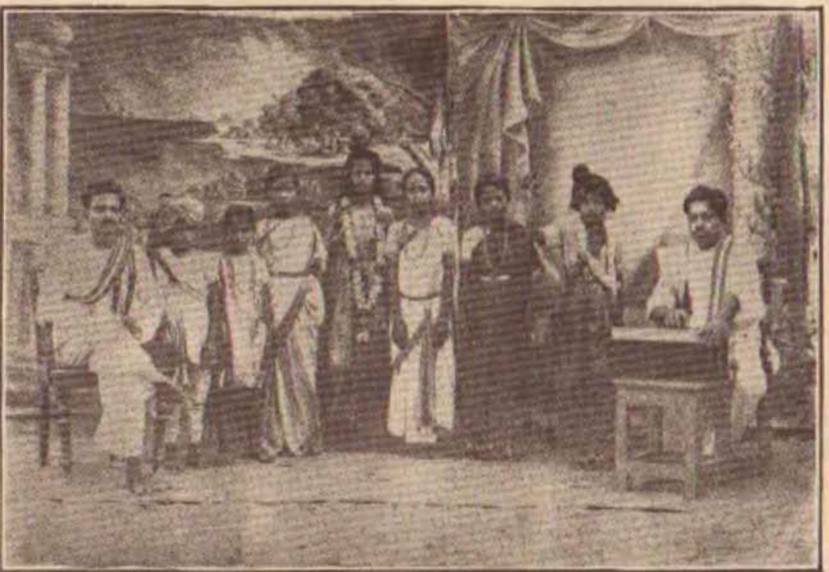
మ॥ పరమాశ్చర్యకరప్రభాయుతము దివ్యంబున్ స్ఫురన్నాగరా
క్షర సంయుక్తమునై తనర్చు నొక బంగారంపుఁబళ్లెర మా
పరిషన్మంటపమధ్యభాగమున శోభారాశియై వ్రాలెః నీ
శ్వరమాయాతిశయంబు లోకొక్కట నుద్భాసించుఁబో యట్టులన్.

మ॥ 'బహుమానం సుకృతేర్వరేణ' యని యాపత్రంబుపై నుండెఁ; నా
మహనీయుల్ తిలకించి రిచ్చవడి పల్మారుల్ ఫలింత్రట్టె త
న్మహదర్ధంబును బొంద నర్హుఁడెవఁడౌనాయంచు మోదించుచున్
బహు మార్గంబుల. నిక్కమే సుకృతి యెవ్వండో కదా ధాత్రిలోన్.

చ॥ అకట మరొక్క వింతగలదా హరదత్త హిరణ్యవస్తువున్
సుకృతులుగానిమానవులు సోకినఁజా లది సత్తురేకుగా
నొక తృటిలోనమారు !! నెవరుందురు సాహసు? లైనఁగాని యూ
రక నొక రిద్దరయ్యలు పరాభవ మొందిరి యప్పు డప్పుడే.

ఉ॥ ఆకథ దేశదేశములయందును వెల్లడియై యహర్నిశల్
రాకలు సేయఁజొచ్చి రటు లక్షలకొద్ది మహానుభావు, ల
స్తోకయశుల్, విశుద్ధచరితు ల్ధనికు ల్నిరతాన్నదాతలున్
ప్రాకటధర్మశాస్త్రపరిపాలకు లుత్కటపుణ్యశాలులున్.

ఉ॥ ఏటికి వీరు వారనుట లేగతినో సుకృతంబుఁజేసి తీ
పాటి యటంచు నెంచుకొను వాఁడెవఁడైన సరే కడంగి యా
హాటకపత్రమొందఁదగు నంచు నశేష ధరాతలంబునం
జాటఁగఁ బంచిరంతఁ బరిషజ్జనముల్ముదితాంతరంగులై.

భీమునిపట్నం బాలికాపాఠశాల నాటకప్రదర్శనం

శ్రీమతులు రంగనాయకి, రుక్మిణిఅమ్మాళ్ గార్లు

ఉ॥ ఆ సమయాన యాత్రికజనాళికి లెక్కయుఁ బత్ర మున్నదే
భాసురమైన యా కనకపత్రముఁ బొందుద మన్న గోసమే !!
వాసిగ సంగహీనులగు వారికిఁ బేదలకెల్ల తైర్థికుల్
కాసుల వర్షముల్గుఁరిసి కమ్మని కూరలుఁ గాయలన్నముల్
రాసులఁబోసి బట్టలిడి క్రమ్మరి యా పరిషత్స్థలిన్ రసా
భాసము నొంది పోదురు; శివా ! యెవరున్ సుకృతంబు సేయరో!!

ఉ॥ కాలికి బుద్ధి సెప్పె గతగర్వముతో నిరతాన్నదాత; యా
జోలికిఁ బోవు టే యుడిగె శోషిలి మేటి పరోపకారి; యా
ప్రోలికి మోముఁజూపఁ డల భూతదయాపరుఁడట్టె; రేకుపై
వ్రాలిక బుద్ధి నొల్ల రెటువంటి మహాత్ములుగూడ నయ్యెడన్॥

మ॥ చనె నిబ్బంగి నయారె ! యిట్టి యొక వర్షం; బంత నప్పేటిలోఁ
దన సర్వస్వముఁ బేదసాదలకునై దానక్రియల్సేసి యొ
క్క నిమేషంబున గోచిగట్టుకొని శీఘ్రంబేగ నచ్చోటికిన్
జననాథుండొకఁ డెల్లవారలకు నాశ్చర్యంబుఁ గల్పించుచున్॥

ఉ॥ 'దాతలలోన దాత ! వసుధాతలమందున నిట్టివార లే
జాతులనైనఁ బుట్టుట యసత్య మసత్యము ! భూతనాయకుం
డీతనికే యొసంగు నది; యేటికి సంశయ మొంద ? రండహో
చూతము కన్నులార' యనుచుం జని రెల్లరు వానివెంబడిన్

మ॥ 'లలి నీ భూపతి, కట్టె తోడుతన కైలాసంబుఁ జేరున్' 'కుభృత్
కులరత్నం బిఁక బొందెతోడుతనె వైకుంఠంబుఁ జొచ్చున్' 'మహా
త్ముల కీ ధారుణి నే యసాధ్యమును గద్దో ?' యంచు నెల్గెత్తి వీ
థులలో లోకులు కాకుల ట్లరచి చేతు ల్గొట్టి రుత్సాహులై.

మ॥ 'ఇతనిం బోలు విరాగి యెవ్వఁ డెపు డెందేఁ బుట్టనే? యిట్లు శ్రీ
వితతిం బంచియొసంగునే' యనుచు శ్రీ విశ్వేశ్వరాస్థాన పం
డితవర్గంబును గూడ వానిఁగొనియాడెన్ వేయినోళ్లన్. మహీ
పతియున్ వేగమ తత్సభాసదులతో నాక్రుచ్చెఁ దా నిట్టులన్.

చ॥ 'అనఘ చరిత్రులార, వినుఁ డా నిటలాక్షుఁడు సాక్షిగాఁగ నా
ధన కనకాది వస్తుసముదాయములన్నియు గ్రుడ్డిగవ్వయై

నను మిగులంగ నీక యిడినాఁడనుగా! సుకృతంబు దీని కం
టెను మరియేది? వే యొసఁగుడీ యిక నాకు సువర్ణ పత్రముల్.

మ॥ అన నాపండితు లైకకంఠ్యముగ 'నానా మానవాధీశ! దా
నిని నీవే గ్రహియింప నర్హుఁడ వహో నిక్కంబుగా!' నంచుఁ బ
ల్కిన మోదాతిశయుండు వాఁడు నరుగెక్కెన్ మెల్లఁగా! రోమహ
ర్షణకంపాది విలక్షితాంగమునఁ జేరంబోయె దానింగొనన్;

ఉ॥ వెంటనె యెల్లవారలకు విశ్రుతమై యశరీరి యంతలో
'నంటకు దొంగనాకొడక! యంటకు ముంటకు; మీవుకావుము
క్కంటి దయాస్పదంబ'వని గట్టిగ మ్రోసెను గాని భూవిభుం
డంటెను దాని నాసమెయి; నక్కట! తత్ఫలమేల చెప్పుటల్!!

మ॥ పరిహాసాస్పదు లౌటగాక! తమ గొప్పల్తాము వేమారుఁ బ
ల్వురిలో నూరకఁ జెప్పుకొన్న నరు లా భూతేశ్వరప్రీతు లౌ
దురె? యాత్మస్తుతికంటెఁ బాతకము కద్దో? వట్టియాడంబరు
ల్బరికార్థంబెటులం గడింతు రిటు లాశాపాశసంబద్ధులై?

ఉ॥ ఈవిధి 'దొంగనాకొడుకు' లెందరికయ్యెనొ శృంగభంగ మ
య్యా, వివరింపమాకుఁ దరమౌనె? యదట్టుల నుండనీ: మహా
దేవునిఁ జూచువేడ్కఁ జనుదెంచె నొకానొకనాడు మేటి స
ద్భావుఁడు కాఁపువాఁడొకఁడు భద్రముగా నటు వారణాసికిన్.

మ॥ పరమాసహ్యము — చూడలే దకట! యేపాపంబులం జేసెనో!!
కర మామేన్ వ్రణపూర్ణమై యమిదుతర్గంధంబులం గొట్టుచున్
బురువుల్గారుచునుండ బాధపడుచున్ మొఱ్ఱోయటం చార్చుచున్
బోరలంబొచ్చు నొకండు మార్గమున నాపుణ్యాత్మకుం జూచుచున్.

మ॥ 'కడువృద్ధుండను; గండ్లు లేవు; నడువంగాల్లాడ; వమ్మయ్య, ప
ట్టెడుకూఁడింత జలంబు — చాలు నదియే! యాదీనునిన్ వేగఁజూ
డుఁడు!! పానంబులుపోయె! నొక్కఁడును లేఁడో ధర్మచిత్తుండు నా
నుడు లాలించెడివాఁ'డటంచుఁ గడుఖిన్నుండైన యవ్వానినిన్

చ॥ తటుకునఁ జూచికర్షకుఁడు తద్దయుఁగన్నుల నశ్రుపూరముల్
జొటజొటరాలఁ జెంతఁజని శుద్ధదయావివశాంతరంగుఁడై

'కటకట! తమ్ముఁడా!' యనుచుఁ గాఁగిటఁ జేర్చి ప్రియంబుతోడ 'నాఁ
కటఁబడి కొట్టుకొం చిటులఁ గష్టము నొందుచు నున్నవాఁడవే!

శా॥ అన్నా, శ్రీగిరిజామనోహరున కే నర్పింతునం చిప్పుడే
కొన్నా నీ కదళీఫలంబు; లివె; యాఁ కొన్నాఁడ వీ వెంతయో!
పున్నెం బట్టుల నుండనిమ్ము కనెదన్; ముం దీవు భక్షింపుమా;
యన్నం బేమియుఁ బెట్టలేనయితి నీ కం చెంతయో నొచ్చెదన్.

ఉ॥ కప్పుర మిందు; నీరొయిడలి గబ్బు నడంచును; మత్కాతరికన్
జప్పునఁ బారదోలు; నిదిచాలున? నే నికపోయి వత్తునా?
చెప్పు' మటంచుఁ బ్రీతిమెయిఁ జేతనొకించుక డబ్బు వెట్టి పైఁ
గప్పి నిజాంశుకం బొకటి కర్షకుఁ డేగను శంకరార్థియై.

మ॥ అటమున్నందరొ తైర్థికుల్ కల రసంఖ్యాకుల్ మహాశక్తితో
నిటలాక్షుంగని భోగరాగముల నెన్నేఁ జేయుచున్ సర్వది
క్తటముల్ గింగురువెట్టగా "హరహరా, కైలాసవాసా, మహా
నట"యం చార్చుచు దానధర్మములకై నాణెంబులం జిమ్ముచున్.

ఉ॥ వానిని జూచి యందరొకపట్టున నవ్వుచుఁ గేలిచేయుచున్
"జానపదుండు వీఁ డెవఁడొ చక్కఁగ వచ్చెను రిక్తహస్తుఁడై"
"లేనిది లేనెలేదు: కదళీఫలమైనను లేకపోయెనే"
"కానియునైన దక్షిణకుఁగాఁ గొనితేఁ డిది యెంతలోభమో"

చ॥ అని యిటులాడుకొంట విని హాలికుఁ డచ్చటు వాసి సంతసం
బునఁ జని యా సభాసదనముం గను వేడుకతోడ నచ్చటన్
ధనికవరుల్ స్వకీయసుకృతంబుల మిక్కిలిఁ జెప్పుకొంచు శం
భునిబహుమానమందుకొనఁ బోవుచు నొందినభంగపాటులం
గని మదిలోన నచ్చెరువు గల్గఁగ దానును దానిచెంతకుం
జనియె మనుష్యసాజమగు చంచలచిత్తముతోడ సంతటన్

చ॥ 'మిడుకఁడు వీరు పెద్దలని; మీదికి వచ్చుచు నున్నవాఁడు; ద
మ్మిడివెలసేయఁ; డేమిటికొ మిట్టిపడుంగద గోచిపాతరా
యఁ డెవఁడొ వీఁడు: గెంటుఁ'డని యాడుచునుండినవారి వీడి యొం
డెడకు గమించి యాహాలికుఁ డెంతయుఁ జోద్యమునొంది చూచుచో;

ఉ॥ ఆపరిషత్తునుండి యొకయయ్య చివాలున లేచివచ్చి యా
కాపునుజూచి "ఓయి, కరకంఠుఁ డొసంగును హేమపత్రమున్
దాఁపక యీవొనర్చు సుకృతంబులఁ జెప్పిగ్రహింప రా"మ్మనెన్
ఏపళు వెట్టిదో తెలియ నెవ్వరికైనఁ దరంబె ధాత్రిలోన్

క॥ కని నిర్వ్యాజస్నేహంబున నాబుధుఁడా పరోత్తమునిఁ గెంగేలం
గొని తత్పరిషన్మధ్యంబున కల్లనఁ దెచ్చె: నుత్తముల లీ రదియే.

ఉ॥ హాలికచక్రవర్తియుఁ గృతాంజలియై యను "నయ్యలార! నా
కేలయిదంతయున్? జనన మెత్తిన దాదిగఁ గష్టజీవినై
యాలినిఁబిన్న పాపలఁ బ్రియంబలరారఁగ బెంచికొంటకై
నేలను దున్నుకొంట, తిని నిద్దురవోవుటయే యెరుంగుదున్.

మ॥ ఒకటెంకాయయుఁ గొట్టలేనయితి నయ్యో! యిన్నినాళ్ళాయెఁ గా
శికి నేవత్తును బోదుఁగాని యెపుడున్ సేవింప నైతీశ్వరున్
సుకృతం బేమిటిచేసినాఁడనని యిచ్చోఁజెప్పు మండ్రయ్య!! కా
పకులంబందునఁబుట్టి పున్నముల నెప్పాటం గడించుంగదా!!

మ॥ అకటా! అచ్చెరమెట్టిదో యెరుగ నయ్యా, బాబు, నే నెప్పు డే
రికి నేగానియు నీయలేదుకద!! యేరీతిన్ శివుండిచ్చువాఁ
డిక నాకిట్టియినాము లక్కటకటా యీ యాస నా కేల? యూ
రక నన్నేటికి లాగుచుంటి"రని దూరంబేగె వాఁ డెంతయున్.

ఉ॥ వానికిబోధజేసి యలపండితుఁ డెట్టటులో గిరీశస
న్మానము వానిఁబట్టుమనినన్ వెరపొందుచు వాఁడు నల్లనన్
దానిని ముట్టెనెట్టటులో! తక్షణమే యది దిక్తటంబులన్
భానుసహస్ర తేజమయి భాసిలె!! హాలికుఁ డెంతవాఁడహో!

మ॥ "అదిరా! హాలికచక్రవర్తి! కడుఁబుణ్యాత్ముండ వీ; వౌను! నీ
యెద నిండారెడు పండువెన్నెలయె!! నీ కేయీహాలున్ లేవు. భూ
తదయావాలుఁడ వీవె యీ కనకపత్రం బొందనర్హుండ" వం
చు దివంబం దశరీరిపల్కెను గడుం జోద్యంబుగా నంతటన్.

ప॥ కృ॥ మూర్తి

గృహోద్యాన శిక్షక

గుమ్మలూరు సత్యనారాయణగారు, బి. ఎస్ సి: ఎగ్.

ఖండములద్వారా ప్రవర్ధనము:

ఖండములద్వారా ప్రవర్ధనము చేయుటవలన నీదిగువ రెండులాభములు సమకూడగలవు.

1. మొక్క మొక్క కులసాంప్రదాయములు నిలుచును. 'మొక్కకు కులసంప్రదాయము ఉన్నదా' యని పెక్కురు నవ్వగలరు. వివాహములందు చిక్కుపెట్టు కులసాంప్రదాయములు యీ మొక్కలలోకూడ రావలెనాయని విచారించుట కవకాశము ఉన్నది: పూవులకుండదగిన సుగుణములు వర్ణము, వాసనయుగదా. ఈ రెండుసుగుణములుగల జాతులుంచుట చాలయవసరము. కాని యొక్కొక్కగుణమునకు పేరుబడిన జాతుల నొకదానితో మరియొకదానిని సంకరపరచిన, వాని సంకరజాతులలో నుండగలవు. ఐనను, రెండుమూడు కాలములవరకు, విత్తులవలన సంకరజాతులు ప్రవర్ధనము లగుచున్నప్పుడు, వీనిసంకరములు పూయుచు, కాయుచు, మరియొక కాలములో భిన్నభిన్నగుణములతో నవతరించి మనలను మోసపుచ్చును. ఇచ్చట నాసంకరజాతి, యనుకొనిన కులసాంప్రదాయము తప్పినదిగదా. ఇట్లు గుణములనుండి దారితప్పకుండుటకు, సంకరపరచినజాతులను విత్తుల (గింజల) వలన గాక, వాని ఖండములద్వారా ప్రవర్ధనముజేయుట యిటీవల కమలాకరహస్యముగా కనుగొనబడినది.

2. కొన్ని మొక్కలలో, నిమ్మచేదలలోని క్షీరీ భాస్కరు లాకోకప్ప దుదయించినటుల, మనము కని, విని, యెరుగని యుత్తమగుణములు గలిగి యొకటి రెండు మొక్కలు, వాటియంతటవి పుట్టుట వాడుక గలదు. (Sports). ఈ వింతమొక్కలు చాల లాభకరముగా నున్నప్పుడు, తిరిగి పొందకుండ చాలకాలము వరకు వాని ఖండములనే యుపయోగించుచువచ్చిన నిలబెట్టగలము. కనుక ఖండములు ప్రవర్ధనావిధానములలో చాల ముఖ్యమైనవి,

ప్రవర్ధనావిధానము.

బాగుగా ముదిరిపోయినవి గాక బలముగానున్న 10-12 అం॥ పొడవుగల మొక్కల నొక కొమ్మలో నుండి వాడిగల తోటచాకుతో గాని, తోటకత్తెరతో గాని, కోసి తీయుము. వాడిగల పనిముట్లనే తోట పనులలో నుపయోగించకుండిన ఖండములలోని 'విభాజ్యకణములు' (Cambium layers) అనునవి చిందర వందరగా తెగి, పనికిరాకపోవును. మనపని పాడయి పోవును. కొమ్మను కత్తిరించుటకు ముందుగా నది 3-6 కణుపులు గలిగియున్నదో లేదో చూడవలెను. పిదప క్రింది కణుపునకు దగ్గరగా కొమ్మను గుండ్రముగా, మట్టముగాను చివరికణుపు దగ్గరకొమ్మను యేటవాలుగాను కోయగా వచ్చిన కొమ్మభాగమునే ఖండమనుచున్నాము. ఈఖండమును గోసిన వెంటనే 8-10 గంటలవరకు నీళ్లలోనుంచి, లేక తడిపినగడ్డిలో నుంచి తీసినపిదప బాగుగాతుడిచి మట్టముగా నరికిన క్రిందిభాగమునకు, మైలతుత్తము బహుస్వల్పముకలిపిన శుభ్రమైన పేడముద్దను మెత్తుము. ఏటవాలుగానరికిన మీదిభాగము గోలెములోనికి పోవును. ఇటుల

చేయుటవలన, యెక్కువ యాహారపదార్థములను దీసుకొని వేగము వేళ్లుతన్నుటకు వీలుగానుండును.

ఖండము లిట్లు తయారయిన తరువాత గోలెములను నిండవలసియున్నది. మంచి మిశ్రమును తగుల బెట్టక, చిన్న పూలగోలెము (6—5—4 అం॥)లో 1 భాగము మెత్తని బొగ్గుగుండ, 3 భాగములు సన్నని యేటి యిసుక, 1 భాగము తోటమన్ను కలిపి నింపవలెను. సాధారణముగా ఖండములను బాతునప్పుడు ఖండములనే వ్యయముగా మన్నులోనికి పూర్తిగా పాతుక. అటుల జేసిన ఖండములలోని కణుములు కొన్ని తెగి పాడగును. కనుక యట్లు చేయుటమాని, యొక కర్రపుల్లతో మొదట గోతుల చేటవాలుగా జేసి, యందు జాగ్రత్తగా నీ ఖండముల నుంచవలెను. ఇట్లు గోలెములో చేసిన గోతులు, గోలెముల కేంద్రమునుండి కేంద్రోపరిభాగమువైపు, చేటవాలుగా నుండిన మంచిది.

తోటజారితో గోలెము మధ్యను నీరుబోయుచు, జాగ్రత్తగా నుంచిన 3-3½ నెలలలో ఖండములు వేళ్లు తన్నును. సాధారణముగా ఖండములను పాతుటకు మన ప్రాంతములలో నవంబరు మంచిది. ఎందుచేతననగా యీ నెలలో యిదివరకే యెండిపోయినవి గాని, ముదిరినవిగాని యాకులను కొమ్మలను కత్తిరించి వేయుదుము. అప్పుడే ఖండములనుగూడ దీసిన యవి మార్చి నరికి వేళ్లుతన్ని, బాగైలో నాడ్చి పాతుటకు సరిగా నెదిగియుండును.

అమెరికాపద్ధతిప్రకారము ఖండప్రవర్ధనము

24, 18, 2 అం॥ కొలతలుగల, మూతలేని దేవదారు డొక్కును తెచ్చి, యందులో పశుగెత్తము, మంచి మన్నుతో నింపి, ఖండముల క్రిందిభాగమును పేడ ముద్దలోముంచి, దానిని తలక్రిందులజేసి పాతు నలవాటు అమెరికాలో గలదు. అటులజేసిన, సూర్యరశ్మి బాగుగా ఖండముల కండ్లకుదగిలి వేళ్లు త్వరలో పుష్టిగా వచ్చును. ఈవిధమునకు ఖండములు 6–9 ఉన్న చాలును. ఇందులో నొకచిన్న విషయమున్నది—సయ్యమో, భూతమో యనుకొనకుండ దానిని చేసిచూచిన లాభమున్నదీ, లేనిదీ, తెలియగలదు. "ఎసిటిక్ ఏసిడ్" (Acetic Acid) అను నొక యామ్లపదార్థమును నీళ్లలో గలిపి, గోలెములో గాని తొట్లలో గాని చల్లిన, వేళ్లతిశీఘ్రముగా బలముగా వచ్చి మొక్క పుష్టిగానుండును. ఈ చిన్న లేనములోని దార్థ్యత, మొక్క యెదుగుచున్న కొలది, దాని స్థితిలో మంచిదనమును దెలుపుచునే యుండును.

మొగ్గంట్లు — వానిద్వారా ప్రవర్ధనము

అనగా మొగ్గలవలన తయారయిన అంట్లు సాధారణముగా 'మొగ్గలు' అనునపుడు పూమొగ్గలని యభిప్రాయపడుదుము. కాని 'మొగ్గ' యనగా పక్వమునకు రాని పత్రసంబంధమగు వృక్షాంగవిశేషము. అది పూమొగ్గయినపుడు పువ్వులను, ఆకు మొగ్గయినపుడు కొమ్మలను దొడగును. ఈ మొగ్గలలో మొక్కలలో గల గుణములన్నియు యిమిడియుండును. ఇవి యించుమించు మొక్కల భావిజీవములు, వృక్షశాస్త్రరీతిని జూచిన కణుపులదగ్గరనున్న 'కండ్లు' అను ఆకుమొగ్గలును, పూలమొగ్గలును, యొకటే. ఆకును పూరేకయుగూడ లోని మూత్ర్యాంగ సముచ్చయములో నొకటే. కనుక యీ సందర్భమున మొగ్గంటులోని మొగ్గ కణుపుల దగ్గరనున్న కన్నున కీయన్వయము.

మొగ్గంటువలన లాభములు

1. విదేశపురకములు పెంచునపుడు అవలంబింపవలసిన యుక్తమార్గమిది. మనతోటలో బాగుగా పెరుగు రకములకీ పైయూరిరకముల కండ్లను మొగ్గంటుగా కట్టిన మంచిది. అట్లుగాక పైదేశపు రకములను చెట్లపాళ్లముగా గాని పాతినను, ఖండములుగా జేసినను, యవి వేళ్లు తన్ని యొకప్పుడీ స్థలములో బ్రతుకవు. కనుక యుత్తమమైన విదేశజాతులను, స్వదేశ

మున ఎక్కువగా పెరుగు మొరటిజాతులపై, మొగ్గంట్లుగా గట్టిన లాభము. ఇట్టి మొగ్గంట్లకు సాధారణపు రోజా గులాబి ('Edward Rose') మంచిదని యిదివరకే చెప్పితిమి.

2. ఒకే చెట్టులోని, రెండుమూడు కొమ్మలలో నుండి 2, 3 రకముల పూవులను పూయించగలము. అట్టి వింతకృషి యుద్యానములో నుండదగినది.

మొగ్గంటు కట్టువిధము

మొదట మనకు కావలసిన విదేశపుజాతి మొక్క (లేదా యురతజాతిమొక్క, లేదా ఖండములను దెప్పించి కొనినపుడు ఖండములను) దీసి యందులో ఆకు పచ్చగాను, దృఢముగాను, యున్న కన్నును వెదకి దాని చుట్టుగల కొమ్మ బెరడును వాడిగల తోటచాకుతో చిన్నగా గంట్లుపెట్టి, క్రమముగాగోసి, యూడదీయుము. ఇట్లు పైకిదీసిన 'మొగ్గబెరడు' ఉండును. మొగ్గకును; చుట్టుగల యావరణ బెరడునకును, సంకేతకములు.

పిదప బెరడు వెనుకనింకనంటుకొనియున్న తల్లి మొక్కయొక్క నాళములను మెల్లిగా చాకుతో, బెరడు కన్నము పడకుండ, గోకి పారివేయుము. ఇట్లు పలుచనైన బెరడు, మధ్యనొక మొగ్గకలిగియుండు నన్నమాట. దీనినే యంటు గట్టుదుము.

ఇకను అంటుకట్టబడు మనదేశవాలి మొక్కదగ్గరకు పోయి బాగుగా పక్వమునకువచ్చి, యింకను ఆకు పచ్చగానున్న కొమ్మభాగమునుబట్టి, యందు దృఢముగాను, ఆకుపచ్చగాను, యున్న మొగ్గను జూడుము. ఈ మొగ్గయు, యిదివరకే విదేశపు రకమునుండి యూడదీసియుంచిన మొగ్గయు, సుమారు వయసులో నొకటిగనైయుండిన మంచిది. ఇట్టి మొగ్గను వెదకిన పిదప తోటచాకుతో (ఇంగ్లీషులోని 'టి' అక్షరము వలె) గంటుపెట్టుము. ఈ గంటు బెరడుయొక్క లోతు (దళము) దాటి లోనికి పోకూడదు. అటుల గాక లోనికిపోయిన నాళములు దెగి, మొక్కకు హాని గలుగును. కోతలోని అడ్డముగానున్న గంటు తల్లికొమ్మ కణుపుమీది కుండవలెను. నిలువుగానున్న కోత, యా తల్లికణుపుమీది కన్నును సరికివేయుచు రావలెను. ఈ కోతవలన తల్లికన్ను చంపివేయబడినది. దాని స్థానమున నిదివరకే తయారుచేసియుంచిన 'అంటు' మొగ్గవచ్చును.

ఇట్లు అంటుమొగ్గయును, తల్లికొమ్మపై అంటు కోతయు, నయిన పిదప అంటుమొగ్గ నాకోతలో దూరిచి కట్టవలసియున్నది. ఇది చాల జాగ్రత్తగా చేయవలెను. మెల్లగా నిడుపుకోతకున్న రెండు దవడలను విడదీయుచు, యా ఖాళీస్థలములో నీ యంటుమొగ్గను మణిగిపోకుండ, దూర్చవలెను. అందుకుగాను, అంటుమొగ్గయొక్క వెడల్పుకన్న, గంటులోని అడ్డకోత చాల కొంచెమెక్కువగా నుండినను యుండవచ్చును. కాని అంటుమొగ్గయొక్క పొడవును, అంటుకోతయొక్క నిడుపును సరిపోవలెను. కొలతలను సరిజూచుకొని, జాగ్రత్తగా మొగ్గను లోనికి దూర్చి, 'అంటుమొగ్గ', 'నరుకబడిన తల్లిమొగ్గ'మీదకు సరిగా వచ్చినటుల జూచి, విడదీసియుంచిన బెరడు దవడలను తిరుగ మూసి, తడపిన యరటినారతో, అంటుమొగ్గమాత్రము వదలి యనగా తప్పించి, చుట్టును కట్టివేయవలెను. దీనితో విధానము పూర్తియైనది. ఇకనే నీరును పోయనక్కరలేదు. (అనగా అంటుమీదను) ఏమియు చేయనక్కరలేదు. మామూలుగా మొక్కకు నీరుపోయుచు, చీడపట్టిన యాకులను త్రెంచి వేయుచుండవలెను. 3–3½ నెలలలో నీమొగ్గ చిగుర్చును. చిగిర్చినపిదప యీ మొగ్గంటు మీదనున్న తల్లి కాడభాగమును క్రమముగా కోసి వేయవలెను. తుదకిట్లు, ఒకజాతి తల్లిమొక్కపై, వేరొకజాతి మొగ్గను దొడుగుటచేత, 'మొగ్గంటు' అయినది.

పైని చిగిర్చిన మొగ్గంటు క్రమముగా నెదిగి తల్లి నుండి క్రింది యాహారమును గైకొనుచు, తన జాతి

పువ్వులకు పూయును. ఇట్లు ఒకే కొమ్మనుండి రెండు జాతుల పువ్వులను కాయుదును. ఇదియే మొగ్గంట్ల వలని రెండవ విశేషము. మనకెన్నిరకముల మొక్కనుండి రానక్కరలేనప్పుడు అన్ని తల్లికొమ్మలమీద నిట్లు మొగ్గంట్లు కట్టవచ్చును. లేదా చాలరకములు ఒకే మొక్కనుండి పూయించుటకు, అన్ని వేరువేరు రకముల కంట్లను, తల్లికొమ్మలపై మొగ్గంట్లు గట్టినను కట్టవచ్చును. ఇకనీ విధానక్రమము తెలిసినపిదప నే విచిత్రప్రదర్శనమైనను జేయుటలో కష్టమేమున్నది?

గోలెములలోని జయప్రదముగా గులాబిని పెంచగలుగుటకు

1. గోలెముయొక్క క్రిందికన్నములు మూసుకొని పోకుండ చూచుచు, నీటి నిలకడలేక, యెక్కువ తెమ్మదనము లేకుండ చూడవలెను.

2. సాధ్యమైనంత తరచుగా నేలను గలుపుచు మొక్క యెదుగుకొలది (గోలెములోని యాహారమై పోవుచుండును గనుక) గోలెములోని మన్నును మార్చు చుండవలెను. †

3. విలాసాధిక్యతను వింతవింత పాత్రలను గాని రాక మంటిగోలెములే యుంచుట శ్రేయస్కరము.

4. మొక్క బాగుగా మొగ్గలను దొడుగుచున్నప్పుడు ద్రావకపు టెరువుల నుపయోగించుట ఉత్తమము.

5. వర్షాకాలమున యెక్కువనీరు గోలెములో నిలచిపోయిన వెంటనే గోలెమును తలక్రిందులజేసి, పారపోయుట మంచిది.

6. గోలెములను మాటిమాటికి యెత్తి, స్థలములను మార్చుచుండవలెను. అటుల జేయుటవలన గోలెములోనుంచి, మొక్కవేళ్లను భూమిలోనికి తన్ను లేదు.

గోలెములోని మొక్క చచ్చుటకు కారణములు

1. సరియగు నీటి యింకుదల లేకుండుట.
2. శీతకాలములలో సాయంత్రము నీరుపోయుట.
3. మిగిలిన కాలమందెప్పుడును, మధ్యాహ్నము, లేక ప్రొద్దున్న యెక్కువ వడితో నీరుపోయుట.
4. తరచుగా మొక్క స్థితిగతులు చూడకుండుట.

---

† మూడు వారములకొక పర్యాయము గొప్పు తవ్వవలెను. పిమ్మట వారమున కొకసారియైనను మీద పెచ్చుకట్టిన నేలను కలుపుచుండవలెను.

రెండునెలల కొకసారి గోలెములోని సగము పరిశుమన్నును దీసివైచి, తిరుగ క్రొత్త గత్తముతోను, మంచి మిశ్రముతోను నింపవలెను. లేకున్న మొక్క నిరసించి చచ్చును.

బాలవిజ్ఞానశాఖ

౧. పాటలు

మల్లెపువ్వుకు చెల్లెలో యేమో
మాపెరట్లో పూసింది
తెల్లని సన్నని జాతియొక్కటి
జాజిపువ్వని అంటారు
పందిరి లేదు ప్రాకుట లేదు
పరిపరివిధముల పొడవులతో
చిందులుత్రొక్కుతు దానికొమ్మలే
చివరంటా ప్రసరించాయి.
గుబురుకొన్నది కుండ్రముగాను
గుప్పెడు పూవులు గుచ్ఛమున
కబురులుకావు కావలసినచో
కడుపడిగా రండేరుదము.

పొదవుకాదు నే నిలబడితేనా
కొదదాకా అది వస్తుంది
ఎడతెగక నే నొంతయేసినా
మొన్నో పువ్వులు మిగిలేయి
అమ్మ పూవుకు అన్ని పూవులు
అక్కయ్యల్లిన దీ దండ
రెమ్మా రెమ్మకు లెక్కాజమలే
దెక్కునపూవులు మిగిలాయి
మల్లేజాజీ ఒక్కసారి
మా పెరటిని చూడొస్తారు
కొల్లలుగా పూసేపి పిమ్మట
గు నగులాడుతు పోతారు.

౨. కథలు

అల్లుని తెలివి

శ్రీమతి సీతాలక్ష్మిగారు

అత్తగారింటికి అల్లుడువచ్చెను. అల్లుడు వచ్చెనని అత్తగారు చాల సంతోషపడి పప్పుపరమాన్నము పిండివంటలు మొదలగు నవిచేసి మునక్కాయసాంబారుకూడచేసెను. మామగారు వూరిలోలేనందున అల్లుడు ఒంటరిగా కూర్చొని భోజనము చేయవలయు నని ప్రక్కయింటి బ్రాహ్మణుని భోజనానికి పిలచి ఇద్దరికి అన్నము మొదలైనవి వడ్డించి, మునక్కాయ సాంబారును నాలుగుముక్కలతో వడ్డించెను. అల్లుడు మునక్కాయలు ఇదివరలో చూచి యుండలేదు కావున, ఎట్లు తినవలయునని తెలియక ప్రక్కయింటి బ్రాహ్మణుని విస్త్రికును చూచినాడు. ఆయన ముక్కలు నమలి తొక్క ఉమ్మి యుండెను. మనముకూడ అట్లు నమలి తొక్కను ఉమ్మినయెడల అత్తగారు ఏమైన అనుకొంటారేమోయని అల్లుడు తొక్కతోనే నమిలి మింగవలయుననుకొని, ముక్కలను నమలి తొక్కతో మింగజాలక కంటిలో నీళ్లుకారగా, "చచ్చితి బ్రతికితి

బాబూ" అనుకొని, చాలకష్టపడి ఎట్లో నాలుగుముక్కలను ఒకటొకటిగా మ్రింగివేసెను. అత్తగారు ఇదికనిపెట్టి అల్లునికి, మునక్కాయలంటే చాల ఇష్టంకాబోలు, తొక్కలతోకూడ మ్రింగివేసినాడని మఱి నాలుగుముక్కలు తెచ్చివేసెను. "ఆనాలుగు ముక్కలు తినుటకే యెంతో కష్టపడి మ్రింగితే మఱి నాలుగుముక్కలు యెట్లు మ్రింగేదిరా భగవంతుడా" యని చేతికి ఒకముక్కను తినడానికి తీసుకొనగా, ప్రక్కఇంటి బ్రాహ్మణుడు అల్లుని తెలివిని కనిపెట్టుకొని, ఈలాటి మొద్దు వీడొక్కడేనా లేక ఇంక ఎంతమంది ఉన్నారో కనుక్కోవలయునని, అల్లుని చూచి "అయ్యా మీవారొకరేనా లేక మీతోబుట్టువులు ఎంతమందియున్నారు?" అని అడిగెను. అందుకు అల్లుడు "ఈ నాలుగు ముక్కలూ తిని నేను బ్రతికితే, నాతోకూడ నలుగురయ్యా" అని చెప్పినాడు. కథ కంచికి మనమింటికి.

సత్యవోలు రాజశేఖరరావుగారు

పుంగనూరు రాజు

పూర్వకాలమున పుంగనూరురాజ్యములో యొక వైశ్యకులజుడు వాస మొనర్చుచుండెను. కొలది వత్సరములక్రితమాతను గొప్పయైశ్వర్యవంతుడే; కాని పాపమాతడిప్పుడు కడుబీదవాడై యుండెను. అతని యాస్తంతయు బోయినది కాని పెద్ద సౌధమొక్కటిమాత్ర మింకను మిగిలియుండెను. మహదైశ్వర్య సంపన్నుడగు యా వైశ్యుడా గృహమును మాత్ర మెంతదరిద్రావస్థననుభవించుచున్నను విక్రయింపజాలకుండెను. అతడు నివసించుటకు యిల్లు కడుపెద్దది. అప్పటి పూర్వకాలపు రోజులలో యిటుకలు సున్నము నుపయోగించక యిండ్లన్నియు మట్టితోడనే కట్టబడియుండుటచే యీతని గేహముగూడ మట్టితోడనే నిర్మింపబడియుండెను. వర్షకాలములో యధికవర్షములచే కోమటివానియింటిగోడ పడిపోయెను. గోడకువలయు మట్టికగుఖర్చుకన్నను కూలివాండ్రకూలి యెక్కువగుటచే యెట్లో శ్రమకోర్చి కూలీలచే గోడపెట్టించెను.

నాడే పరదేశీయుడైన చోరుడొకడా పట్టణమరుదెంచి, వణిజునియొక్క దివ్యభవనముగాంచి దానినిండ యధికధనరాసులుండునని యూహించి యా రాత్రి తప్పక యా గృహమునకు కన్నమువేసి చోరపడవలెనని దృఢముగా తలచెను. అతని యాలోచన ప్రకారమే నాటి నిశీథసమయమున చోరుడు నూతనకుడ్యమునకు రంధ్రము జేసెను. క్రొత్తగోడయొక్క మట్టి తడిగను మెత్తగను యుండుటచే యాచోరుడు తన శిరమును రంధ్రముగుండా దూర్చిదూర్చుటతోడనే యా మెత్తని తడిమట్టంతయు మీద బడుటచే యాకన్నగాడు వెంటనే మరణించెను. మరునటిదినమున చోరుని మిత్రుడొకడు వెదకుచు షాహుంకారు యింటి గోడలో స్నేహితుని మృతకళేబరము నొక్క

కొని యుంటుకొని యుండుటనుగాంచి చాల విచారించెను. తత్క్షణమే యాదొంగ రాజు చెంతకు పర్వెత్తుకొనిపోయి "మహాప్రభో! యీయూరి వర్తకుడొకడు నాస్నేహితుని నిష్కారణముగా చంపియున్నాడు. కావున న్యాయమును దయచేయు"డని కోరెను.

ఈసంగతి జరుగు కాలమున పుంగనూరు నకు ముఖ్యుడైన దద్దమ్మ రాజ్యమును పాలించుటకు యేర్పడియుండెను. ఆతని పేరుముల్లాసాహేబు. రాజెంతటి బుద్ధిహీనుడో యాతని మంత్రు లంతకంటెను తెలివిహీనులు బుద్ధిహీనులు. అట్టిరాజు న్యాయవిచారణకై తన సేవకులనుబిలచి నేరస్థుడగు వైశ్యుని దోడ్కొనిరమ్మని యాజ్ఞాపించెను. నీచులకు దుష్కార్యములను జేయుటన యుత్సాహము మెండుగదా! రాజాజ్ఞనుబడసినదే తడవుగ నొక్కపర్యాయమ్ బోయి యాభటులు నిరపరాధి యగు వైశ్యుని యీడ్చుకొని లాగుకొనుచు రాజుచెంతకు వచ్చిరి.

అంతట బుద్ధిహీనుడగు యవివేకియైన రాజు యేమియు నేరము నెరుంగని వణిజుని జూచి కఠినముగా "ఓవర్తకుడా! నీవేల తడిమట్టితో గోడనుకట్టించి యొకమనుష్యుని నిష్కారణముగా జంపితివి?"అని పల్కెను.

వెంటనే వైశ్యుడు "మహాప్రభూ! ఈ తప్పు నాదికాదు. అది గోడపెట్టిన కూలివాని నేరమైయున్నది. అందుచే నిందితుడతడు కాని నేనుకాను. ఆకూలివాడు తడిమట్టిని గోడకట్టుటకై యుపయోగించెను. నేనేమి చేయుదును."అని దీనముగాపల్కెను. అది విని రాజగు ముల్లాసాహేబు "తడిమట్టిని నుపయోగించి గోడకట్టిన కూలివాని నిటకు దోడ్కొనిరం"డనిచారులకు త్తరువొసంగెను. వెంటనే కూలివాడురాజు సమ్ముఖంబున కీడ్చుకొని రాబడెను. రా జాతనిగాంచి "కూలిపని వాడా! నీవెందుచే తడిమట్టి నుపయోగించి గోడకట్టి యొకమనిషిని మృత్యువాతబెట్టితి" వని గద్దించిపల్కెను. ఆ కూలివాడు "అయ్యా! ఆనేరము నాదికాదు. అడుసు చేయుచుండిన కూలివానిదానేరము. అందుచే నిందార్హుడాతడై యున్నాడు. అతడొసగిన మట్టి నుపయోగించితి"నని భయముతో మనవిజేసెను.

తత్క్షణమే రెండవకూలివాడు రాజు న్యాయస్థానమునకు దీసికొని రాబడెను. "కూలివాడా! నీవు తడిమట్టినిచ్చి గోడ కట్టించి చోరునేల చంపితి"వనిరాజు కోపముతో బల్కెను. "అయ్యా నేనేమియు నెరుంగను నేనుపయోగించినకుండకు మూతిపెద్దదై యుండుటచే నీరు యెక్కువగాపడి మట్టిని చాలా తడిపివేసినది. ఆకుండనుచేసిన కుమ్మరి నేరస్థుడు. దండనార్హు"డని తన తెలివి నుపయోగించి సవినయముగా చెప్పెను.

"కుమ్మరిని దీసుకొనిరండు"అని రాజైన ముల్లాసాహేబు సేవకుల కాజ్ఞయిచ్చెను. కుమ్మరివాడరుదెంచగనే "ఓయీ నీవీ కూలి వాని కడవకు మూతిపెద్దదిగా జేయుటచే యొక మనుష్యుని మరణమునకు కారకుడవై

యున్నావని యొంగియుండలేదా?'' అని ముల్లాసాహేబు గర్వముగా గద్దించిపల్కెను.

"గౌరవనీయులైన మహారాజా! నేనీ కుండను జేయు సమయమునందు యొక వేశ్య మాయింటిప్రక్కనే పోవుట తటస్థించినది. నా దృష్టిని సారెచక్రమునుండి మరల్చి, యావిటకత్తెను జూచుచునుంటిని. నామనస్సు దృష్టి కుండలుజేయుటపై లేకుండుటచే నాచేతు లాకుండను మూతిపెద్దదై యుండు లాగున జేసివైచినవి. అందుచే యానేరము నాదికాదు. ఈ నేరము భోగముదానిదై యున్నది. ఆమె శిక్షార్హురాలు.''అని కుమ్మరి చాకచక్యముగా జెప్పెను. వెంటనే యాక్షణమందే వేశ్యకై కబురు వెళ్లెను. ఆవెలయాలు మంచి వెలగల వలువలు బంగారునగలు ధరించి రాజు చెంతకరుదెంచెను.

రాజామెను వీక్షించి "ఓ సుందరాంగీ! నీ వెందుచే కుమ్మరికుండలుజేయుచుండగా, వానిగృహముచెంతనే వెడలితివి? నిన్ను జూచుచు కుండకు మూతివెడల్పుగా జేసెను. కుండకు మూతి వెడల్పుగా నుండుటచే, నీరు యెక్కువగాపడి, అడుసును యెక్కువ బాడి వలె జేసినది. అది యొకగోడకుపయోగింప బడెను. ఆగోడ యొకదొంగపై బడుటచే వాడా నిముషమందే జీవములు విడిచెను. అందుచే వాని మరణమునకు నీవు కారకురాలవై యుంటివి" అని రాజు పూసగ్రుచ్చినట్లు చెప్పెను.

అదివిని వెంటనే యావేశ్య "మహారాజా! ఆ తప్పిదము నాదికాదు. బంగారపు పనివాని దుకాణమునకు, నగకై వెడలుచుంటిని. నా సువర్ణాభరణమును, త్వరగా నాకు పంపకపోవుటచే నేనే స్వయముగా వెడలవలసి వచ్చినది. అందుచే దారిలోనున్న కుమ్మరివానియింటిదరినుండి పోవుట సంభవించినది. దీనివలన నిశ్చయముగా యా కంసాలియే నేరస్థుడై యున్నాడు. శిక్షకు పాత్రుడగును." అని తనవచోనైపుణ్య మగపరచి సవినయముగా నుత్తరువొసంగెను. ఆవెలయాలి ప్రసంగమునకు రాజు చాలసంతసించి, స్వర్ణకారునకై చారుల నంపెను.

అంతట కంసాలి యాన్యాయస్థానమున కరుదెంచి, యానేరమును, మంచియుక్తిగా యొక లోహము లమ్ముకొనువానిపై ద్రోచివైచెను. అటుతరువాత లోహవర్తకుడరుదెంచి, యితరులవలె బుద్ధిచాతుర్యములేనివాడగుటచే, నిందారోపణ యేరిపైనను బెట్టుటకసమర్థుడై, నిరుత్తరుడగుటచే, క్షమించుటకు వీలులేక నేరస్తు డతడేయని నిశ్చయించిరి. రాజాతనితో "ఓయీ! నీవే యాచోరుని మరణమునకు కారకుడవై యున్నావు. కావున నీవు తప్పక మరణింప వలసియున్నది. మంచి పదునైన వాడియైన, కొయ్యకు నిన్నుగ్రుచ్చివేసి చిత్రవధగావింతు"రని, తన యవివేకమును బ్రకటించుకొనుచు, న్యాయమును తీర్పుచెప్పెను. అచ్చటివారు ఆశ్చర్యపడిరి.

అంతలో యీ లోహవర్తకుని స్నేహితు లిరువురు, యీ చిత్రమును జూచుచు, వెలుపలయుండుట తటస్థించినది. వారిరువురును, యీ విచిత్రగాధనంతను విని, చూచి, మిత్రుని యనవసర మరణమునకు జింతిల్లిరి. ఎటో మారుమోపాయముచే వానిని మృతి నుండి తప్పించి, రక్షింపవలెనని తలచి, వారిలో వారు తగవులాడుకొన బూనిరి.

మందబుద్ధిగల ముల్లాసాహేబు, ధ్వనిని విని, "బుద్ధిలేని నిర్భాగ్యు లేల వివాదపడు చున్నారు. ఒకమనుష్యుడు ప్రాణములను గోల్పోవుచుండగా యీ సమయమున మీరు నిర్విచారముగా తగవులాడుట మంచిదికా" దనెను.

ఇదివిని యిరువురిలో నొకడు "ప్రభూ! మేము యేల తగవులాడుచుంటిమనగా, మే మిరువురమునుగూడ, యీ లోహవర్తకునికి బదులుగా కొయ్యకు గ్రుచ్చబడి ప్రాణములను తృణప్రాయముగా గోల్పోవుటకు కోరుచుంటిమి. ఎవరైనను కొయ్యకు గ్రుచ్చబడి నిర్విచారముగా నుసురులను బాసినచో, యాతడు మరుజన్మమున పుంగనూరునకు రాజై జన్మించు"నని పల్కెను. ఇట్లు పలికి మరింత యెక్కువగా తగవులాడజొచ్చెను. మిత్రు లిరువురును, "నన్ను చావనిమ్ము" "నన్ను చావనిమ్ము" "వలదు నేనే ముందర చచ్చెదను" అని ఒకరినొకరుత్రోసికొనుచు, గ్రుద్దుకొనుచుండిరి. ఇదంతయుజూచి తెలివి లేని, దద్దమ్మయైన, యారాజు యొక్క పెట్టున గొంతెత్తి "మూఢులారా? మీ యిరువురిలో నెవ్వరును చనిపోవవలదు. ఆ లోహవర్తకుడును మరణింపవలదు. మీలో యెవ్వరికిని నారాజ్యము, నా సింహాసనము నిచ్చుటకు యిష్టపడను. నేనే నారాజ్యమును కలిగియుండును. నేనే మరల పుంగనూరునకు రాజుగా జన్మింపవలెనని కోరుచున్నాను. అందుచే నేనేమరణించెద"నని యరచెను.

ఆ యుత్తరక్షణముననే మూఢుడైన ముల్లాసాహేబు, సూదిగానున్న కొయ్యను తన శరీరముగుండా గ్రుచ్చుకొని ప్రాణములను విడిచెను. ఆతనిమంత్రులు దీనినిజూచి, తెలివి లేనివారగుటచే, మరల ముల్లాసాహేబే పుంగనూరునకు రాజై జన్మించునని మిగుల సంతసించిరి.

ప్రాచ్యలోకము

(ప్రాచ్యులభావములు వేగము మారవు—భారతీయులకు కొంచెమెక్కువగా యెందుకు మారినవి?—వానిలో ప్రధానములు—ప్రాచ్యపాశ్చాత్యులకు నిజమైన భేద మెక్కడ—పాశ్చాత్య వనితామణులు వారివిద్యలు—పూర్వపు జాతిభేదములు ఇప్పటి కర్మభేదములు—ఈకర్మలలోనికి యంత్రా లెంతవరకు రావచ్చును—కుటీర, యంత్రపరిశ్రమల యోగ్యతా, అయోగ్యతలు—ప్రాచ్యులలో సహజముగా కలగావులగము లేదు—అకాలమరణములకు మిల్లువస్తువులు కారణములు—అక్షరములు రాకపోయినను భారతీయ వనితలకు లోకానుభవ మెక్కువ—ప్రస్తుతములో చదువురానివారికి లోకానుభవమే తెలియదు—ఉద్యోగములను భారతీయవనితలుకూడ చేయుగలరు. భారతీయాంగనల రాజకీయోత్సాహము—ఆక్షేపకుల అజ్ఞానము.)

ప్రాచ్యులభావములు వేగముమారవు.

క్రిందటిసంచికలలో యింకా పూర్వాచారాల లోనో 'అజ్ఞానం'లోనో కొట్టుకుంటూ యంత్రాలలో పనిచేయడం తెలియనటువంటి స్త్రీలు గలదేశములు, యంత్రాలు అసలే లేనిదేశములు అయి, ప్రాచీన వ్యవసాయ కుటీరపరిశ్రమలలోవున్న చీనా, తిబేతు దేశములలో స్త్రీలలక్షణములు, ఆశయములు, సంకల్పములు, కోరికలు ఎంత అమాయికముగా, అక్లిష్టముగా, ఆరోగ్యకరముగ ఆనందముగా వుండేదినో చర్చించినాము. వారిసంకల్పాదు లంతఅమాయికముగ వుండడానికి కారణము వారికి పాశ్చాత్యవిద్య, పాశ్చాత్యవాసనలు లేకుండుట అయివున్నది. అథవా కొందరికివున్నా, అవున్నవారిలో వాటిని మోహించిన వారికంటె ఏవగించుకొనేవారే యెక్కువ. జనసామాన్యమునకు వారి అనుశ్రుతాచారములలో ఎట్టిలోపమును కనిపించదు సరేగదా, సర్వమును గొప్పగానే కనిపించుచు క్రొత్తపద్ధతులంటే ఒక గోలలాగవున్నవి. ఆ రెండుదేశాలలోను కేవలము పాశ్చాత్యమిషనరీలు పాశ్చాత్యవర్తకులు కాక, భారతదేశంలోలాగే ఒక స్థిరమైన పాశ్చాత్యప్రభుత్వమే నెలకొనివున్నట్లయితే, అచ్చట స్థాపించినబడులలో చదువుకొనే స్త్రీపురుషు లెల్లరికిని ప్రాచీనపద్ధతులపై రోత, యంత్రవస్తువుల యందు ప్రీతి, పాశ్చాత్యాచారములయం దనుకరణ బుద్ధి మొదలగునవి స్థిరపడి, వారంతా గ్రామపునర్నిర్మాణము సంఘసంస్కారము ప్రారంభించి తమలాగే దేశం మార్చడానికి విశ్వప్రయత్నములును చేయుచుండియుందురు. కాని అచ్చట పాశ్చాత్యప్రభుత్వము లేనికారణముచేత, ఆబడులు లేకుండుటచేత ఆదేశపు పెద్దలకు యంత్రాదులయందు, పాశ్చాత్యాచారాదుల యందు ప్రీతిలేక పాశ్చాత్యులెవరైనా తమ్మాక్షేపించి నప్పుడు, మన దేశస్థులలాగ తమ్ముతాము దిద్దుకొని చక్కగా మారుగడంగక, పాపమూ యాక్షేపకులను ప్రత్యాక్షేపణము చేయుచున్నారు.

మనదేశము స్వభావంగా గ్రామములదేశమైయున్న

కారణముచేత, పాశ్చాత్యాచారాభిమానములు పట్టణవాసములను ముట్టడించినట్లు పల్లెటూళ్లలోకి ప్రాకలేదు. తప్పులో ఒప్పులో వారి పూర్వకాలపుగోలలు అజ్ఞానములు మూఢవిశ్వాసములలోనే వారు కొట్టుకొంటున్నారు. అవి అజ్ఞానమన్నా చెడ్డవిశ్వాసమన్నా వాళ్లు నమ్మరు. అవి విడిచిపెడితే వాళ్లకు లభించేముక్తి పోతుంది అనుకుంటారు. వారిలో చదువుకొన్న విజ్ఞానజాతులు కొన్నివున్నవి. వారి జ్ఞానవిశ్వాసములు ఇంచుమించుగా అట్లుగానేవుండే క్రిందివారి భావములను మార్చగడంగవు సరేగదా కొంతవరకు ప్రోత్సాహించుచుండును. ఇంగ్లీషు పరీక్షలు ప్యాసయి చిత్తములుమారి సంస్కారులైన స్త్రీపురుషులు నూతనభావములతో యీయుభయుల భావములు అజ్ఞానములమీద వాగ్యుద్ధము పత్రికలలో వ్యాసయుద్ధము, శాసనసభలలోనుంచి చట్టయుద్ధము, చట్టములుమీరినవారిపై శిక్షాయుద్ధము మొదలైన యుద్ధములు చేయుచున్నారు. అయితే పూర్వాచారాభిమానులు సంస్కారులవలె వీరులుకారు, యుద్ధము చేయలేరు, నిలవలేరు, కాలమెట్లీడ్చుకొని పోతూవుంటే అట్లీడ్చుకొనబడి పోతూవుంటారు. వారికి క్రొత్తపద్ధతులయందు విశ్వాసములను మనము కుదర్చలేము, ప్రాతపద్ధతులయందు చెడగొట్టలేము.

భారతీయులకు కొంచెమెక్కువగా ఎందుకు మారినవి?

వారికి పాశ్చాత్య మిల్లునూలు, మిల్లుబట్టలు, గ్లాస్గో డబ్బీలు, హేటులు, క్రాపింగులు మొదలగు వానిమీద మోహములేదు. అయినా అవి చౌకగా వారిమీద పడడమునుంచిన్నీ, కొంచెం అందంగా పైమెఱుగు లుండడమునుంచిన్నీ పల్లెపల్లెల జనులుకూడా వాటివెనకాలల పడిపోయినారు. అయినా యింకా పడనివాళ్లే యెక్కువ. వారికి తెల్లవాళ్ల ఇంగ్లీషు చదువులు, సజ్జెటులు అంటే యిష్టంలేక పోవచ్చును, అయితే అవి ప్యాసయినవాళ్లకందరికీ పెద్దఉద్యోగము లిచ్చేస్తున్నారు గదా అని మొదట తెలిసైనవారు, తరువాత తెలివితక్కువవారు అందరూ క్రిక్కిరిసి స్కూళ్లలోదూరి యేటా నూటికి డబ్బైమందిచొప్పున ఫేలవుతూకూడా బాధపడుతున్నారు. అయినా ప్యాసయినవాళ్లు బానిసప్రశంసలు చేస్తూనేవున్నారు. కాన్వొకేషను లెక్చర్లుచదివితే కడుపు నిండిపోతుంది. ఈచదువులన్నీ యెక్కడెక్కడ వున్న పిసరూపిస్పీ ఊడిపోయేదాకా సాగుతాయి. అది యెప్పటికి అందరిదగ్గరనుంచీ పూర్తిగా ఊడుతుందో ఊహించలేము. అట్లు ఫ్రాడితేనేకాని మనకు బుద్ధి రాదు. అంతవరకుకూడా అనుకూళ్లు మనతాలూకు యెక్కడెక్కడ యేమికేసమున్నా తాకట్టుపెట్టుకొని మనము దివాలాలెత్తుటకే పనికివచ్చుచుండునుగాని, వృద్ధికివచ్చుటకు వినియోగింపవు. అయినా మనము మంచి పట్టుదలబూని వానిని విడువనొల్లకుండా వున్నాము. ఇది జ్ఞానమో అజ్ఞానమో!

వానిలో ప్రధానములు

పాశ్చాత్యాచారపద్ధతులయందు ఛాందసులకు మొదటినుండీ అసహ్యముండేదికాని పాశ్చాత్యవాసన లబ్బిన పండిత సంస్కారుల సహాయమువలన ఆట్టి అసహ్యములు తొలగి, మన ఆచారవ్యవహారముల మీదికే మరల్చబడుచున్నవి. పాశ్చాత్యబట్టలుడ్రెస్సుల మీద, చౌకగదాయన్న కారణముచేత, రాష్ట్రములను విరగగొట్టుకొన్నంతకూడా, పేదలకు శ్రీమంతులకు గూడ ప్రీతివుండేది. చేతిలోవున్న డబ్బంతా చౌకగా వచ్చాయిగదా అని విదేశీబట్టలు కొనుక్కొంటకు పోతే, ఆడబ్బు పోయినతరువాత, ఆగుడ్డలు కొనుక్కోలేక మనగుడ్డలను తయారుచేసుకోలేని అవస్థలు వస్తాయని వారూహించుకోలేదు. అయిరోపాయుద్ధసమయములో ఇంచుమించుగా అంత ముప్పువచ్చినది. అదర్మిలానే మనదేశములో మిల్లులు లేచాయి. అయితే ధనలక్ష్మి అంతా విదేశములకు ప్రయాణమయి పోయింది గదా పీరిది మనము కొనుక్కోగలగడమెట్లా? మన

దేశపు మిల్లుయజమానులు ఆవతల విదేశీమిల్లు యజమానులతో పోటీచేయలేక, పనివాళ్ళసమ్మెలతో సాలలేక, ప్రజలు పెద్దఖరీదులు పెట్టి కొనుక్కోలేక యిప్పుడు పడుతున్న అవస్థలు దేముడికెరిక. స్వదేశీ మిల్లుబట్టకు ఒక సల్లక్షణముంది. అది కొత్తగ నేయఁబడుచున్నది. విదేశమునుండి దిగుమతికైనది యెన్ని వేలయేళ్లనుండి చెల్లకపడియుంటే యీదేశానికి తీసుకొనివచ్చి నూరురూపాయీలది పదిరూపాయీలకమ్ముతున్నారో! ఆహా యెంతచౌకగదా అని మన మనుకొని కొనుక్కోవటము, పదికోజులనాటి కది చిరిగి పోట్టుకావడము. ఈగడబిడలో గాంధిమహాత్ముడు రాట్నం వడకండోయి మగ్గంమీద బట్టలు చేయండోయ్, ప్రతిమనిషీ చేతినిండా పనిచేసి యంత్రాలను పడవోయండోయి, దంపుడుబియ్యంతిని బలవంతులు కండోయి, మిల్లుబియ్యంతిని మీఅజ్ఞాన కాస్తా ఇంగ్లీషుమందులకింద పోసికోకండోయి అని రాట్నము వడుక్కుంటూ కూర్చుంటే, లక్షోపలక్షల మిల్లువాడులు "నీవు కాలాన్ని వెనక్కి లాగేస్తున్నావు, నాగరికతను చలిపివేయుచున్నావు, పూంజీదారులలో దూరుచున్నావు, కార్మికులను కష్టపెట్టుచున్నావు" అని దూషించుచు ఖద్దరు బట్టలమీద కుటీరపరిశ్రమలమీద వ్యతిరేకప్రచారమును ప్రారంభించుచున్నారు. అపశెట్టిప్రచారంలేకుండానే పూర్వాపు, యిప్పటి మిల్లులమాహాత్మ్యమువల్ల ప్రజలంతా సోమరిపోతులై, వ్యవసాయకులు సంవత్సరమున కారునెలలు, తక్కినవారు సంవత్సరమంతాను వ్యర్థపుచ్చుచు కడుపు మాడుతున్నారు కాని రాట్నం ముట్టరు, కోకలిపట్టరు, మరే పరిశ్రమను పూనరు. పూనినా వారిని యితరులు ప్రోత్సాహించి వారిదగ్గర తయారైనవస్తువులు కొనరు. పట్టణవాసాలనుంచి జపాను చీటీలతోనో ఇంగ్లీషుచీటీలతోనో వస్తువులు వస్తే కొనుక్కొంటున్నారు లేకుంటే గుడ్డలు లేకుండా, పాలులేకుండా, బియ్యంలేకుండా మాడుతున్నారు. దీనికి సాయం మనమా గ్రామాలకివెళ్లి కుటీరపరిశ్రమలకు వ్యతిరేకప్రచారము, మిల్లు సంస్థాపనాప్రయత్నము మొదలైనవికూడా చేసేలాగుంటే ఇక చెప్పవలసినదిలేదు.

ప్రాచ్యపాశ్చాత్యుల నిజమైన భేదమెక్కడ?

మొత్తముపైని తూర్పుదేశస్థులకు పడమరదేశస్థులకు గల ముఖ్యమైనభేదములు మొదటిది కుటీరపరిశ్రమల గ్రామదేశములు, రెండవది యంత్రపరిశ్రమల నగరదేశములు కావడమువలనకలుగుచున్నవి. తూర్పు పడమర లేకము కావాలంటే పడమరవారు కుటీరపరిశ్రమలనుపూని రాట్నమేనా వడకాలి. ఇట్లాగు వడకేరోజులు రాకమానవని యీమధ్యన మిస్ స్లేడు మీరాబాయిగారే అన్నారు. లేదా మనదేశాలలోని గ్రామాలన్నిటినీ పాడుచేసి, పెద్ద వో 40,50 నగరాలుకట్టిసి మిల్లులమయమేనా చేసీవాలి. తెల్లదేశాలు చిన్నవి కవకను, అక్కడ ఉత్పత్తిఅయిన సరుకునే నల్లదేశాలలో అమ్మి వోముతున్నారు గనకను, వారి మిల్లులవల్ల వారికిన్నాళ్ళవరకైనా లాభములువచ్చినవి. ఇప్పటికీ అల్లాటిలాభాలు రాకుండా వున్నాయి గదా అని తమ్ముకుంటున్నారు. మన దేశాన్నంతటినీ మిల్లుపరిశ్రమలతో నింపేలాగుంటే, యిక్కడ తయారైనవస్తువు ఏదేశము కొనగలదు? ఎవరూ కొనలేకపోతే వాటివలన మనకేమైనా లాభముండగలదా? అనేకమంది కూలివాళ్లకు కూలులుకోసేస్తే, అనేకలక్షల మంది కుద్యోగములులేకుండా లాగేసి నిరుద్యోగులనుచేస్తే, ఏకొంచెము మంది పూంజీదారులకో విదేశీ పూంజీదారులంతేసి లాభములుకాకున్నా యేమైనా లాభాలు వస్తున్నాయి. మనదేశాలలో యింకా మిల్లులు పెంచేలాగుంటే యింకా నిరుద్యోగము యెక్కువై, దరిద్రమెక్కువై, పేదలపీడనము వృద్ధికాక మానదు.

పాశ్చాత్యవనితామణులు వారివిద్యలు

పాశ్చాత్యదేశములలో స్త్రీలు కూలి పనులకు యంత్రములు నడిపేపనులకు పోతున్నారు. అందుకు

చమిచా అంటని బిడ్డ

ఎందుకమ్మా ఆ చిన్నినవ్వు!

దామోదర థాకర్సే కన్యావిద్యాపీఠముయొక్క పట్టప్రదానోత్సవము
గతవారము పూనాలో జరిగినది. అధ్యక్షోపన్యాసమును
సర్. సి. వి. రామన్ గారు యిచ్చారు. చిత్రములో ఆచార్య కార్వే,
సర్. సి. వి. రామన్ గార్లును యితరులును ఉన్నారు.

తగిన చదువులు చదువుతున్నారు, అందులో కీర్తి ప్రఖ్యాతులు పురుషులనుమించి సంపాదించుతున్నారంటే ఆదేశములో యంత్రపరిశ్రమలు విరివిగా ఉండడం, అందులో పనిచేసే యేకొందరికో మంచి జీతాలియ్యడం, ఆజీతాలు లేకుంటే కాని యింటిదగ్గర దినం గడియక పోవడం, అందుకొరకు స్త్రీలు పురుషులుకూడా ఒకరితో ఒకరు పోటీ చేసుకోవడము అయివున్నది. యంత్రపరిశ్రమ లనగానే వస్తువుల ఖరీదులు హెచ్చుతాయి, వానిని కొనుక్కొంటకింటిల్లు పదిమంది కూలివాళ్లు కావాలి, కష్టపడవాలి. సరిగా కష్టపడవాలంటే అందుకుతగిన చదువులు రావాలి. ఆచదువులు సాధారణబడులలో కాక టెక్నికలు బడులలో చెప్పతారు. వానిలో జీతా లెక్కువగా వుంటాయి. ఎటుచూచినా డబ్బుడబ్బు అని ప్రాణాలు తీసేస్తారు. ఆడబ్బు యంత్రాలలో కష్టపడి కూలిపనో మేనేజరుపనో చేస్తేనే కాని రాదు. ప్రాచ్యదేశస్థుల కిదంతా అనవసరపు తగులాటము, బాదరబందీలాగ వుంటుంది.

పూర్వపు జాతిభేదములు, ఇప్పటి కర్మభేదములు

ఈదేశంలో జనులలో పూర్వం సాధారణముగా నాలుగురకాల మనుష్యులుండేవారట. ఒకరు చదువుకొని వ్యవసాయాదులు చేసుకుంటూ ప్రజలకు జ్ఞానమో గానమో నిస్తేవారు; రెండవవారు మంచి శరీరశిక్షణముపొంది బలవంతులై దేశమున కెట్టి ముప్పురాకుండా కాచేవారు; మూడవవారు వస్తువాహనముల నొకచోటినుండి యింకొకచోటికి గొనిపోయి లేనివారికి సరఫరా చేసేవారు; నాలుగవవారు వ్యవసాయ కుటీరపరిశ్రమల నొనరించెడివారు. వీరిని బ్రహ్మ క్షత్రియ వైశ్య శూద్రవర్ణములనేవారు. ఈకాలములో యీభేద మవసరములేదు. నిర్బంధోచిత ప్రారంభవిద్య, నిర్బంధసైనికశిక్షణము అందరికి బలవంతముగా మప్పుతున్నారు కాబట్టి అందరూ బ్రాహ్మణులే, అందరూ క్షత్రియులే అనుకుందాము. వైశ్యవృత్తికూడా యేకులమువారికి హక్కుగాలేదు. మదుపుపెట్టి వ్యవహారము చేసుకొనేవాడల్లా లాభాలు కొడుతున్నాడు, లేకుంటే దివాలా తెత్తుతున్నాడు. ఇక మిగిలినవారు ఎవరూలేరు. అందరూకూడా శూద్రులే. వారికి రెండువృత్తులున్నవి. అందులో ప్రధానమైనది పెక్కుమందిచే అవలంబింపబడునది వ్యవసాయము, వివిధనైపుణ్యములు కలవారిచే అవలంబింపబడునవి యితరకుటీరపరిశ్రమలు శిల్పములు గుమాస్తాగిరీలు, ఎడిటరు లేక సంపాదకశిష్యులు, మంత్రిత్వములు, శాసనసభ్యతములు మొదలైనవి. ఇది కార్మికయుగము కాబట్టి ప్రతివాడు యేదోకర్మ యీవిధంగా చెయ్యాలి. మనదేశములో ప్రస్తుతము జాతిమాత్రోపజీవులు తప్ప నిజమైన బ్రాహ్మణక్షత్రియులు లేకపోయినా, వైశ్యులెల్ల కులములలోనున్నా, అందరును శూద్రవృత్తిలేక కార్మికవృత్తిపూని యేదో ఒకపని చేయుచున్నారు. కడుపులో చల్ల కదలకుండ పల్లెప్రాంతములవారికి దినము వెళ్లుచున్నది.

ఈకర్మలలోకి యంత్రా లెంతవరకురావచ్చును

వీరందరినీ నేడు యంత్రపరిశ్రమలలో తరిఫీదులు అయి పట్టణవాసపువాళ్లలాగ తయారుకమ్మంటే, పట్టణవాసపుకార్మికులగతి యేమికావు? పట్నాలలోనే యెంతోమందికి మిల్లులలో పనిదొరకక మన కేపీ పనులు లేవో అని యేడుస్తూవుంటే, ఆగతి పల్లెటూళ్లకు కూడా పట్టవలెనా? ఇంతమంది కూలివాళ్లయి సరుకు లుత్పత్తిచేస్తే తమకు కావలసినదిమాత్రమే తాము ధరిస్తారుకాని తక్కినది యెవరుకొంటారు? తెల్లవాళ్ల దేశాలలో అంటే యిన్నాళ్లాయను మనము కొంటున్నాము గనుక వారి హెచ్చుఖరీదులు హెచ్చుకూలులు, స్త్రీపురుషుల సమానశ్రమలు, స్వాతంత్ర్యములు, నైపుణ్యములు, వానికి వలయుఖర్చులు అన్నీ

చిక్కినవి. మనము కొనుక్కొను చుండుటవల్లనే దివాలా యెత్తినాము. మరి కొనుక్కొడానికి శక్తి లేదు, కొనుక్కొమని బహిష్కారాయుధముకూడా పూనినాము. వాళ్ళది మనము కొనుక్కొవలసినదుర్గతి లేకుండా, మనది వాళ్లు కొనుక్కొకుంటే లక్ష్యము లేకుండా హాయిగా బ్రతకడానికి ఒక్కటే ఉపాయం. అది యంత్రాలులేని వ్యవసాయం. యంత్రాలులేని గృహపరిశ్రమలు. ఇట్టినాగరకత ఒక్క మనకేకాక సమస్తప్రపంచమునకును శరణ్యమైయున్నది. శీఘ్ర ప్రయాణాలకు, అచ్చులకు, మొదలైనవాటికి ప్రభుత్వములు యంత్రములు పెట్టుకొని, నష్టములుపొందో లాభములుపొందో ప్రజల కుపచారం చేస్తూవుంటాయి. తక్కిన ప్రజాపరిశ్రమలన్నీ కుటీరావస్థలో నుండవలసినవే. విద్యుచ్ఛక్తి మొదలైనవివచ్చి కుటీరవాసికి సాయము చేయవచ్చునుగాని, కుటీరవాసి తన యిల్లు వాకిలివిడచి విద్యుద్యంత్రములో కూలివాడై బానిసు కాకూడదు. ఇది గాంధీమహాత్ముని బోధారహస్యము, తూర్పుదేశపు గ్రామాదులలో పూర్వము జరిగేరీతి, ఈమధ్యన పాశ్చాత్యయంత్రాలవల్ల చెడగొట్టబడినరీతి, యిప్పుడు పునరుద్ధరించుటకు సులభసాధ్యమైనరీతి. ఇట్లుకాక ఇంగ్లాండులాగో అమెరికాలాగో మనము తయారుకావాలంటే అవి యిప్పుడు పడుచున్న దురవస్థలు మనము పడకతప్పదు. పోనీ రష్యాలాగ డిక్టేటరు షిప్పు స్థాపించుకుందామన్నా, దానికి బహుశా తటస్థించగల ఆపత్తులు మనకు తప్పవు.

కుటీర, యంత్ర, పరిశ్రమల యోగ్యతా, అయోగ్యతలు

పాశ్చాత్య ప్రాచ్యదేశములకు భేదము అవి యంత్రపాలితములు మనవి కుటీరనిర్మితములు అని చెప్పితిమి. యంత్రము కుటీరము అను ఈ రెండుపదములలోనే అనంతభేదమున్నది. యంత్రమనగా ఆశపోతుతనము, యితరులను హింసించి వారిసొత్తును ఆరోగ్యమును దోచగోరడము, అహంకారము గర్వము మొదలగు గుణములతో పూరితమైనచదువులు చదువుకోవడము. కుటీరమనగా ఆశపోతుతనము లేక కష్టపడి నిరాడంబరముగ జీవించడము, ఇతరులసొత్తు తమయింట్లో పడిపోయి వారు నాశనము కావలెనను భావములు లేకపోవడము, వచ్చినపాటిచదువుతో తలతిరిగి అహంకారపూరితులై తామే గొప్పవారమనుకొని యితరుల నెల్లరిని ఆక్షేపించక పోవడము. పాశ్చాత్య, ప్రాచ్య జాతులకు ప్రధానభేదము లిట్టివని మన మంగీకరించినచో యీ రెంటికిని కారణములు యంత్రకుటీరము లనుటకు ఎవ్వరికిని సందేహముండకూడదు. వారిలో మనకంటె ఉత్తమోత్తమ నిరాడంబర జీవులెవ్వరో యుండవచ్చును, మనలో వారికంటె దురాచారపాతకు లగు వర్తకనీతిపరు లుండవచ్చును. అయినను అసలు జాతులలక్షణములను బట్టిచూచినచో యీభేదములు సరియైనవనియే యెంచవచ్చును.

ప్రాచ్యులలో సహజముగా కలగాపులగము లేదు

ప్రాచ్యపాశ్చాత్యదేశముల స్త్రీలలోగల లక్షణములకుకూడ యిట్టివియే కారణములై యుండవచ్చును. పాశ్చాత్యస్త్రీలకు ప్రాచ్యదేశములసంగతి విస్తారము తెలియకపోవుటనుంచియో, తమపురుషులు వ్రాసిన వ్రాతలు చదువుచుండుటనుంచియో, ఈదేశము వచ్చిన వారికికూడ సత్కుటుంబినుల సందర్శనమబ్బక యేవెళ్లిమొళ్లివారినో చూచిపోవుటనుంచియో, తాము మహా నాగరికులనియు ప్రాచ్యదేశస్థులెల్లరును మూఢులనియు ఒక దురభిప్రాయమున్నది. పాశ్చాత్యులలో స్త్రీపురుషు లొకరితోనొకరు కలగాపులగముగా తిరుగుతూ అతిచేరువగా ఉండే లక్షణమున్నది. మన దేశములలో అదేమికర్మమోకాని ఒకరినొకరు కాస్త దూరముగావుండి పలకరించి ప్రసంగించుకొనవలెనను భావముగలదు. యంత్రపరిశ్రమలు, టాకీపరిశ్రమలు, మొదలయినవి హెచ్చినపిమ్మట యీభావములోలగి

మనకుకూడ అట్టిచోరవ కుదురుటలో ఆశ్చర్యముండదు. ఇట్లు కుదిరి అరమరఅభ్యంతరములు లేకుండడము శ్రేష్ఠులలక్షణమనియు, ఏమాత్రము సిగ్గు మోమోటము వెనుకతగ్గుట యున్నను అనాగరిక మూఢులలక్షణమనియు వారియుద్దేశ్యము. స్త్రీపురుషులేమాత్రము దగ్గరగా మసలినను దురాచారమనియు, ఎంతగోషాలో మునిగివుంటే అంత సద్ధర్మమనియు అనుకొనుట మనదేశీయుల ఆచారము. పాశ్చాత్య విద్యావిభూషితులుకొంద రిట్టిదురాచారములను విసర్జించుకొనినను, పాశ్చాత్యవిద్య ఎంతహెచ్చినను కూడ, స్త్రీపురుషులమధ్య చోరవమాత్రము యేమీ హెచ్చకుండుట మనజాతిలక్షణముయొక్క బలవత్ప్రేరేపణవల్ల కాబోలు ననిపించును.

అకాలమరణమునకు మిల్లువస్తువులు కారణము.

పాశ్చాత్యస్త్రీపురుషులతో మనమంత చోరవచేసుకొని తిరగకపోవుటనుంచి మనసంగతి వారికితెలియక వారి యిష్టమువచ్చినట్లు వారు వ్రాయుటలో ఆశ్చర్యములేదు. అయితే వారినిగురించి మనకువ్రాసే ఆచారమేలేదు కనుక యేమియువ్రాయము. అథవా వ్రాసినా యితరులలోని మేలునేకాని కీడును పరిశోధించేదృష్టి మనకుతక్కువ. చెప్పరాగా మనస్త్రీలు వారికివలె యంత్రపరిశ్రమాదులలోను ఆంగ్లేయవిద్యాపాండిత్యములలోను పారంగతులు కాకపోవచ్చును కాని, మన దేశీయసంప్రదాయజ్ఞానము, తెలివితేటలు, వ్యవహారదక్షత, శిశుపోషణ మొదలగువానిలో వారికి తీసిపోరు. మనలో మిల్లుబియ్యాలు దిగబడక పూర్వము అన్నిగ్రామములలోను అన్నిజాతులలోను పుట్టేబిడ్డలలోను మరణములుతక్కువ, బలవంతులెక్కువగా ఉండేవారు. ఇవి దిగుమతి అయినప్పటినుండియే క్రొత్తజబ్బులు దిగుమతి అగుచున్నవి. ఈమిల్లుజబ్బులకు దేశీయవైద్యములుపడవు. విదేశీ మందులసంగతి మనకుతెలియదు కొనుక్కోలేము. దైవకటాక్షమువలన దంపుడు బియ్యమలవాటైతే మన ఆడవాళ్లకి 'అనారోగ్యమెక్కువ పిల్లలనుకనడంతెలియదు, కన్నవాళ్లలో అనేకులు చస్తున్నారు' అన్న అపకీర్తులు తొలగుతవి.

అక్షరములు రాకపోయినను భారతీయ వనితలకు లోకానుభవ మెక్కువ.

భారతదేశపుస్త్రీలు అజ్ఞానులు చదువురానివారు అని మనమీద వారువేయుచున్న రెండవఅపకీర్తి. మనవాళ్లకు యింగ్లీషురాదు నిజమే, కాని వారికిమాత్రము తమభాషలుకానియితరభాషలు వచ్చునా? మనదేశములో బడులుతక్కువ— ఉన్నతక్కువబడులలోకే బాలికలుపోయి వారి కిష్టమైనవి చదువుకొనేవారు. గ్రాంటుస్కూళ్లురాగానే ఆబడులు, బోర్డుస్కూళ్లరాగానే గ్రాంటుస్కూళ్లు, పోయినవి. ఈ బోర్డుస్కూళ్లలోచదువు పూర్వపు చదువులకంటె మంచిదైనా చెడ్డదైనా యిన్నిప్రతిపూళ్లోను పెడదామంటే గవర్నమెంటుకు డబ్బులేదు. డబ్బులేకుండానే పూర్వంలాగు ధర్మానికి చదువులు చెప్పదామంటే పండితుల కన్నములేదు. కాకపోయినా పిల్లలనందరినీ పాశ్చాత్యదేశాలలోలాగే నగరబడులలోకి కుక్కి లెఖ్ఖడొక్కలుచేర్చి, స్టేటస్టిక్సు తీసుకొన్నదానికిన్ని, మనదేశములోలాగ నూటానాట ఒకబడిపెట్టి, ఇష్టమువచ్చినవాళ్లువస్తే చదువుచెప్పి, స్టేటస్టిక్సు తీసుకున్నదానికిన్ని భేదములేదా? వాళ్లలో సంతకాలువచ్చిన వాళ్ళు,పుస్తకాలు చదవగలవాళ్లు యెక్కువమందివుండవచ్చును, మనలో తక్కువమంది వుండవచ్చును. మనకు స్వరాజ్యంవచ్చి కేమాలుపాషాలాగ ఒక్క యేడాది సాగించామంటే అందరికీసంతకాలే, అందరూ చదవగలుగుతారే! ఈలోపులమాత్రం వారు తెలివితక్కువ మొద్దులైపోయినారా? లోకవ్యవహారంలోను, గృహనిర్వహణంలోను, వారికున్న తెలివితేటలు ఈ పట్టణవాసపుపిల్లలకే ఉండకపోవచ్చును. వారి తెలివి

లేటు ఎవరికీ తెలియవు, నిరాడంబరులు కాబట్టి. చదువుకొన్నవారైతే వారి ప్రజ్ఞలను బాగాచాటుకొని వ్రాసుకొని ప్రకటించగలరు కాబట్టి వారికి యింత వుంటే అంతగా గుప్పున సర్వలోకాలలోను వెలిగిపోతూవుంటుంది.

ప్రస్తుతంలో చదువురానివారికి లోకానుభవమే తెలియదు.

పాశ్చాత్యదేశాలలో జ్ఞానముఅని పిలవబడేదంతా అక్షరాలలోనేవుంది. అక్షరాలువస్తే చాలు, జ్ఞానమున్నాసరే లేకున్నాసరే, లెఖ్ఖలలో చదువుకున్న పండితులలాగే జమౌతారెవరైనా— మనతూర్పు దేశాలలో కుటీరపరిశ్రమలదేశాలలో జ్ఞానానికీ అక్షరాలకీ సంబంధమేలేదు. వినికిడిమీద, పరిచయముమీద, అనుభవముమీద అనేక స్త్రీపురుషులు నిజమైన పండితులకంటె గొప్పవారుగావుండేవారు. ఇప్పుడు ఆవు పాలు యిస్తుంది, అవి తెల్లగావుంటాయి అన్న సంగతి కూడా అక్షరాలునేర్చుకొని పుస్తకాలుకొనుక్కొని, మేష్టరుగారిదగ్గర చెప్పుకొని, కంఠతాపెట్టుకొని వల్లించి అప్పచెప్పితేగాని రానటువంటిస్థితి యేర్పడ్డది. చెప్పరాగా యేమిటంటే యిప్పుడు ఎలిమెంటరీ స్కూళ్లలో చెప్పేసంగతులన్నీ యేస్కూలుకీవెళ్లకుండానే పూర్వమందరికీతెలుసును. వాళ్లకి చదువువస్తే వారికితెలుసుననీ చదువురానివారంతా అదితెలియని మూఢులనీ అనుకోవడము, జనాభా లెఖ్ఖలలోను పత్రికలలో వ్యాసాలలోను అట్లువ్రాయడము ఈ కాలపు టలవాటు.

ఉద్యోగములను భారతీయవనితలుకూడ చేయగలరు.

పాశ్చాత్యదేశపు స్త్రీలను ప్రాచ్యదేశపు స్త్రీలకంటె గొప్పవారనడానికి కారణము వారిలోకొందరు అనేకరకములైన ఉద్యోగములు చేయుచుండడము. అసలు కుటీరపరిశ్రమల పల్లెటూళ్ల దేశములలో చేదామన్నా అన్నివుద్యోగా లుండవు. క్రొత్తగాలేచిన పట్టణాలలో పురుషులకే ఉద్యోగాలులేకుంటే స్త్రీలకుకూడా యెక్కడవస్తవి? అయినా పురుషులను గెంటేసి అనేక స్త్రీలకిస్తున్నారు. కాక పురుషుడి పని పైకిపోయి ఆర్జించడం, స్త్రీపనిదానినిదాచి యిల్లు చక్కపెట్టడం అనేసూత్రమొకటి యీ దేశంలో యింకాచెడిపోలేదు. అంతేకాని స్త్రీలామాత్రముద్యోగములు చేయలేకపోలేరని ప్రస్తుతం బి. ఏ., యమ్. ఏ., పరీక్షలుప్యాసయి ఉద్యోగములుచేయుచున్న వారివలన తెలియుచున్నది. ఇంకా వారిసంఖ్య యెక్కువగాలేదని ఆంగ్లేయులుచేసెడి ఒకఆక్షేపణ ఉంటున్నది. ఏ మ్., ఏ., లుప్యాసయిన వాళ్లందరికీ ఉద్యోగాలుయిస్తామని ప్రభుత్వమువారు పూచీకత్తు వ్రాసియిస్తే అయిదేళ్లనాటికి కనేక యమ్; ఏ., లు తయారవుతారు. ఏమీలేనిదాని కెందుకు సొమ్ము దండుగపెట్టుకోవడమని వాళ్లతెలుగుచదువు లేమో చదువుకుంటూ ఇంగ్లీషువైనకాతలపడలేదు మనఆడవాళ్లు. అదిఒక అపరాధమా?

భారతీయాంగనల రాజకీయోత్సాహము.

రాజకీయములలో పాల్గొని ప్రభుత్వము వల్లకిపెట్టి తమహక్కులను సంపాదింపలేదని వేరొకనార్జి భారతీయవనితలపైని. ఈబానిసదేశంలో పురుషుల కున్న హక్కులేమిటి స్త్రీలకు లేకపోవుటకు? స్వరాజ్యంవస్తేకాని యేదీచక్కబడదు, కనుక సర్వులు అందుకొరకు సహాయనిరాకరణవ్రత మవలంబించండి అని గాంధిమహాత్ముడు శంఖారావము చేసినపైని యెంతమంది స్వరాజ్యసమరరంగమునకు దుమికి అహింసావ్రతముతో యోధులవలె ప్రభుత్వముతో పోరాడిరి! ఈపోరాటము ఇంగ్లాండులో శ్వేతస్త్రీలు తమవోట్లకొరకు పార్లమెంటుపై దెబ్బలనువిసరిననాటి పోరాటముకంటె యెంతకీర్తిపదమైనది! ఇప్పుడు

ఎక్కడచూచినను మహిళామండలసభలు, ఉపన్యాసములు, పాక్కలు, పోరాటములు, సేవలు మొదలగునవి గ్రామగ్రామమునను నగరనగరమునను చెలరేగుచుండుట లేదా? ఈపాఠములన్నీ తెల్లజాతిస్త్రీల సభలనుమాది చేస్కొన్నవిగాక, గాంధిమహాత్ముని సందర్శనఫలితముగాకలిగిన ఆవేశఫలితసభలేగదా! కనుక సంఘసంస్కారవిషయమునసేమి, విద్యావిజ్ఞానవిషయములలోనేమి, సేవాసదనకార్యక్రమములలోనేమి భారతీయమహిళామణులు పాశ్చాత్యవనితల ఆక్షేపణలకుగాక ప్రశంసలకు పాత్రలైయున్నారు.

ఆక్షేపకు లజ్ఞానులు

పాశ్చాత్యు లెన్నిఆక్షేపణలుచేసినను మనగ్రామములన్నియు యంత్రపరిశ్రమలుగా మారవు. పల్లెటూరివారందరు నాగరకశ్రేష్ఠులుగా మారరు. వారి ప్రాతయాచారము లన్నియుమాని హ్యాటులు సూటులు గౌనులు బాబ్బుడుహేయిరులు చేసుకొని అధికసంఖ్యాకులు తిరుగరు. అందరికీ యింగ్లీషుభాష రాదు, ఎవరిభాష వారికిరాకపోదు. ఇతరదేశముల వ్యవహారములనుగూర్చి యెక్కడైనా పదిసారులువిన్నా చదివినా తెలుస్తుంది, లేకుంటే తెలియదు, కాని తమదేశపు పూర్వాధునాతనవిషయముల చరిత్రలన్నీ క్షణక్షణము స్మరించుకొనుచుండుట కనుక తప్పకుండా తెలుస్తది. ఇంచుమించుగా ప్రతిదేశపు స్త్రీలసంగతియు ఇట్లేవుండును. ఇట్లే ఇచ్చటకూడ నున్నది. వీరిని తక్కువవారనికాని, అజ్ఞానులనికాని, పురుషబానిసలనికాని మూఢాచారపరాయణలనికాని యెవరైన విదేశీయులు ఆక్షేపించినచో అందు యాదార్థ్యముకంటె అజ్ఞానాహంకారము లెక్కువగా ఉన్నవని మనము ఊహించవలసివుంటుంది.

స్త్రీ హితైషిణీమండలి చతుర్థ వార్షికోత్సవము

సీ॥ సారసాక్షులమానసక్షేత్రములయందు విజ్ఞానబీజముల్ వెలయజేసి
భామామణులదాస్యభావంబువోనాడి స్వాతంత్ర్యమునదేలి యాడజేసి
అవికులవేణులకై కమలాన్యమృత మాహాత్మ్యముగ ద్రావునట్లుజేసి
స్త్రీజన గౌరవాదేశమార్గంబులు పిన్నపెద్దలలోన పెంపుజేసి
ఆత్మకళ్యాణముకేది యవసరంబొ చక్కనెఱిగి మహోన్నతి కెక్కజేయు
నీహితైషిణిమండలి నీశ్వరుండు ప్రోచుగావుత శుభములప్రోవుగాను

సీ॥ సారస్వతంబున సాహాయ్యమునుగోరు తరుణీమణులకెల్ల దారిజూపి
ఆస్త్రీలహక్కుకై యారాటమును జెందు యువిదలకెల్ల చేయూతనొసగి
స్వాతంత్ర్యమునకయి సర్వదాపోరాడు అంగనాజనముల కండయగుచు
దేశాభివృద్ధికై త్రిప్పలంబడుచున్న కొమ్మలకును పట్టుకొమ్మయగుచు
అన్నివిధముల స్త్రీలయభ్యున్నతులకు సాయమొనరించుచుండునీ సంస్థనెపుడు
ప్రోచుచుండునుగాత సంపూర్ణదయను అఖిలరక్షకుడైన మహాత్ముడెపుడు.

వెన్న అనంతరామమ్మ.

పాకకళ

—గోధుమ బాదాంహల్వా—

ఒకటిన్నరపడి పాలలో పాతికాపరకపడి నీళ్లుపోసి మరుగనిచ్చి పొంగువచ్చుసమయమున అయిదుపలముల బాదాంపప్పును వేడినీళ్ళలో కొంచెముసేపుంచి పై తోలుతీసి దానిని పాలుపోసి మెత్తగానూరి యుంచుకొని, ముందుగా అరపడి గోధుమనూక వలువేసి చక్కగా కలియబెట్టినచో కొంచెముసేపులో వుడికిపోవును. అప్పుడు నూరిన బాదముముద్దను వేసి, మరికిరీసిన తెల్ల చక్కెర ఒకటింకాలుపడియును, రెండుపలముల పన్నీరును, ఒకపడి నెయ్యియును చేర్చి కలియబెట్టుచు లేహ్యపక్వముగా వచ్చునపుడు దించుకొని భక్షించవలెను.

—మహారాష్ట్రి సాంబార్—

ఎనిమిదిపలముల క్రొత్తచింతపండు నీళ్లలోకలిపి తీసికొని, ముక్కాలుఆరికు సెనగలను ప్రత్యేకముగా ఉడకబెట్టి రెమ్మత్తి పులుసులో వేసి, ముప్పదిరెండు పలములవంకాయలను చిన్నముక్కలుగాచేసి పై దానిలో వేసి, కొంచెము మెంతులు బియ్యపుపిండి ఉప్పు వీనిని వేసి, అన్నియు బాగా కాగినతర్వాత ఆవాలు జీలకఱ్ఱతుంచిన మిరపకాయలు ఇంగువ వీనిని నేతిలో వేయించి అందులో పోయవలయును.

— పి. కమలావతి

—కోవా రవ్వలడ్డు—

నీళ్లుకలవని ప్రశస్తమగు పాలుతెచ్చి బాగుగా కాయవలెను. కాగినకొలది పాలుపరిమాణములో చాలాతగ్గును. అనగా 2 శేర్ల పాలు అయినచో అవి 1 శేరువరకు యిగురునట్లుమరగించి అవి దించివేయవలెను. పిమ్మట ఆ 2 శేర్ల పాలకు తగినట్లు 1 శేరు గోధుమనూకతెచ్చి నెయ్యివేసి వేపవలెను. అలా చేయునపుడు మంచివాసన వేయును. ఒక కొబ్బరికాయ కోరుసహితము నేతితో వేపవలెను. వేగిన నూక, కొబ్బరికోరు, జీడిపప్పు, కిస్మిస్, సీమబాదం, కుంకుమపువ్వు, పచ్చకర్పూరం, ఏలకపొడి యివన్నియు తగినపంచదారతో మరిగిన ఆపాలయందుపోసి నిప్పుమీదనే ఒక పావుగంటసేపువుంచి బాగుగా కలియకలిపి దింపినపిమ్మట వుండలు కట్టవలయును. మంచి రుచికరముగను, పరిమళయుతముగను యుండు ననుటలో సంశయములేదు. ఒకమారు చేసిచూచిన మీకే తెలియగలదు.

— కాంచనపల్లి వెంకటరంగనాయకమ్మ.

—గోధుమ కాఫీ—

మంచి జవగోధుమలు, 1 శేరు తెచ్చి వుంచుకొనేది. రాత్రిపూట ఒక ఐవ్ టంబ్లరులో మేజా గరిటెడు గోధుమలు, నాలుగు బాదం పప్పులు, కొద్దిగా నీళ్లుపోసి వూరపెట్టేది. తెల్లవారగనే లేచి, ఆనాలుగు బాదంవిత్తులు, తొక్కవలిచి వుంచి ఈగోధుమలు రాతిమీదవేసి మెత్తగానూరి టంబ్లరులో ఒకఅరౌన్సునీళ్లలో ఈముద్ద పల్చగా కలిపి ఇంజన్ పోయిలో కాగనిచ్చి అందులో పాలు చక్కెరవేసి భుజించిన చాలారుచి, ఉష్ణశమనము.

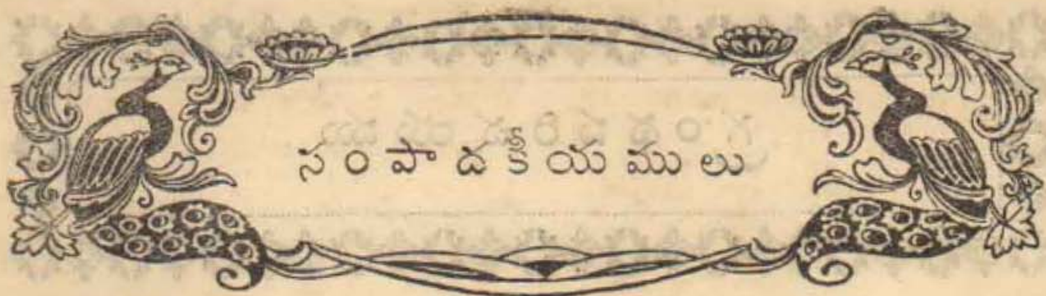
— కంకిపాటి రుక్మిణమ్మ.

గ్రంథపరిచయము

భాషామణి — ఈ మాసపత్రిక యొక్క నాలుగుసంచికలు మా కార్యాలయము నలంకరించినవి. గతయేప్రిల్ నెలలో స్థాపితము. కార్యాలయము రాజమహేంద్రవరము. ప్రస్తుత మెల్లెడలఁ బ్రకటింపఁబడు వార్తాపత్రికలు వ్యాసపత్రికలవలె గాక సమున్నతసంపూర్ణగ్రంథప్రకటనానుకూలపత్రికయై రాణించుచున్నది. వఝాల సుబ్బారాయడుగారి లేఖినినుండి రెండనెల మాసమునకొకతూరి తప్ప గంభీర రసగుంభితంబులగు పద్యరత్నములు ప్రసరింపకుండవచ్చును. చిలకమర్తి లక్ష్మీనరసింహముగారివంటివారిని 'యిదిగో పత్రిక అచ్చగుచున్న'దని తొందరచేయనిదే ఒక ఉద్గ్రంథ నవలాభాగములు బయలువెడలకుండవచ్చును. ఇట్టి సంపాదకుని పత్రికయొండుండి ప్రోద్బలించనిచో శ్రీపాద కామేశ్వరరావుగారిలేఖిని సాహిత్యదీపిక వంటి విమర్శతత్త్వగ్రంథములు వ్రాయుటకు బుజ్జగింపఁబడనొల్లకుండవచ్చును. అసలు సంపాదకుడు చెఱుకువాడ వెంకటరామయ్యగారు తన కనవరతము గలుగుచుండు సుందరావేశావస్థలలో చిందుచుండు కవితారసమును గ్రుమ్మరించుట కిట్టిపత్రిక మత్యవసరమనితోచును. ఇట్టిపూజ్యులు బుజమూనుకొని పత్రికానిర్వహణ భారమునకు గడింగినప్పుడు కలిగిన సమ్మోదభరమునకు శ్రీమాచిరాజు దుర్గాశంకరామాత్యుడు చెఱుకువాడ సుబ్రహ్మణ్యాదులు తమరచనలను వివిధగనర్పించి పత్రిక నుద్ధరింపఁబూనుటలో నబ్బురమేమి? ఇట్టి గ్రంథములు కవులవల్ల పూర్ణముగ మున్నురచింపబడి నవేయయ్యు, పాఠకుల కొక్కసారికంటె మాసమాసపు వాయిదాలతో చదువుట కెక్కువముచ్చట లూరుచుండును. దీనికి సాయము వారిలేఖినులుకూడ స్వేచ్ఛలుగ పాఠకలోకముకొరకు సద్భావముల ప్రసరించి పత్రికలబరచి వ్యాపింపఁజేయుచున్నచో వానిరమణీయత మరియు ప్రశస్తతరముగ నుండునని చెప్పక తప్పదు. ఇట్టి సుందరపత్రికకుచందాయా సాలుకు రెండేరూపాయిలు.

కల్క్యవతార ఘట్టము — రాజమహేంద్రవరమునందలి హరిజనగ్రంథమాలవారి యేడవ పుస్తకం. గ్రంథమాల సంపా సంపాదకుడు శ్రీయుత కలగ సత్యనారాయణగారు, గ్రంథకర్త శ్రీయుత కొవ్వలి గోపాలరావుగారు. గాంధీమహాత్ముని మహిమలు, హరిజనుల దౌర్భాగ్యతలు, సవర్ణులఘోరములు, బౌద్ధమతప్రశంసలు, సకలజనదేవాలయ ప్రవేశహక్కులు మొదలైనవిషయము లిందు వర్ణింపబడినవి. క్రౌను సైజు 43 పుటలు, వెల రు 0-2-0 లు.

జంతువైద్యము — గ్రంథకర్త 'అభినవసహదేవ' శ్రీయుత దేశెళ్ల శ్రీరాములు చౌదరిగారు, అంగలూరు, కృష్ణాజిల్లా. ఇందు సహదేవపశువైద్యము, గజవైద్యము, అశ్వవైద్యము, శునకవైద్యము, పక్షులవైద్యము, గొఱ్ఱెలు మేకలు పందులు పిల్లులవైద్యము అను అధ్యాయములు 172 పుటలుగలవు. వీనికి సంబంధించు వివిధరోగముల పేర్లు, వానిలక్షణములు, చికిత్సలు మొదలగునవి యెన్నో ధర్మశాస్త్రములు పాశ్చాత్యశాస్త్రీయగ్రంథములు పఠించి గ్రంథకర్త వ్రాసినారు. ప్రతివ్యవసాయదారునకు అత్యవసరము వెల రు 1-0-0.

హిందూ దేవాలయములు—వాని ప్రతిభ:—

మతము, దేవాలయము మొదలగువాని వలన భారతజాతీయత చెడి భారతీయులెల్లరు అనంతమతకులజాతిభేదములుగాచీలి పరస్పరాసూయానుమానములతో రేగుచున్నారు గనుక వానిని ధ్వంసముచేయకపోతే భారతదేశమునకు 'శాల్వేషను లేదు' అనే వారొక కొందరు; దేవాలయాలుంటేనేమి వాటిలో 'నమాజో', 'మాసో' చెప్పుకొనివచ్చేస్తూ వుండవాలికాని కాళ్లూ చేతులూగల ఆడమగ విగ్రహాలు, వాటికి పెళ్లిళ్లుభోగాలు, బాజా బజంత్రీలు, మేళాలుతాళాలు, కట్నాలు కానుకలు, పూజాపునస్కారములు, నైవేద్యాలు అభిషేకాలు, సంస్కృతభాషలో మంత్రాలు తంత్రాలు మొదలైన అంగరంగవైభోగా లేమిటి? జనులమూర్ఖత్వాన్ని రెట్టించి వాళ్ల పిసరూపిప్పి ఊలాడగే అర్చకులు, ధర్మకర్తలు, ఊరిపెద్దలు మొదలగువారి సంపర్కము వుండవాలా? స్కూలు ఫైనలు, యెఫ్ఫే, బియ్యే, యెమ్మే. బి యల్ మొదలైన పెద్దపెద్ద యింగ్లీషుపరీక్షలు ప్యాసయి నిరుద్యోగులై యేడ్చుచున్న వారందరికీ చిన్నచిన్నజీతాలుచేసి అనేక ఉద్యోగాలుఇచ్చేసి వీటి ఆదాయాలనన్నిం టినీ ఖర్చుపెట్టి కూడదా అని ఒక రాజకీయకక్షవారు; అసలుమతము, మతసంస్థలు, వాటికి ఆస్తులు, వేరేవ్యవహారాలు యీ అన్యాయమేమిటి? సర్వము రాజులది, లేకపోతే రాజకీయకక్షలది, లెజస్లేటివుసభ్యులది, వాళ్లిష్టమువచ్చినట్లు వాళ్లువ్యవహరిస్తారు. పాశ్చాత్యదేశములలో మొనాస్టరీలు మొదలగువానిని యెనిమిదవ హెన్రీ దోచేసుకోలేదా? మనము పాశ్చాత్యులవిద్యలు చరిత్రలునేర్చుకొనికూడా యీ మాత్రము మహాకార్యము చేయలేకపోతే యేమి సార్థక మనేవారుకొందరు; ఈ విధంగా ఇంగ్లీషువిద్యాధికులలో కొందరు తర్జనభర్జనలు పడుతున్నారు. ప్రజలకీగోల యేమీ తెలియదు. తమయిళ్లలో కష్టము వచ్చినప్పుడో సుఖమువచ్చినప్పుడో దేముళ్లకు మొక్కుకొని యెంతో కొంత యెత్తి కట్టి పట్టుకొనివెళ్లి దేముళ్లకి దాఖలుచేసుకుంటారు. ఇంగ్లీషుచదువుకున్న మహానుభావులలోనే గొప్పకో గోటుకో నిజానికో యిచ్చకానికో 'మతమూర్ఖత, ఆచారము, పిచ్చి' మొదలగు వానిమీద విశ్వాసమో నటనో యింకా చలామణీ అవుతున్నవిగదా, అనంత గ్రామాలలోను అజ్ఞానపు కుప్పముల

లోను వుండే జనసామాన్యమంతా ఒక్కతాకున సంస్కారులై దేవాలయములను బహిష్కరించి దోచీవలెనంటే దోచీగలరా?

ఆర్యసామాజికులకు బ్రహ్మసమాజికులకు బౌద్ధులకు వారి అనుయాయులకెల్లరికీ, ఏమత చింతా లేకుండా తింటూ జీవిస్తూ చస్తూ పుడుతూవుండే అనంతమానవకోటికి, ఈ దేవాలయాలమీద ఎట్టి అసహ్యతవున్నా సరే లేక ఉపేక్షవున్నా సరే, మన దేశంలో ఇంటింటా యేటేటా జరిగే తద్దినాలలాగ, యేటా యీ దేముళ్ళకుకూడా ఆగమశాస్త్రం ప్రకారం విధించబడ్డ యీ పెళ్ళిళ్లు పేరంటాలు, శుభాలు శోభనాలు, ఊరేగింపులు బ్యాండుమేళాలు, యాత్రలు తీర్థములు మొదలైనవన్నీ సాగుతూవుండవలసినదే. ఇది వద్దని 'ఆత్మమర్యాదా' పక్షంవారు, కాంగ్రెసు 'నాస్తిక' పక్షంవారు, 'ఆర్యసమాజమిషనరీ' వారు మొత్తుక్కునా మూలిగినా యేమీ ప్రయోజనములేదు. ఆఖరుకు వారుకూడా తమ 'దివ్య'సందేశాలు చాటడానికి మరో దగ్గరకైతే ప్రజలువస్తారో రారోయని ఈ ఉత్సవాలలో యీ గుళ్ల కెదురుగుండానే పోయి ఉపన్యాసాలిస్తూ వుంటే జనులు అవన్నీ యేదో భక్తిప్రసంగాలనుకొని విని తెలుసుకోలేక లెంపలువాయించుకొని దేముళ్లకు ముడుపులుచెల్లించుకొని మరీ వచ్చేస్తారు. ఈవిధంగా ప్రజలఅజ్ఞానము మన జ్ఞానమో, ప్రజలజ్ఞానము మన అజ్ఞానమో రెండూ రెండుదిక్కులంట పరుగెత్తుతూ పరస్పరం ఒకరినొకరెరుగకుండానే 'షేక్ హ్యాండు' చేసుకొంటున్నవి.

ఇటువంటి సందర్భాలలో దేవాలయాల పరువుప్రతిష్ఠలు మనము చెడగొట్టలేము, అవి చెడవు. వాటిమీద గౌరవము లేనివారికి కుదరదు, కలవారికిపోదు. జ్ఞానులో మూర్ఖులో మనమేమన్నా వారికి లక్ష్యము లేదు, వినిపించదు—గౌరవము కలవారు సర్వదా అధికసంఖ్యాకులు. లేనివారు అల్పసంఖ్యాకులు. ఇటువంటి సందర్భములలో ప్రజలవిశ్వాసాలమీదికేమి, దేవాలాయసంస్థలమీదికేమి మనము శూరులవలె తిరగబడి తిట్టి, వారివిశ్వాసములు చెడగొట్టి మన విశ్వాసములు వారిలో నెలకొల్పజేయగడంగి శాసనసభలద్వారా చట్టములను చేయించబూనుకొనుటకంటె, మన వీరత్వమును కొంచెము విరమించుట పరువుతక్కువ అనుకోక, వారివిశ్వాసములద్వారా వారినిసంస్కరింపగడంగుట హిందూమతము లేక వైదికమతముయొక్క సల్లక్షణమైయున్నది. నా ఒక్కడివిశ్వాసమే సత్యము, ఇతరులనెవరినైనాసరే నేను బలవంతాన మారిపిస్తాను అనే అహంకారమును వైదికమత మొక్కనాటికిని ఒప్పదు. అందుకనే అది అనేకమతభేదములకు, నామభేదములకు, జాతిభేదములకు, అధికారభేదములకు, సంప్రదాయభేదములకు, తత్త్వభేదములకు చోటిచ్చి అంగీకరించి జ్ఞానదృష్టితో ప్రశంసించిందికాని, ఒకరిమతమును విశ్వాసమును ఒకరిమీదజొప్పించు

క్రౌర్యాధికారమునకు అది చోటివ్వలేదు. ఈఔదార్యమువల్లనే సకలజాతులు మతములు కులములు పరస్పరస్నేహములతోను గౌరవములతోనుకలిసి అవైదికమతమును భక్తితో నెత్తినిదాల్చినవి కాని దానికిగల క్రౌర్యాధికారములవల్లనగాదు. ఇదివరకున్న భేదములనుగాక క్రొత్తభేదమతమును నవలంబించినను అది ఒప్పకపోదు కాని సాంఘికముగ దానిమీద నీయాచారముల నెలకొల్ప బూనుకొనునప్పుడు అది అంగీకరింపదు. అయితే శాసనబలముతో దానిమీద పడునప్పుడు వీరత్వమునుబూని ప్రతిరోధించగల మూర్ఖత్వముకాని ఐకమత్యముకాని దానికిలేదు. కాని దాని ప్రాతవిశ్వాసముపోదు క్రొత్తదానిని మనస్ఫూర్తిగ అంగీకరించదు. ఇట్టి క్రొత్తవిశ్వాసములను వారిపై బలవంతముగ జొప్పించ బూనుకొనుటకంటె సౌమ్యముగ బోధసేయుట వలననే కావలసిన చిత్తశుద్ధి సర్వులకునేర్పడు నని నమ్మవచ్చును.

ఆస్తిక్యభావమున్న వారెల్లరికిఇదియొండే అవలంబించతగ్గ భావముకాని దూషించుట ఆస్తిక్యమునకే విరోధముకావచ్చును. మూర్ఖత్వమంటే, మూర్ఖత్వముకానిదేదో యెవరు చెప్పగలరు? దేముడు కలడన్నవారనేకులకు 'కలడు' అను పదముయొక్క అర్థమును లేడు అనువారికి 'లేడు' అను పదముయొక్క అర్థమును స్పష్టముగా తెలియకపోవచ్చును. తెలిసేలాగుంటే యించుమించు రెండుపదములఅర్థము నొక్కటియే కావచ్చును. ఇద్దరి అభిప్రాయములును సత్యములే కావచ్చును లేక మూర్ఖములే కావచ్చును. ఇక కలడన్నవారిలో అసలు 'కలడు' అను విశ్వాసము మూర్ఖమయేలాగుంటే, అతనికి కాళ్ళుచేతులు పూడకము, పెళ్ళిళ్ళు ఉత్సవాలు జరగడము, వరములుఒసంగడము మొదలయినవన్నీ అటువంటిజాతి మూర్ఖములే కావచ్చును అభావము సత్యమయేలాగుంటే అజాతిసత్యములే కావచ్చును. అసలు 'సత్యము'నకు మూర్ఖత్వమునకు నెల్లలు నిర్ణయించగల వారెవ్వరు? వేదాంతులు ప్రపంచమేమాయ, దానిలో లీనమగుటయే మూర్ఖత్వము, దానిని హత్తుకొనునంతవరకు మానవుడు మూర్ఖుడే, ఆమూర్ఖత్వమునుండి జ్ఞానమును చేరుకొనేవరకు అతనిని మూర్ఖత్వముపీడను, ఆమూర్ఖత్వము వీడవలెనన్నను ప్రపంచమున నాతనికి చివరవరకు మార్గము చూపవలసినిది ఆమూర్ఖప్రపంచమేయనియు, 'ఇదిగో దీనినివిడచితి'నని దానినుండివిచ్ఛిన్నమగుటయే అతనికి జ్ఞానము లేక ముముక్షుత్వమనియు, ఈలోపలిజ్ఞానములోవుండే అంతస్థులన్నీ అజ్ఞానభూమికలేయనియు వాక్రుచ్చుచుందురు. దైవధ్యానమునకు దేవాలయములు కాని, అక్కడి దేముళ్ళపెళ్ళిళ్ళు మొదలగు ఉత్సవములుకాని నరులను పురికొల్పుచు ఆధ్యాత్మికభావములు కలిగించుచున్నన్నాళ్ళు వానిమీద నెవరైనను తిరగబడుట అవివేకము. అటువంటిభావ మించుకైనకలవారే దేవాలయములకు పోదురు కాని లేనివారు మెడపట్టిగెంటినను పోరు.

వెల్లడివా రెవ్వరికి ఆస్తిక్యభావములు లేవు, వెల్లడివారే మహానుభావులందరును అనుకొనుట పొరపాటు. దేవాలయములు కేవలం మూర్ఖులకుగాని జ్ఞానులు వానిజోలికి బోరాదనరాదు; సిద్ధులయినవారుకూడా తత్సాన్నిధ్యమున ముగ్ధులయి ముముక్షులుకూడ వానికి వన్నె గూర్చుచున్నారు. ధర్మకర్తలు, అభిమానులు, అర్చకులు, ప్రభుత్వము, శాసనసభ్యులు మొదలగువారు పరస్పర ప్రతికూల భావములుమాని, స్వార్థపరత్వముకంటె సర్వసమత్వబుద్ధితో యీ యుద్యమమున ప్రవేశించి ఇట్టి సంపూర్ణ సహనమంగళభావమునకు దోహదముచేయగలిగినచో విజయవంతులు కాగలరు. పరస్పరాక్షేపణలతో పనులు ప్రారంభించిరేని వారిలో వారికి విరోధములే పెరుగును కాని దేవునిమహిమకాని, గుళ్ల మహిమకాని ప్రతిభకాని తగ్గదు హెచ్చదు. దేవాలయములనుగూర్చి యీ మోస్తరు ప్రచారముచేసిననే యెట్టి ప్రయోజనమైనను కలుగునుగాని తద్వ్యతిరేక ప్రయత్నములు చేసినచో వ్యర్థములై పరిణమించునని గ్రహించుట ఉత్తమనీతి.

బెజవాడలో డాక్టరు వి. యస్. ఆచార్య గారి సంపాదకత్వమున జూలై మాసమునుండి ప్రకటింపఁబడుచున్న 'దేవాలయ ప్రతిభ' యను పత్రికయొక్క ప్రథమసంచిక మా కార్యాలయమునకు చేరినది. అందలి సంపాదకీయ వ్యాసములు, సంపాదితవ్యాసములు, మహాత్ముని ఆంగ్లవ్యాసములకు భాషాంతరీకరణములు, సర్వమును ఇట్టి సామ్యత్వమును సమరసత్వమును చిలుకుచున్నవి. క్రైస్తవ చర్చీలు మహమ్మదీయ మసీదులు బౌద్ధమఠములు బ్రహ్మసమాజమందిరములు మొదలైనవానికంటె హైందవ దేవాలయములు, యెక్కువ 'మూర్ఖత్వము'నకాని తక్కువభక్తినికాని పురికొల్పవు. ఆయా శాఖలవారికి ఆయా మందిరములయం దెట్టి విశ్వాసముగలదో హైందవులకు వీనియందును వీని కర్మకలాపములయందును అట్టి విశ్వాసమేగలదు. నిజమునకు చూచిన యెడల వాని నాశ్రయించి తత్వజ్ఞానము, సమాధినిష్ఠ, మోక్షబుద్ధి మొదలగు మహిమలను బడసినవారికంటె వీనినాశ్రయించి బడసినవారెక్కువగా కనిపించుచున్నారు. మొత్తపైని హిందూమత లేక వైదికమత తత్వమును భారతీయుల డెందములలో హిందూదేవాలయములు ముద్రించునట్లు ఇతర మతస్థుల మందిరాదులు ముద్రించలేవు. అట్లయినప్పటికి హిందూమతస్థులకు ఆయా మందిరాదులు అన్నిటియందు గౌరవభావము తప్ప అన్యభావములేదు. కాని ఇతరమతస్థు లెవ్వరికిని హిందూదేవాలయ దృశ్యములమీద అట్టి గౌరవభావము లేకుండుట వారు వీరికంటె సర్వసహన దృష్టియందెంత వెనుకబడియున్నారో తెలియఁజేయు శోచనీయమగు అవస్థ. మనలో ఆంగ్లవిద్యాధికులకుకూడ వారి తత్వమే అబ్బి యీ సంప్రదాయములయందు గౌరవముచెడి వారికంటె యెక్కువగా ఆక్షేపించుచుండుట యెంతయో విచారకరము.

ఈ పత్రికవంటి పత్రికలు అట్టి భావములను చేపట్టి హిందూ సంప్రదాయ విజ్ఞానమును పాఠకుల హృదయకమలములలో చిలుకకపోవు. శ్రీ వేదాంతం శ్రీనివాసాచార్యులవారు తమ విన్నపములో

"నేడు అందరికన్నులను దేవాలయములపై పునకు తిరిగినవి. మాల మాదిగజాతుల దేవాలయప్రవేశము కావలెననువారును, వలదనువారలునుకూడ వాని మహాప్రయోజనమును విశ్వసించినవారలే యగుచున్నారు. కావున నీ సమయము దేవాలయముల మంచి దశకు సాధనమైనది కావచ్చును. ఇపుడు ట్రస్టీలును అర్చకులును తమ బాధ్యతను సంస్మరించి తగు ప్రయత్నములొనరించి కృతార్థులు కావలెను. ఇంకను రెవరికి వారు మనకేలయని యూరకొనినచో దేవాలయ వ్యవస్థను వినాశించినవారు కావలసివచ్చును" అని ఆంధ్రదేశ దేవాలయ మహాసభ అను వ్యాసములో వ్రాసినారు. పండితులందరిట్టి దృష్టితోనే సభకు వెళ్లి విషయమును చర్చలతో ముగించక ఆలోచనతో తేల్చి సమస్తజనగౌరవమును బడయుదురు గాక!

ది తెలుగుటాకీసు లిమిటెడ్:—

ఈ కంపెనీవారు మా కీవిధముగ తెలియఁజేయుచున్నారు.

"మదరాసు, జూలై 11.

నేటిదినము ది తెలుగుటాకీసు లిమిటెడ్ వారి కార్యస్థానము తాత్కాలికముగా మద్రాసునందలి 1/4 ఉడ్సురోడ్డులోని ప్రజామిత్ర కార్యాలయమున ప్రారంభోత్సవము కావింపబడినది. శ్రీ శ్రీ శ్రీ చల్లపల్లిరాజావారు ఈ కంపెనీకి ప్రధాన పోషకులుగా (Patron) నుండుటకు దయతో నంగీకరించిరి. కంపెనీ నిర్మాతలును, శాస్త్రవేత్తలును, స్టూడియో నిర్మించుటకు బెజవాడలో సాంకేతికాభ్యంతరము లుండగలవని ఆలోచించుచున్నందున దానిని గురించి నిశ్చితాభిప్రాయమునకు రాలేదు. సంస్థాపకులు కంపెనీ రిజిస్ట్రేషనుకు సంబంధించిన నియమములు, నిబంధనలు తయారుచేయుటలో తీవ్రముగా నిమగ్నులై యున్నారు. ఈ కంపెనీ వివరములు తెలిసికొన గోరువారు ఈ క్రింది చిరునామాకు ఉత్తర ప్రత్యుత్తరములు జరుపవలయును.

ది తెలుగు టాకీస్ లిమిటెడ్
1/4 ఉడ్సురోడ్డు, మౌంటురోడ్డు పోస్టు,
మద్రాసు.

శ్రీ రాజావారి ప్రధానపోషకత్వముక్రింద యీ కంపెనీ చక్కగ వర్ధిల్లి ఆంధ్రులకీర్తిని ప్రకటించునని యాశించుచున్నాము.

స్త్రీహితైషిణీమండలి:—

బాపట్లలో నెలకొన్న పై మండలియొక్క చతుర్థవార్షికోత్సవము జూలై నెల 13, 14 తేదిలలో శ్రీమతి ఉన్నవలక్ష్మీబాయమ్మగారి అధ్యక్షతను జరిగినది. శ్రీమతులు డి. భారతీదేవి వెన్న అనంతరామమ్మ కనుపర్తి వరలక్ష్మమ్మగార్లు మొదలగు వారలు వ్రాసిన పద్యములు, ఇచ్చిన ఉపన్యాసములు బాలికలు జరిపిన ప్రహసనములు, నాటకములు. ప్రదర్శకులకు బహుమానములు మొదలగు వేడుకలతో సభలు వైభవముగ నెరవేరినవి. జిల్లాబోర్డువారు దాదాపు 1000 గజముల స్థలమును మందిరమునకుగా నొసంగిరి. కనుక సమాజమునకు మందిరములేని కొఱత తీరుచున్నందుకు బాపట్ల కాంతామణులెంతయు గర్వించవలసిన విషయము. వార్షికోత్సవోపన్యాసములు మొదలగునవి వచ్చేసంచికలో ప్రకటింపఁబడును.

EDITED, PRINTED AND PUBLISHED BY
DR. K. N. KESARI AT THE LODHRA PRESS, EGMORE, MADRAS.